

József Attila Tudományegyetem
Altajisztikai Tanszék

Torma József

Bashkir Dialectological Studies

Egyetemi doktori értekezés

/2 kötetben/

Második kötet: Appendix

S z e g e d

1983

CONTENTS

Volume 2:
Appendix.

Shortenings used in the dissertation	3.
Bibliography	9.
The rayons of BSSAR, and the B. linguistic areas in the neighbouring eastern counties	49.
List of the Bashkir names and their Russian equivalents of the rayons and rayon centres of BSSAR in their traditional succession used on the maps	51.
Alphabetical list of the B. names of the rayons of BSSAR	55.
Alphabetical list of the R. names of BSSAR	56.
Hungarian translation of the texts	58.
Thematic gathering w. Exp. Notes in Hung.	123.
Sample of the Glossary	142.

SHORTENINGS USED IN THE DISSERTATION

→ = see there!

◇ = set phrases follow

~~— = ———~~

Acc. = Accusative

adj. = adjective

adv. = adverb

AN = Akademiya Nauk

Ar h. = Ar ayas höyläse of the NEED within the EBD

aux.v. = auxiliary verb

Äy h. = Äy höyläse of the NEED within the EBD

B = Bashkir

Balqhsä = Balaqatay höylässähe of the Äy h. within the NEED
of the EBD

Bar T = lang. of the Barabin Tatars

Bavhsä = Bavw höylässähe of the Urta h. within the SED

BD = Bashkir dialects

BFAN = Bäskirskij Filial Akademii Nauk

BGU = Bäskirskij Gosudarstvennyj Universitet

Bibl. = Bibliography

Bötkhsä = Bötöröškän höylässähe of Äy of within the NEED
of the EBD

Bp. = Budapest

BSSAR = Başqort Sovet Socialistik Avtonom Respublikahı

Caus.v. = causative verb

Chv = Chuvash

coll.n. = collective noun

coll.vol. = collective volume

com. = communication

comp.d. = comparative degree

comp.w. = compound word

conj. = conjugation

d. = dialect

Dat. = Dative

decl. = declination

dem.part. = demonstrative particle

dem.pron. = demonstrative pronoun

den.v. = denominal verb

der. = derivation

Dim h. = Dim höyläse of the SED

dim.suf. = diminutive suffix
 DiwMhsä = Diwan-mäsetle höylässsähe of the Äy h. within the
 NEBD of the EBD
 EBD = Eastern Bashkir dialect/s/
 Eč̣k = Eč̣kin dialect of T in Kurganskaja oblast'
 ed. = edited
 EjHh = Ejek-Haqmar höyläšše of the SBD
 Ejhsä = Ejek höylässsähe of the EjHh within the SBD
 Eng = English
 Etym. = Etymology
 Exp. = Explanatory notes
 Glos. = Glossary
 ŷäynehsä = ŷäyne höylässsähe of the NWBD
 h. = headline, heading
 Haqhsä = Haqmar höylässsähe of the EjHh within the SBD
 Halh = Halyot höyläšše of the EBD
 hend. = hendiaduoin; two words combined to give one meaning
 Hung = Hungarican
 Hürhsä = Hüräm höylässsähe of the EjHh within the SBD
 id. = ibidem; the same
 İİJaL = Institut İstorii Jazyka i Literaturny
 ill. = illustration
 imp. = implied
 ind. art. = indefinite article
 indef. Acc. = indefinated Accusative
 indes. Gen. = indesignated Genitive
 ind. pron. = indefinite pronoun
 inf. = Infinitive
 interj. = interjection
 int. pr. = interrogative pronoun
 Intr. = Introduction
 intr.v. = intransitive verb
 İbhsä = İč̣el baši höylässsähe of the Mh within the EBD
 İnyhsä = İnyär höylässsähe of the Urta h. within the SBD
 Yalqhsä = Yalan-qatay höylässsähe of the Arŷh. within the
 NEBD of the EBD

Yerühsä = Yerüðän höylässsähe of the Äy h. within the NEBD
of the EBD

Yeðhsä = Yeðen höylässsähe of the Urta.h. within the SBD

Yurhsä = Yurmati höylässsähe of Urta h. within the SBD

Kaz = Kazakh

Kkk = Karalpak

Köyhsä = Köyörgähe höylässsähe of the EjHh within the SED

Kükr = Kükrände awili in Bajkalovskij rajon of Tumenskaja
oblast'

Qah = Qipsaq awiliniñ höyleše; the local lang. of vil.

Qipsaq

Qariðh = Qaraiðel höyläše of the SED

Qh = Qiðil höyläše of the EBD

Qirmhsä = Qirmiðqali höylässsähe of the Urta h. within the
SBD

Qqhsä = Qaraqay Qipsaq höylässsähe within the Qiðil höyläše
of the EBD

L. = Leningrad

Laðhsä = Laðir höylässsähe of the Äy h. within the NEBD of
the EBD

lang. = language

LB = literary Bashkir language

lit. = literatim

litr. = litarature

LT = literary Tatar language

Loc. = Locative

Lðhsä = Lapað höylässsähe of the Äy h. within the NEBD of
the EBD

M. = Moscow

MGU = Moskovskij gosudarstvennyj universitet

Mh = Meyäs höyläše of the EBD

Mong = Mongolian

MTA = Magyar Tudományos Akadémia

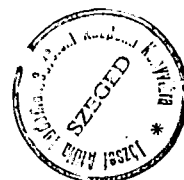
n. = noun

N = Nogaj

NA = Naučnyj arhiv

NB = Nota bene; remark, note

Short. 4



neg.v. = negative verb
 newsp. = newspaper
 No = number
 Noŷ = Noŷay
 Nöghsä = Nögöš häylässähe of EjHh within of SED
 NWED = North-west Bashkir dialekt
 Ornb = dialect of the Tatar in Orenburgskaja oblast'
 OT = Old Turkish
 otv. red. = otvetstvennyj redaktor
 p. = person
 P = Persian
 period. = periodical
 pers. pron. = personal pronoun
 p.g.t. = poselok gorodskogo tipa
 Pl. = Plural
 pod red. = pod redakciej
 poss.suf. = possessive suffix
 postp. = postposition
 priv.suf. = privative suffix
 pron. = pronoun
 prov. = proverb
 PVQch = Proto-Volga-Qipchaq
 R. = Russian
 Radl. = Radloff
 Ränč = Ränček awili in Dubrovno rajon of Tumenskaja oblast'
 r.c. = rayon centre
 rec,v. = reciprocal verb
 red. = redactor
 refl.v. = reflexive verb
 rel. = religious term
 rel.pr. = relative pronoun
 r-i = rayoni
 sb = somebody
 SED = South Bashkir Dialect
 short. = shortened, shortening

sost. = sostavitel'
SPb. = Sankt-Peterburg
SSSR = Sojuz Sovetskikh Socialističeskikh Respublik
sth. = something
suf. = suffix
syn. = synonym
T = Tatar
Taniph. = Tanip höylässhähe of the NWBD
TD = Tatar dialect/s/
Tkm. = Türkmen
Tob = Tobol Tatar
Töyh = Töy höylässhähe of the NWBD
Trans. = Translation
trans.v. = transitive verb
uč.zap. = ucenye zapiski
Urta h. = Urta höyläš
v. = verb
verb.com. = verbal communication
v.f.suf. = verb forming suffix
vil. = village
vil.Q. = village Qipsaq
viz. = vizually
Voc. = Vocative, vocation
vol. = volume
VQ lang = Volga-Qipchaq languages
w. = with
WSib = West-Siberian Tatar dialects
W-wa = Warszawa

BIBLIOGRAPHY

~~Arheologija i etnografija baškirii. 1979. baškort tele.~~
~~Trudy. Vypusk 2. Sterlitamak. 1922.~~

Acta Universitatis Sectio Linguistica. Tomus II. Szeged, 1978. Altajisztika és Magyar Őstörténet.

AE = Acta Ethnographia. /Periodical. Since 1951. Bp./

AEĖ = Arheologija i etnografija baškirii. /Series. 1/1962/, 2/1964/, 3/1968/, 4/1971/, 5/1973/. Ufa./

Ahatov, G.H. /1965/, Dialekt zapadnosibirskih tatar. Avtoreferat doktorskoj dissertacii. Taskent.

Ahatov, G.H. /1977/, Tatarskaja dialektologija. /Učebnoe sposobie/. Ufa.

Ahmerov, K.Z. /1958/, Kratkij očerk grammatiki baškirkogoazyka: Baškirkorusskij slovar'. M., 743-802.

Ahmerov, R.B. /1952/, Nekotorye voprosy etnogeneza baškir: SĖ 1952:3.

Ahmetov, M.A. /1978/, Glagol v jazyka orhono-enisejskih pamjatnikov /v sravnitel'nom plane s sovremennym baškirskim jazykom/. Saratov.

AiLTJU = Arheologija i lingvističeskaja tekstologija južnogo Urala. /Coll.vol. Ufa, 1977./

Alekseeva, T.I. -- Vasil'ev, V.A. /1959/, K voprosu o genetičeskom rodstve ruskoj meščery i tatar-mišarej: Kratkie soobščeniya Instituta etnografii 31.M.

ALH = Acta Linguistica Hungarica

Amirov, D.G. /1922/, Baskiry. Ėtnograficeskij očerk: Trudy. Vypusk 2. Sterlitamak.

Anglo-russkij biologičeskij slovar'. M. 1979.

Anketa baškort tele höyläštärenän materialdar yiyiw ösön. Öfö, 1961.

Anketa No. 2 po izučeniju jazykovoju situacii v Baškirkoskoj ASSR. Ufa, 1979.

Asfagan, M.S. -- Kuz'mine, T.Ja. /1929/, Rezul'taty issledovanija grup krovi i narodnostej BASSR: HB 1929:6,7.

Annotirovannyj 1958. = Annotirovannyj bjulleten' naučnyh rabot /1951-1957/. Vyp. I. Red. kollegija: A.I. Harisov and others. Ufa, 1958. pp. 75-79. and 99-103.

Aqlatma hüŋlek ösön hüŋ jijiŋsiŋa qullanma. Öfö.

AOH = Acta Orientalia Hungarica.

Aristov, N. /1896/, Zametki ob étničeskom sostave tjurkskih plemen i narodnostej: Živaja starina 1896:3-4.

Asfandijarov, A.Z. /1974/, Hozjajstvo baškir v pervoj polovine XIX v.: Stranicy istorii Baškirii. Ufa, 1974, 33-48.

Aslaev, T.X. — Išbulatov, ŋ ŋ. -- Murŋäliev, A.V. /1979/, Tuŋan tel. Ösönsö klass ösön uqiŋw kitabı. Higeŋense baŋma. Öfö.

Aslaev, T.X. -- Psäncin, V.S. /1975/, Bašqort telenän izloženie. Tekstarı yiyintiŋi. I-III klaster ösön. Öfö.

Ašmarin, N.I. /1928-1950/, Theasurus linguae Tschuvaschorum I-XVII. Kazan'- Čeboksary.

Atanova, L.P. /1971/, K voprosu o genetičeskih svjazah v baškirskoj narodnoj muzyke: AEB IV. Ufa, 318-320.

Atanova, L.P. /1976/, Pervyj muzykant-issledovatel' iz baškir: NTB. Ufa, 157-167.

Atanova, L.P. /1976a/, Rol' narodnyh muzykantov v sohraneni i razvitii tradicionnyh čert baškirskogo muzykal'nogo fol'klora: NTB. Ufa, 5-25.

Atlas avtomobil'nyh dorog SSSR. M., 1977.

Avižanskaja, S.A. -- Kuzeev, R.G. /1962/, Étnografičeskie kollekcii po baškiram Gosudarstvennogo muzeja étnografii narodov SSSR: AEB. Vol. 1. Ufa, pp. 344-357.

Aznagulov, R.G. /1972/, Jazykovye osobennosti orenburgskih baškir. Avtoreferat kandidatskoj dissertacii. M.

~~... ..~~

Ädnaxolov, R. /1973/, Sovet tjurkologijahi: SB. 1973.
17. Nov.

ÄFÄM = Äšäbiät fol'klor äšäbi miraš. /Coll.vol. 1/1975/
2/1976/. Öfö./

Äxmär, Q. /1936/, Bašqort telendä tiniš bildäläre. Öfö.

Äxmär, Q.Z. /1940/, Bašqort tele. Pedučiliščeler ösön
däreslek. Öfö.

Äxmärov, Q.Z. /1972/, professor, Bašqort yašiwı tarihenän.
Bašqort äšäbi teleneş alfavita häm orfografijahi tarihe.
Yawaplı redaktori: Prof. Ž.Ÿ .Kiekbaev. Öfö.

Äxmätov, M.X. /1968/, Xäšerge bašqort tele. /Praktik kurs
därestäre ösön materialdar. 1 kišäk. Öfö.

Äxmäšiev, V. /1975/, XX biwat bašında bašqort poezijahi:
BÄT. Ufa, 65-188.

Äšäbiät. Xrestomatija. Urta mäktäpteş IX klasi ösön.
Töšöwseläre: X.Zinnätullina, R. Baimov. Öfö, 1979.

Äšäbiät. Xrestomatija. Urta mäktäpteş 10-si klasi ösön..
Dürtense bađmahı. Töšöwseläre: M.Ÿäynullin häm Ÿ.Xösäyenov.
Öfö, 1978.

BA = Bašqort aymaşı. /Periodical. From 1925./

Baeva, N.H. /1959/, Govor baškir doliny raki Äj: BDS. Ufa,
9-45.

* Baišev, M. /1895/, Derevnja Zijančurina Orskogo uezda
Orenburgskoj gubernii: İzvestija Orenburgskogo otdelenija
İmperatorskogo Russkogo geografičeskogo obščestva 7. SPb.

Baišev, T.G. /1948/, Baškirskie dialekty v ih otnošenii
k literaturnomu jazyku. Avtoreferat. Ufa.

Baišev, T.G. /1955/, Baškirskie dialekty v ih otnošenii
k literaturnomu jazyku. Pođ red. N.K.Dmitrieva. M.

Baišev, T.G. /1959/, Saratov häm Kuybišev ölkähendä yä-
šäwse bašqorttarđıñ höyläşe buyınsa qay ber materialdar:

VBF, 1959.

Baranov, H.K. /1977/, Arabsko-russkij slovar'. 5th edition. M.

Baranov, S.F. /1929/, K sravnitel'nomu izučeniju narodnostej BASSR: HB 1929:6/priloženie/.

BAS = Baškirskij arheologičeskij sbornik. /Coll.Vol. Ufa, 1959./

Baškakov, N.A. /1969/, Vvedenie v izučenie tjurkskijh jazykov. M.

Baškirske narodnye skazki /1940/. Pod red. A.G.Bessonova. Ufa.

Baškirske šežere 1960 → Kuzeev, R.G. /1960/.

Baškirskij narodnyj epos. M., 1977.

Baškirsko-russkij slovar'. M. 1958.

Baškirskoe jazykoznanie. Ukazatel' literatury. Sostavili: T.M.Garipov, Z.G.Uraksin, M.L.Rafikov, R.H.Timergalina. Pod red. T.M.Garipova, Z.G.Uraksina. Otvetstvennyj za vypusk: M.H.Zakirov. Ufa, 1980.

Bašqort äđäbiäte. VIII klass ösön däreslek. Öfö. 1978.

Bašqort äđäbiäte tarixenän. Jawaplı redaktorı: prof. Y.B. Xösüyenov. Öfö, 1975.

Bašqort xalıq izädi. Vol. 1. Sost. i red. Harisova, A.I. Öfö, 1954.

Bašqort xalıq izädi. Äkiättär. Öfö, 1: 2:1976; 3:1978; 4:1981.

Bašqort xalıq izädi. Yırđar. Öfö, 1; 2:1977.

Bašqort xalıq izädi. Bäyettär. Öfö. 1978.

Bašqort xalıq izädi. Yomaqtar. Öfö, 1979.

Bašqort tel fileme buyinsa bibliografija /1917-1967/, Sost.: T.M.Garipov, M.L.Rafikov, Z.G.Uraksin. Ufa, 1969.

Başqort tele. 5-6-si klaster ösön däreslek. A.A. җәлләмов
redakcijahında. Öfö, 1978.

Başqort. teleneñ dialektologik atlası ösön Mäҗlüzät yiyiw
programahı. Töşöwsehe N.X.Mäksütova. Redaktorı Z.җ.Uraksin.
Ufa, 1973.

BÄT = Başqort äҗäbiäte tarihenän. Yawaplı redaktorı prof.
җ.Б.Хösäyenov. Öfö, 1975.

BD = Baškirkaja dialektologija. /Coll.vol. 1973. Ufa./

BDS = Baškirkij.dialektologičeskij sbornik. Pod. red.
T.M.Garipova -- N.X.İşbulatova -- A.A.Juldaşeva. /Coll.vol.
Ufa, 1959./

Begžanov, T. /1966/, Terminy rodstva v mujnaksom govore
karakalpaksogo jazyka: VDTJa. Vol.4. Baku.

Belicer, V.N. /1971/, Ètnograficeskie paralleli v kul'ture
baškir i mordvy: AEB IV. Ufa, 184-191.

Bel'skaja, T.B. /1950/, Zemel'nye otnošenija v Baškirii
v XVII v. Avtoreferat kandidatskoj dissertacii.

Benzing, J. /1953/, Einführung in das Studium der altaischen
Philologie und der Turkologie. Wiesbaden.

Benzing, J. /1959/, Das Baschkirische: Fundamenta I.
Wiesbaden. pp. 421-434.

* Berezin, I.N. /1848/, Rozyskanijapo musul'manskim dialektam.
Part 1.: Systeme des dialects Turcs. Kazan'.

* Berezin, I.N. / 1876/, Chrestomatie Turane. Kazan'.

* Berhgoł'c, L.von /1893/, Gornye baškiry-katajcy: EO
1983:3.

Bese, L. -- Apor É. -- Ecsedy H. /1963/, Hungarian Publi-
cations on Asia and Africa 1950-1962. A selected bibliography.
Bp.

Bessonov, A.G. /1906/, Kniga po čteniju dlja jugo-vostočnyh
baškir. Kazan'.

Bessonov, A.G. /1906/, Pervaja posle bukvarja knižka dlja
čtenija i praktičeskie pervonacalnye uroki dlja severo-vo-
stočnyh baškir. Kazan'. 1906.

Bessonov, A.G. /1907/, Kniga po čteniju dlja severo-vostočnyh baškir. Kazan'.

Bessonov, A.G. /1908/, Pervaja posle bukvarja knižka dlja čtenija i praktičeskoe pervonačal'nye uroki dlja jugo-vostočnyh baškir. Kazan'.

* Bessonov, A.G. /1881/, O govorah kazanskogo tatarskogo narečija i ob otnošenii ego bližajšim k nemu narečijam i jazykam: ZMNP 216 /1881/:2. SPb.

Bezkovics, A.S. /1973/, Etničeskie osobennosti zamledelija u narodov Baskirii. XIX - načalo XX v.: AEB V. Ufa, 61-93.

BHH I = Bašqort höyläštäreneŋ hüŋlege. /İke tomda./ I. tom. Könsiŋiŋ dialect. Redaktorŋari: M.X.Maksjutova -- N.X. İŋbulatov. Öfö, 1967.

BHH II. = Bašqort höyläštäreneŋ hüŋlege. /İke tomda./ II. tom. Kön'yaq dialect. Redaktorı: M.X.Mäqsutova. Öfö. 1970.

BXI = Başqort xalıq izadı. /Series . Since 1954. Öfö./

Bibliografičeskij ukazatel' 1958 = Bibliograficeskij ukazatel' literatury po jazykoznaniju, izdannoj v SSSR s 1918 po 1957 god. Vyp. 1. Knigi i sborniki na ruskom jazyke, izdannye v SSSR v 1918-1959 gg. M., 1958. /Baškirskij jazyk. pp. 262-263./

Bibliografija naučnyh trudov kafedry jazykoznanija i rusckogo jazyka BGU. Sistematičeskij ukazatel'. Sost.: Novikova, L.M. Učene zapiski BGU. Vypusk 23. Serija filologičeskikh nauk. No. 10. Ufa, 1968, 229-238.

Bibliografija po baškirskom jazykoznaniju 1959. → Garipov, T.M. /1959/.

Bibliografija po jazykoznaniju. M., 1963. /Baškirskij jazyk. pp. 273-274.Ź

Biišev, A. /1966/, "Bašqort teleneŋ aŋlatma hüŋlege" töŋöw ösön qullanma. Öfö.

Bikbulatov, N.V. /1964/, Terminologija is sistema rodstva baškir. Obščaja harakteristika: AEB. Vol. II. Ufa.

* Bikbulatov, N.V. /1967/, Bashkir sistem of relationship. IN: Trudy VII Meždunarodnogo kongressa antropologičeskich i étnograficeskich nauk. Vol. 4. M.

Bikbulatov, N.V. /1971/, Baškirskaĵa terminologija i sistema rodstva kak etnogenetičeskij istočnik. In: AĖB. Vol. IV. Ufa. pp. 178-183.

Bikbulatov, N.V. /1973/, Rudenko i baškirskaĵa etnografija: AĖB V. Ufa, 9-16.

Bikbulatov, N.V. /1976/, Naučnoe soveščanie arheologov i étnografov Povolž'ja i Urala: EB. Ufa, 148-149.

Bikbulatov, N.V. /1976/, Minorat. Problema proišhoždenija i istoričeskogo mesta v sisteme social'nyh institutov. In: EB. Ufa. pp. 12-48.

Bikbulatov, N.V. /1979/, Sistemy zemledelija baškir v XIX-nacale XX v.: HKB. M., 5-45.

Bikbulatov, N.V. /1981/, Baškirskaĵa sistema rodstva, 1981.

Bikbulatov, N.V. /1981/, Slovar' baškirskih terminov rodstva: Bikbulatov, N.K. Baškirskaĵa sistema rodstva. M., 1981, 103-116.

Bikbulatov, N.V. -- Kuzeev, R.G. -- Šitova, S.N. /1976/, Prikladnoe iskusstvo: NTB. Ufa, 43-142.

Bikbulatov, N.V. -- Murzabulatov, M.V. /1976/, Zemledelie zaural'skih baškir o XIX-nacale XX v.: EB. Ufa, 97-117.

* Bikčurin, Mir-Salih /1859/, Načal'noe rukovodstvo k izučeniĵu arabskogo, persidskogo i tatarskogo jazykov s kratkim ob'jasneniem suščestvujuščih v Orenburgskom krae baškir i kirgizov i priloženiem k nemu rusko-persidsko-tatarskih slov, razgovorov i propisej. Kazan'.

* Bikčurin, Mir-Salih /1869/, Načal'noe rukovodstvo k izučeniĵu arabskogo, persidskogo i tatarskogo jazykov, s narečijami bucharcev, baškir, kirgizov i žitelej Turkestana i s rusko-persidsko-tatarskimi slovami, raspoložennymi po predmetam, razgovorami i propisjami. Kazan's.

Bil B = Bilimsel Bildiriler. /Series. Ankara, 1975/

Biobibliografičeskij 1974 = Kononov, A.N. /1974/, Biobibliografičeskij slovar' otečestvennyh tjurkologov. Dooktjabr'skij period. Pod red. i s vvedenijem A.N.Kononova.M.

BJa = Baškirkoe jazykoznanie. Ukazatel' literatury. Ufa, 1980.

BJaS = Baškirkij jazykovedčeskij sbornik. /Coll.vol. Ufa, 1975./

Bjuletěn' Baškirkogo oblastnogo bjuro kraevedenija za 1928 god. /Periodical./

BKS = Baškirkij kraevedčeskij sbornik. /Series. 1/1926/. 2/1927/. 3-4/1930./

BL = Baškirkaja Leksika. Ufa, 1966.

BOR = Budapest Oriental Reprints. /Series./

Borovkov, A.K. /1934/, Učebnik ujugurskogo jazyka. M.

Brockelmann, C. /1921/, Mahmud al-Kasghari über die Sprachen und die Stämme der Türken im 11 Jahrhundert: KCsA I. 1921, 26-40.

BRS = Baškirksko-russkij slovar'. M. 1958.

Brückner, A. /1926/, Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków-W-wa.

* BSKHD = Bašpedinstitut studenttärenetj fänni konferencija-larında höylängän dokladtar. /Cited by Kiekbaev, Ž. Ÿ. 1957./

BSOAS = Bulletin of the School of Oriental and African Studies. /Periodical./

BU = Bašqortostan uqitiwsihii. /Periodical. 1957./

Budagov, L. /1869., 1871./, Sravnitel'nyj slovar' turecko-tatarskih narečij. SPb, Vol. 1.: 1869., Vol. 2.: 1871.

Bukvar' dlja baškir. Orenburg, 1907.

Cincius, V.I. /1974/, Altajskie terminy rodstva i problema ih etimologii. In: POAJa.

* Claproth, Ju. /1823/, Asia polyglotta. Paris.

Clauson, Sir Gerard /1972/, An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish. Oxford.

Csapody-Priszter /1966/, Magyar növénynevek szótára. Bp.
Csáki,É. /1978/, Középmongol eredetű jövevényszavak a
kazáni tatárban. In: Acta Iuvenum, 29-54.

Čavašla-vyräsla slovar'. M.I.Skvorcov redakcilene. Mus-
kav, 1982.

* Čeremsanskij, V.M. /1859/, Opisanie Orenburgskoj gubernii
v hozjajstvennom, statističeskom, etnografičeskom i promyš-
lennom otnošenijah. Ufa.

400-1 PBRG = Četyrestaletie Prisoedinenija Baškirii k
Russkomu Gosudarstvu. /Coll. vol. Ufa, 1958./

DABJa = Dialektologičeskij atlas baškirkogo jazyka.
/Kartoteka in NA BFAN./

Dal', V. /1978-1980/, Tolkovyj slovar' Živogo velikoruss-
kogo jazyka. M. /Reprint of the edition of 1881-1882. SPb.-M./

Däwlätsin, Ğ. /1929/, Bašqort tele häm uni döröw yašiw
qaš i äläre. Öfö.

Däwlätsin, Ğ. /1930/, Bašqort telenej imlä hülege. Öfö.

Däwlätsin, Ğ. /1934/, Bašqort tele orfografiyahı. Öfö.

Däwlätsin, Ğ. /1935/, Bašqort telenän däreslek. Bašqort.
däwläät pedagogiya instituti sittän torop uqiwsilari ösön.
Öfö.

Demidova, N.F. /1958/, Social'no-ekonomičeskie otnosenija
Baškirii v pervoj četverti XVIII v.: 400-letie prisoedinenija
Baškirii k Russkomu gosudarstvu. Ufa, 28-31.

Dmitriev, N.K. /1927/, Etude sur la phonétique bachkire:
JA 210 /1927/, 193-252.

Dmitriev, N.K. /1928/, Bašqort telen öyränew mäš'älähenä:
Belem 1928:7-8: 86-90; 9:64-67. Öfö.

* Dmitriev, N.K. /1928/, Sobač'i klički u baškir: DAH-V,
L. 1928:15, 328-330.

Dmitriev, N.K. /1936/, Bibliografija po baškirkomu jazyku
i fol'kloru. Ufa, 1936.

Dmitriev, N.K. /1941/, Baškirske skazki. /Preface./Ufa.

Dmitriev, N.K. /1948/, Grammatika baškirkogo jazyka. M.-L.

Dmitriev, N.K. /1948/, Kratkij očerk baškirskoj grammatiki: RBS. M.

Dmitriev, N.K. /1950/, Bašqort telenej grammatikahı. Öfö.

Dmitriev, N.K. /1959/, K voprosu ob izučenii baškirskogo jazyka: VBF. M., 17-23. /The same as Dmitriev, N.K. 1928., translated from B. into R. by T.M. Garipov./

Dmitriev, N.K. /1959/, Otčet o rabote lingvistiko-fol'klor-nogo podotrjada Baškirskoj ekspedicii Akademii nauk SSSR za 1928 g. BDS, 53-88.

Dmitriev, N.K. /1962/, Stroj tjurkskih jazykov. M.

Dmitriev, N.K. -- Ahmerov, K.Z. -- Baišev, T.G. /1948/, Russko-baškirskij slovar'. M.

Dmitrieva, L.V. /1981/, Jazyk barabinskih tatar. /Materialy i issledovanija./ L.

Dospanov, U.D. /1971/, O nekoťoroj blizosti terminologii rodstva u karakalpakov i baškir. In: AEB: Vol. IV. Ufa. pp. 229-231.

Doerfer, G. /1971/, Khalaj Materials. Bloomington-The Hague.

DTS = Drevnetjurkskij slovar'. Redaktori V.M. Nadeljaev -- D.M. Nasilov -- E.R. Tenišev -- A.M. Ščerbak. L., 1969.

* Dul'zon, A.P. /1954/, Terminy rodstva i svojstva v jazykah Narymskogo kraja i Priculym'ja. In: Učene zapiski Tomskogo gos. pedagogičeskogo instituta. Vol. 11. pp. 59-94.

IV-VIII /dürtense-tu i insa/ klaster ösön bašqort telenän häm IV-VII /dürtense-yetense/ klaster ösön bašqort äbübiätenän programmalar. Öfö, 1978.

DY = Dialektologija yiyinti'i. /Series. 2/1953./

Dyrenkova, N.P. /1926/, Rodstvo i psihičeskie zaprety u šorcev. In: Materialy po svad'be i semejno-rodovomu stroju narodov SSSR. L.

Dyrenkova, N.P. /1927/, Brak, terminy rodstva i psihičeskie zaprety u kirgizov. In: SEM. L. pp. 7-25.

EB = Etnografija Baškirii. Ufa, 1976. /Coll.vol./

* Ekaterinoburgskaja nedelja. /Newspaper. 1882:15./

Eminov /1870/, Sbornik baškirskih i tatarskih pesen: Zapiski der Orenburger Section der kaiserlich-russischen geographischen Gessellschaft.

EO = Étnograficeskoe obozrenie. /Periodical. 1892:2-3. 1893:3. 1908:3./

* EpAIVE = Ežegodnik po Agrarnoj Istorii Vostočnoj Evropy. /1961, 1963, Riga. 1964. Vil'nyus./

Ethnographia. /Periodical. 1/1890/, -- 33. Népélet 34/1923/ -- 36/1925/. Ethnographia - Népélet. From 37/1926/./

Értesítő = A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Tárának Értesítője. /Supplement to "Ethnographia"./

ÉSTJa = Sevortjan, É.V., Étimologiceskij slovar' tjurkskih jazykov. Obščetjurkskie i mežtjurkskie osnovy na glasnye 1974. ... osnovy na bukvu "B" 1978. ... osnovy na bukvy "V", "G" i "D" 1980. M.

Fainberg, L.A. /1962/, Terminologija rodstva nganasan kak istoričeskij istočnik. In: SES. Vol. IV. M. pp. 226-237.

Fasmer, M., Étimologičeskij slovar' russkogo jazyka. Perevod s nemeckogo i dopolnenija O.N. Trubačeva. I-IV. M.

Fatyhov, A.H. /1966/, K voprosu ob izučenii semantiko-sintaksičeskij otnošenij meždu komponentami složnyh predloženij v tatarskom i baškirskom jazykah: VMM. Ufa, 202-204.

Filonenko, V. /1913-1914/, Baškiry. In: VOVO. 1913:2, 5-8. 1914: 2, 3. 8.

Findeisen, H.S.I. /1963/, Rudenko und die Baschkiren. Analyse und Kritik einer sowjetrussischen Monographie über ein Turk-Volk im Uralgebiet: Abhandlungen und Aufsätze an dem Institut für Menschen- und Menschheitskunde 59. Rengsdorf.

Florinskij, V.M. /1874/, Baškirija i baškiry: Vestnik Euro-py 12.

Folkloristika v Sovetskoj Baškirii. Vypusk I. Pod red. N.T. Zaripova. Ufa, 1974.

Fundamenta = Philologiae Turcicae Fundamenta. I-II. Wiesbaden, 1959.

Gabain, A.von /1950/, Alttürkische Grammatik. Mit Bibliographie, Lesestücken und Wörterverzeichnis, auch Neutürkisch. Leipzig.

Garipov, T.M. /1958/, Trudy russkich učenyh v oblasti baškirskogo jazykoznanija: 400-1 PERG. Ufa.

Garipov, T.M. /1959/, Bibliografija po baskirskomu jazykoznaniju. Vyp. 1, Do Velikoj Oktjabr'skoj socialističeskoj revoljucii. Sost.: T.M. Garipov: VBF. M., 1959, 153-155.

Garipov, T.M. /1959/, Izučenie baškirskogo jazyka v dorevoljucionnyj period: VBF. M., 35-42.

Garipov, T.M. /1959/. O kličkah životnyh u baškir /iz ekspedicionnyh zapisej 1958 goda/: BDS, 189-194.

Garipov, T.M. /1971/, Strukturno-tipologičeskaja klassifikacija tjurkskih jazykov kak lingvističeskij komentarij k probleme étnogeneza baškir: AĖB IV. Ufa, 241-248.

Garipov, T.M. /1959/, Ob izučenii razgovornoj reči zapadnyh baškir /k postanovke problemy/: BDS, 47-51.

Garipov, T.M. /1976/, Suščestvoval li prakypčakskij jazyk?: Hungaro-Turcica. Bp.

Garipov, T.M. /1979/, Kypčakskie jazyki Uralo-Povolž'ja. Opyt sinhroničeskoj i diahroničeskoj karakteristiki. M.

Garipov, T.M. /1979/, Strukturno-semanticeskij glossarij Uralo-Povolž'skih jazykov. Učebnoe posobie. Ufa.

Garipov, T.M. - Išmuhametov, Z.K. /1962/, Instrukcija dlja sostavlenija Tolkovogo slovarja sovremennogo baškirskogo literaturnogo jazyka. Proekt. Pod red. T.M. Garipova i Z.K. Išmuhametova. Ufa, 1962.

Garipov, T.M. -- Kuzeev, R.G. /1962/, Bibliografija osnovnyh rabot po vengerskomu baškirovedeniju: AĖB I. Ufa, 1962, 335.

Gaskarov, F.A. /1958/, Baškirske tancy. Ufa, 1958.

Gloger, Z. /1972/, Encyklopedia staropolska ilustrowana. Ze wstępem Juliana Krzyżanowskiego. W-wa.

* Georgi, I., Opisanie vseh v Rossijskom gosudarstve obita-juščih narodoŭ. SPb. Part 1: ? 1776 or 1779. Part 2: 1796.

Grammatika sovremennogo baškirskego literaturnogo jazyka. Otvetsvennyj redaktor: A.A. Juldašev. M., 1981.

GSBLJa. = Grammatika sovremennogo baškirskego literaturnogo jazyka. M., 1981.

Gumarov, V.Z. /1976/, Lečebnye sredstva životnogo proiz-voždenija v baškirskegoj medicine: ĖB, Ufa, 1976, 139-147.

Ėynullin, M.-Xösäyenov, Ė. /1978/, Bašqort äđäbiäte. Urta mäktäptej 10-si klasi ösön däreslek. Dürtense baŭma. Öfö.

Ėülwätidinov, I. /1979/, Uynayiq duŭtar, bergäläp. Öfö.

Ėüllämov, A.A. /1977/, Bašqort mäktäptärenej I-III klasteri ösön tuŭan teldän fonoxrestomatija /yökmätkehe häm töžölösö/. Öfö.

Ėüllämov, A.A. /1979/, Bašqort mäktäptärenej 4-7-se klasteri ösön tuŭan äđäbiättän fonoxrestomatiyaŭa qullanma. Öfö.

Ėüllämov, A.A. — Islamĭolova I.A. /1977/, Bašqort tele buyinsa didaktik material. Grammatika, dörov. yađiw häm telmäŕ üŭterew. III klass. İkense baŭma. Öfö.

Ėimalova, M. . /1978/, VII klass ösön "Tuŭan äđäbiät" ä-reslegenä metodik qullanma. Öfö.

Halasi Kun, T. /1935/, A magyarországi turkológia könyvé-szete. A budapesti Török Követség megrendelésére a Türk Dil Kurumu számára /Atatürk kezdeményezésére/ összeállította Halasi Kun Tibor. 1935. /Handw./

Halikova, R.H. /1966/, K voprosu o metodah izučeniya pis'mennyh pamjatnikov baškirskego jazyka VIII veka: VMM. Ufa, 234-247.

Harisov, A. /1944/, Kategorija glagol'nych vidov v baškirskegoj jazyka. Ufa,

Hazai 1962 = Hazai G. /1962/, Gyula Németh eserleri: Németh Armagan . Hazırlıyanlar: János Eckmann, Ağah Sirri Lavend, Mecdut Mansuroğlu. Türk Dil Kurumu Yayınları. Sayı 191. Ankara, 1962, pp. 5-46.

HB = Hozjajstvo Baškirii. /Periodical. 1929:6-7./
HKB. = Hozjajstvo i kul'tura baškir v XIX-nacale XX v.
/Coll. vol. M., 1979./

HMKB = Hozjajstvo i material'naja kul'tura baškir v
XIX-nacale XX v. /Coll. vol. M., 1979./

Hungarian Publications on Asia and Africa. 1950-1962.
Bp. 1963.

Hungaro-Turcica: Studies in Honour of Julius Németh.
Edit. by Káldy - Nagy, Gy. /Coll. vol. Bp., 1976./

Xažin, V.I. /1978/, Orfografija hüšlege. I-III klass
uqiwsilari ösön qullanma. Öfö.

Xäšerge bašqort äšäbi teleneŋ morfologijahi. /Južari
uqiw yorttariniŋ filologiya fakul'tete studenttäre ösön
däreslek./ 1 kišäk. Öfö.

Hismatov, M.F. /1962/, Baškortostan. Ufa.

Horváth, A. /1979/, Ligeti Lajos műveinek bibliográfiája:
Ligeti, L., A magyar nyelv török kapcsolatai és ami körül-
löttük van. II. BOR. Series A2. Bp., 1979, 470-480.

* Xösäyenov, S. /1957/, Siläbe ölkähe Qonšaq rayoni Amin,
Hari, Sabaqtı, Qayındı awildariniŋ höyläše: BSFKHD.

Idel'baev, M.H. /1978/, Istoki formirovanija literatur-
nogo tvorčestva Salavata Julaeva: IRKB. Ufa, 19-26.

Ignatovič, I. /1862/, Baškirskaĵa Burzĵanskaĵa volost':
OGB 1862:6,7,8,9,12.

IIRKB = Iz istorii razvitija kul'tury v Baškirii Ufa,
1978.

İlimbetov, F.F. /1973/, Pčelovodstvo u severo-voštočnyh
baškir: AEB V. Ufa, 1973, 121-132.

* Il'minskij, N.I. /1861/, Vstupitel'noe čtenie v kurs
turecko-tatarskogo jazyka. Kazan', 1861.

INSU 1965 = Itogovaja naučnaja sessija Ufinskogo instituta
istorii, jazyka i literatury AN SSSR za 1965 g.

INSU 1967 = Itogovaja naučnaja sessija Instituta istorii, jazyka i literatury BFAN SSSR za 1967 god.

IpIB = Issledovanija po istorii Baškirii v XVII-XIX vv. /Coll. vol. Ufa, 1973/.

IpGSBJa = Issledovanija po grammatike sovremennogo baškirskogo jazyka. Ufa, 1979. /Coll. vol./

IpSGTJa = Issledovanie po sravnitel'noj grammatike tjurkskih jazykov. /Series. 1/1955/, 2/1956/. M./

IpT = Issledovanija po Tjurkologii. Alma-Ata, 1963.

IRKB = Iz istorii razvitija kul'tury v Baškirii. /Coll. vol. Ufa, 1958./

IRLTJa = Istoričeskoe razvitie leksiki tjurkskih jazykov. /Coll. vol. M., 1961./

ISGTJa = Issledovanija po sravnitel'noj grammatike tjurkskih jazykov. /Series. 1/1955/. 2./1956/. M./.

Islamjolova, I.A. -- Jällämov, A.A. /1979/, Ösönsö klastıñ "Başqort tele" döreslegenä qullanma. Därästärgä metodik kürhätmälar. Öfö.

Istoričeskie zapiski. /Periodical. 1947:24./

Istoriko-ëtnograficeskij atlas Sibiri. M.-L. 1961.

Išberdin, E.F. /1970/, O leksičeskoj vzajmosvjazi uralo-altajskih jazykov. /Po nazvanijam ptic./: NVUAJa, Ufa.

Išbulatov, N.H. /1955/, Govor derevni Kazmaševu Abzelilovskogo rajona Baškirskoj ASSR. Avtoreferat. M.

Išbulatov, N.H. /1958/, Vystuplenie: VDTJa, Kazan', 1960, pp. 165-168.

Išbulatov, N.H. /1959/, Morfologičeskie osobennosti Kazmaševskogo govora: BDS, 89-136.

Išbulatov, N. /1963/, Vvedenie. /Preface to BD/. Ufa, 5-9.

Išbulatov, N.H. /1966/, K voprosu i sravnitel'nom izučenii baškirskih dialektov: VMM. Ufa, 229-233.

Išbulatov, N.X. /1967/, Leksičeskie svjazi baškirskogo jazyka i jego dialektov s finno-ugorskimi jazykami: VFUJa 4/1967/. Iževsk.

Išbulatov, N.X. /1970/, Leksičeskie paralleli v baškirkom i finno-ugorskikh jazykah: Nekotorye voposy uralo-altajskogo jazykoznanija. Ufa.

Išbulatov, N.X. /1971/, Dannye dialektov baškirkogo jazyka k voprosu ob étnogeneze baškir: AEB IV. Ufa, 55-59.

Išbulatov, N.H. /1972/, Dialekty i govory baškirkogo jazyka: VBJa.

Jakovleva, E.G. /1971/, Čerty obscnosti dekorativno-prikladnogo iskustva baškir i narodov srednej Azii Tkačestvo i vyšivka: AEB IV. Ufa, 205-209.

Išbulatov, N.H. /1975/, Sravnitel'noe issledovanie dialektov baškirkogo jazyka. Dissertacija.

* IZ = Istoričeskie zapiski. /Periodical. 1947:24./

* Izvestija Orenburgskogo otdelenija Imperatorskogo Russkogo geografičeskogo obščestva. /Periodical. 7/1895/ SPb./

* Izvestija Russkogo geografičeskogo obščestva. /Periodical. 13/1877/:2./

JaAA = Jazyki Azii i Afriki.

Janguzin, R.Z. /1968/, O zemledelii v jugo-vostočnom Zaural'e v XIX v.: AEB III. Ufa, 322-326.

* Jankovič de Mirievo, F.I /1790-1791/, Sravnitel'nyj slovar' vseh jazykov po azbucnomu porjadku raspolozennyj I-IV. SPb.

JaNSS/TJa/ = Jazyki Narodov SSSR. Vol. 2.: Tjurkskie jazyki. M., 1966.

Jarullina, U.M. /1959/, Zvukovoj sostav govora demskih baškir: BDS. Ufa, 169-185.

Jarullina, U.M. /1963/, O leksičeskom svoeobrazii demskogo govora: BD., Ufa.

Jarullina, U.M. /1963/, O nekotoryh morfologičeskikh osobennostjah govora demskih baškir. Iz nabljudenij nad baškirkimi govoremi. Ufa.

Janguzin, R.Z. /1968/, Zemledelie u zaural'skih baškir v pervoj polovine XIX v.: Iz istorii Baškirii. Dorevoljucionnyj period. Ufa, 1968. 165-173.

Janguzin, R.Z. /1970/, Zemledelie u baškir v XVII-pervoj polovine XVIII v.: Vestnik MGU 1970: 4, 43-48.

Janguzin, R.Z. /1971/, Ėtniceskie tradicii o istorii hozjajstva naselenija severo-zapada Baškirii: AĖB. Vol. IV. Ufa. pp. 219-223.

Janguzin, R.Z. /1973/, Zemledelie baškir v 30-40-h godah XIX v.: AĖB V. Ufa, 1973, 139-148.

Jarullina, U.M. /1959/, Zvukovoj sostav govora demskih baškir: BDS, 169-185.

Jarullina, U.M. /1966/, Nekotorye leksičeskie osobennosti govora demskih baškir: BL.

Jazykovedčeskaja bibliografija 1960 = Jazykovedčeskaja bibliografija v nacional'nyh respublikah. /Baškirija/: VJa. 1960:2. pp. 160-161.

Jazykovye kontakty v Baškirii. Pod red. T.M. Garipova i N.V. Čeremisinoj. Ufa, 1972.

Yoki, A.J. /1952/, Die Lehnwörter des Sajansamodejischen. MSFOu 103 /1952/.

Judahin, K.K. /1965/, Kirgizsko-russkij slovar'. M.

Juldašev, A.A. /1958/, Sistema slovoobrazovanija i sprjaženie glagola v baškirskom jazyke. M.

Juldašev, A.A. /1959/ Baškirskij jazyk: MJaN. M.-L., 1959, 56-72.

Juldašev, A.A. /1959/, K izučeniju govorov baškir Tujmazinskogo rajona BASSR: BDS, 141-149.

Juldašev, A.A. /1959/, K metodike sbora dialektologičeskogo materiala po baškirskom jazyku na sovremennom étape: BDS, 210-221.

Juldašev, A.A. /1959/, K probleme formirovanija baškirskogo nacional'nogo jazyka: VBF, 98-119.

Juldašev, A.A. /1965/, Analitičeskie formy glagola v tjurkskih jazykah. M.

Juldašev, A.A. /1966/, Baškirkij jazyk: JaNSS II. TJa M., 173-193.

Juldašev, A.A. /1969/, Osnovnye tipy proizvodnyh glagolov s affiksom -la /-lä/ v baškirkom jazyke: IpoT. Alma-Ata.

Juldašev, A.A. /1976/, Deepričastie na -p v baškirkom jazyke: Tjurkologičeskie issledovanija. M., 249-268.

Juldašev, A.A. /1977/, Sootnošenie deepričastnyh i ličnyh form glagola v tjurksih jazykah. M.

Juluev, B. /1892/, K étnografii baškir: EO 1892:2-3.

Junker, H. -- Alavi B. /1968/, Persisch-deutsches Wörterbuch. Leipzig.

Jusupov, F. Ju. /1979/, Kön'yaq Ural häm Ural arti söläštäre. Čiläbe häm Kurgan ölkälärendäge tatar söläšläreneñ fonetik häm grammatik üzenčälekläre. Kazan.

Jusupov, H.G. /1955/, Asšinskij govor baškirkogo jazyka. Dissertacija na soiskanie učenoj stepeni kandidata filologičeskix nauk. /Handwriting./

Jusupov, H.G. /1955/, Asinskij govor baškirkogo jazyka. Avtoreferat. M.

Jusupov, H.G. /1959/, Terminy rodstva v baškirkom jazyke. Iz nabljudenij nad leksikoj baškirkix govorov: VBF. M. pp. 123-135.

Jusupov, H.G. /1959/, Iz nabljudenij nad morfologičeskoj sistemoj inzerskogo govora baškirkogo jazyka: BDS, 151-167.

* Yañi yul. /Newspaper of 1920's./

* Youferov, Wl. de /1881/, Sur les Bachkirs. Paris.

Kačalev, A. /1899/, Očerok sovremennogo ékonomičeskogo položeniya Baškir Ufimskoj gubernii: Živaja Starina 3 SPb.

Kakuk 1976 = Kakuk, Zs. /1976/, Mai török nyelvek. I. Bp.

Kalimullin, B.G. /1959/, Planirovka i zastrojka baškirkix dereven'. Ufa.

Kamalov, A.A. /1970/, Uralo-altajskaja gidronimija na territorii Baškirii: NVUAJa. Ufa.

Kamalov, A.A. -- Šakurov, R.Z. -- Uraksin, Z.G. -- Xismalov, M.F. /1980/ -- Slovar' toponimov Baškirkoskoj ASSR.

Karakalpaksko-russkij slovar'. Pod red. N.A. Baskakova.
M., 1958.

* Katanov, N.F. /1894/ Ètnografičeskij obzor tureckotatarskih plemen. Kazan'.

Karimova G.R. /1942/, Russko-baškirskij slovar'. Ufa, 1942.

Karimova, G.R. -- Dmitriev, N.K. /1954/, Russko-baškirskij slovar'. M.

* Katanov, N.F., Otčet o poezdke, soveršennoj s 1 aprelja 1897 goda po 20 avgusta togo ze goda v Belebeevskij i Menzelinskij uezd Ufimskoj gubernii: Učene zapiski Kazanskogo universiteta za 1898g. Kazan'.

* Katanov, N.F., Otčet o poezdke soveršennoj s 20 maja po 20 avgusta 1898 goda v Belebeevskij uezd Ufimskoj gubernii: Učene zapiski Kazanskogo universiteta za 1899 god. Kazan'.

* Katanov, N.F. /1903/, Opyt issledovanija urjanhajskego jazyka s ukazaniem glavnejših rodstvennyh otnošenij ego k drugim jazykam tjurkskego kornja: Učene zapiski Kazanskogo universiteta za 1899-1903 gg. Kazan'.

Katarinskij, V.V. /1899/, Baškirsko-russkij slovar'. Orenburg, 1899. /On the covering: 1900./

Kazambek, M.A. /1839-1846/, Obščaja grammatika turecko-tatarskego jazyka. Kazan', I:1839; II:1846.

Kazancev, N. /1866/, Opisanie baškircsev. SPb.

KBB = Kul'tura i byt baškir. Pod red. R.G. Kuzeeva i S.N. Sitovoj. /Coll.vol. Ufa, 1978./

KCSA = Körösi Csoma Archivum. /Series./

KED = Kazakh-English Dictionary, by Boris N. Shnitnikov. With a preface by Nicholas Poppe. London-The Hague-Paris, 1966.

Kiekbaev, Ž. /1952/, Hänär dialekte: SB 1952: 7th June.

Kiekbaev, Ž. /1957/, Bašqort dialektäre turahında: Bašqortostan uqıtıwsıhi.

Kiekbaev, Ž. /1958/, Bašqort dialektüre hüm ularđın tarihenä qıvqasa ineš: Yilmi yaşmalar BDU: 3 sıǵalıš, Bašqort filologijahı serijahi: 2. Öfö.

Kiekbaev, Ž. /1958/, Bašqort telenej fonetikañi. Tasüiri häm sañištirma-tarihi tikšerenew täžribähe. Öfö.

Kiekbaev, Ž. /1958/, O zvukah џ, љ, һ i ih razvitii v baškirskom, turkmenskom i jakutskom jazykah: Učenyje zapiski BGU, 1958. Vypusk 6. Serija filologii No.5.

Kiekbaev, Ž. /1959/, Fonetika baškirskogo jazyka. M.

Kiekbaev, Ž. /1960/, Bašqort telendä "Ese" hüženej kilep. siñişi turahında. In: Bašqortostan uqitiwsihı. 1960. No. 6.

Kiekbaev, Ž. џ. /1966/, Xäžerge bašqort telenej leksikañi häm frazeologijañi. Öfö.

Kiekbaev, Ž.G. /1966/, O genetičeskom edinstve formy opredelennosti v sfere imeni i glagola v uralo-altajskih jazykah: VIM. Ufa, 244-256.

Kiekbaev, Ž.G. /1966/, O proishoždenii nekotoryh padežnyh form v uralo-altajskih jazykah v svete teorii opredelennosti-neopredelennosti: VIM. Ufa, 175-191.

Kiekbaev, Ž. џ. /1976/, Bašqort tele. Öfö, 1976.

Kiekbaev, Ž. џ. -- җәлләмәв, А.А. -- Фәритов, Х.С. -- Аһнабаев, А.М. -- Сәитбәтәлов, җ.җ. /1976/, Bašqort tele. Pedagogija učiliščelere ösön дәreslek, Öfö.

Kiräy Märgән /1961/, Bašqort xalqiniñ epik qomartqıları. Öfö.

Kireev, A.N. /1971/, Ètnogenetičeskie legendy i predanija baškirskogo naroda: AEB IV. Ufa, 60-63.

KkRS = Karakalpaksko-russkij slovar'. Pod red. N.A. Baskakova. M., 1958.

* Kondrašenkov, A.A. /1963/, Razvitie zemledelija na Urale vo vtoroj plovine XVIII v.: Ežegodnik po agrarnoj istorii Vostočnoj Evropy. 1963. Vil'njus, 1964.

Kondrasenkov, A.A. /1971/, Razvitie zemledelija na Urale vo vtoroj polovine XVIII v.: Voprosy agrarnoj istorii Urala i Zapadnoj Sibiri. Kurgan.

Konošov, A.N. /1968/, Tjurkskaja filologija v SSSR, 1917-1967. M.

Kononov, A.N. /1972/, Istorija izučenija tjurkskih jazykov v Rossii. Dooktjabrskij period. L.

Koroleva, N.S. /1971/, Obščie čerty v narodnom Isskusstve udmurtov i baškir: AĖB IV. Ufa, 210-218.

Kratkij russko-baškirskij slovar'. Orenburg, 1893.

KSIE = Kratkie soobščeniya Instituta ětnografii. /Periodical. M./

KSz = Keleti Szemle. /Periodical./

Kudašev, A.G. /1971/, Baškirskie i tatarskie dorevoljucionnye dejateli kul'tury o drevnyh baškirah: AĖB 4. Ufa, 321-322.

Kulaev, M. /1913/, Osnovy zvukoproiznoseniya i azbuka dlja baškir. Kazan'.

Kulaev, M. /about 1914/, Bašqortsa-russa hūšlek. /Handwriting in NA BFAN./

Kulaev, M. /1928/, O zvuke h baškirskogo jazyka. Kazan'.

Kulaev, M. /1930/, O glagolah baškirskogo jazyka. Kazan'.

Kulaev, M. Grammatika userganskogo jazyka. /Handwriting in NA BFAN./

Kulaev, M.A., Russko-baškirskij slovar'. /Handr. in NA BFAN SSSR/

Kulaev, M.A., Sintaksis baškirskogo jazyka. /Handwriting in NA BFAN./

Kumyksko-russkij slovar'. Pod red. Z.Z. Bamatova. M., 1969.

Kusimova, T. /1953/, Äbyälil rayonı höyläse: DY 2/1953/.

Kušan'ja i napitki: MKB. Ufa, 1975. pp. 70-84.

* Kuzeev, R.G., Rodoplemennoj sostav baškir v XVIII v. Istoriko-ětnografičeskij očerok. /Handwriting of dissertation in Lenin-Library in Moscow./

Kuzeev, R. /1957/, Očerki istoričeskoj ětnografii baškir. Part 1. Ufa.

Kuzeev, R.G. /1958/, Razvitie hozjastva baškir v X-XIX vv. K istorii perehoda baškir ot kočevogo skotovodstva k zemledeliju: AĖB III. Ufa, 261-321.

Kuzeev, R.G. /1959/, Rodoplemennoj sostav baškir v XVIII v.: VBF.M.

Kuzeev, R.G. /1960/, Baškirske šezere. Ufa.

Kuzeev, R.G. /1967/, Istoriko-ětnografičeskie rayony Baškirii i ětnografičeskie gruppy baškir: INSU 1967. Ufa, 1968. pp. 58-67.

Kuzeev, R.G. /1968/, Ėtnografičeskie gruppy baškir v XIX v. i istorija ih formirovanija: AĖB. Vol. III. Ufa. pp. 371-388.

Kuzeev, R.G. /1968/, K ětničeskoj istorii baškir v konce I-nacala II. tysjaciletija n.e. Opyt sravnitel'no-istoričeskogo analiza šezere, istoričeskikh predanij i legend: AĖB III. Ufa, 228-248.

Kuzeev, R.G. /1968/, Razvitie hozjajstva baškir v X-XIX vv. K istorii perehoda baškir ot kočerogo skotovodstva k osedlemu zemledeliju: AĖB. Vol. III. Ufa, 1968. pp. 261-321.

Kuzeev, R.G. /1973/, Kratkij očerk istorii baškirskogo naroda: AĖB V. Ufa, 2-60.

Kuzeev, R.G. /1974/, Proišoždenie baškirskogo naroda. Ėtničeskij sostav, istorija rasselenija. M.

Kuzeev, R.G. -- Bikbulatov, N.V. -- Šitova, S.N. /1962/, Zaural'skie baškiry. Ėtnograficeskij očerk byta i kul'tury konca XIX-nacala XX vv.: AĖB. Vol. 1. Ufa, pp. 171-267.

Kuzeev, R.G. -- Šitova, S.N. /1962/, Sovremennoe kolhoznoe žilišče severnyh baškir. In: AĖB. vol. 1. Ufa. pp. 268-282.

Kuzeev, R.G. -- Šitova, S.N. /1963/, Baškiry. Istoriko-ětnografičeskij očerk. Ufa.

* Lach, R. -- Jansky, F.H. /1939/, Gesänge russischer Kriegsgefangener II. Turktatarische Völker. 2. Baschkirische Gesänge: SWAW 218. Wien.

Lapšuk, L.P. /1968/, Nekotorye aspekty istorii drevnego skotovodstva. In: AĖB III. Ufa, 1968. pp. 249-260.

Lebedinskij, L.N. /1956/, Uzun-kjuj-baškirskaĵa narodnaĵa muzykal'no-poeticeskaĵa klassika: SE 1956:1.

Lebedinskij, L.N. /1962/, Baškirske narodnye pesni i naigryši. M.

* Lepehin, I.I. /1795-1822/, Dnevnye zapiski. SPb. /A few different editions between 1795 and 1822./

Lénárt, E. -- Torma, J. /1980/, Tanulmányuton Baskiriában: MT. 1980:5. pp. 398-399.

Ligeti Bibliography AOH 61.

Ligeti művei 1979 = Ligeti Lajos műveinek bibliográfiája. Compiled by Horváth, A.: Ligeti, L., A magyar nyelv török kapcsolatai és ami körülöttük van. II. BOR. Series A2. Bp., 1979. pp. 470-480.

Loewenthal, R. /1957/, The Turkic languages and literatures of Central Asia. S'Gravenhage, 1957.

Lossievskij, M.V. /1883/, Byloe Baškirii i baškir po legendam, predanijam i hronikam: Spravočnaja knižka Ufimskoj gubernii. Ufa.

Mahmutova, L.T. /1962/, O tatarskih.govorah severo-zapadnyh rajonov Baškirskoj ASSR: MPTD, Kazan'.

Mahmutova, L.T. /1978/, Opyt issledovanija tjurkskih dielektov. M.

Maksetov, K.M. /1971/, Vzaimosvjazi karakalpakskogo i baškirskego geroiceskego eposa: AEB IV. Ufa, 268-272.

Maksjutova, N.X. /1967/, Obščie parni v leksike baškirskego i udmurtskego jazykov: VFUJa 4/1967/. Iževsk.

Maksutova, N.X. /1972/, Başqort tele hövläştären övränewdäge töp osordar: Bilimsel bildiriler 1972. Ankara, 1975. 285-289.

Maksjutova, N.X. -- Išbulatov, N.X. /1967/, Ineš. /Preface to BHH I. Öfö, 5-11./

Maksjutova, N.H. /1976/, Vostočnyj dialekt baškirskego jazyka. V sravnitel'no-istoričeskom osveščeni. M.

Mansurov, A.A. /1961/, Başqort tele grammatikahı. Ufa.

Material'naja kul'tura baškir. Programma dlja sbara etnografičeskogo materiala. Sostovitel': S.N.Šitova. Redaktor: N.V. Bikbulatov, Ufa, 1975.

Materialy = Materialy po istorii Baškirskoj ASSR. /Series. 1/1936/ M.L., 3/1949/ M.L., 4/1956/. M., 5/1960/ M./

Materialy pervoj dialektologičeskoj ekspedicii studentov Bašgospedinstituta. Ufa, 1952.

Materialy tret'ej dialektologičeskoj ekspedicii studentov Bašgospedinstituta. Ufa, 1954.

Mándoki, L. -- Kuzeev, R.G. /1962/, Predmety narodnogo iskusstva v baškirskoj kollekcii vengerskogo etnografičeskogo muzeja. In: AEB. Vol. I. Ufa, pp. 302-322.

Mäksütova, N.X. /1970/, Baš hüš. /Preface to BHH II./ Öfö, 5-15.

Mäksütova, N.X. /1972/, Bašqort tele höylüštären öyränewäge töp osorđar: Bilimsel Bildiriler 1972. Ankara, 1975, 285-287.

Michajlov, M.S. /1954/, Perifrastičeskie formy glagola v tureckom jazyke. M.

Mingažetdinov, M.H. /1971/, Etnogenetičeskie motivy v baškirskih skazkah: AEB IV. Ufa, 301-308.

* Mirasov, S. /1927/, Baškirske šežere: Bašqort aymaŋi 1927:4.

* Mirasov, S. /1927/, Šežere jurmatyncev: Bašqort aymaŋi 1927:2.

Miržanova, S.F. /1959/, Materialy ekspedicii 1958 goda /predvaritel'noe soobščenie/: BDS, 195-209.

Miržanova, S.F. /1966/, Kubaljaskij govor baškirskogo jazyka. Kandidatskaja dissertacija. Ufa. /Handwriting./

Miržanova, S.F. /1971/, Finno-ugorskie elementy v govorah baškirskogo jazyka: AEB IV. Ufa.

Miržanova, S.F. /1976/, Etnolingvističeskie processy na severo-zapade BASSR: RJAKVV.

Miržanova, S.F. /1976/, Nekotorye voprosy istoričeskoj dialektologii baškirskogo jazyka: VSTK. Alma-Ata.

Miržanova, S.F. /1979/, Južnyj dialekt baškirkogo jazyka.
M.

MJaN = Mladopismennye jazyki narodov SSSR. M.-L., 1959.

MKB = Material'naja kul'tura baškir. Programma dlja sbora
ětnograficeskogo materiala.

MNy = Magyar Nyelv. /Periodical./

Moravcsik, J. /1926-1932/, Ungarische Bibliographie der
Turkologie und der orientalisches-ungarischen Beziehungen 1914-
1925: KCsA II. 1926-32. 199-236.

MOS = Mongol-oros tol'. Red. A. Luvsandendev. M., 1957.

MpTD = Materialy po tatarskoj dialektologii. /Series.
2/1962/, 3/1974/ Kazan'./

MSFOu = Mémoires de la Société Finno-ougrienne. Helsinki.

MT = Magyar Tudomány. /Periodical./

MTD = Materialy po tatarskoj dialektologii. /Series. 2/1962/,
3/1974/. Kazan'./

MU = Mészáros, Gy. /1910/ dr., Magna Hungaria: /A baškir-
-magyar kérdés./ Bp.

Muhamedov, R.G. /1962/. Terminologija rodstva i svojstva
u tatar-mišarej v Mordovskoj ASSR: MTD. Kazan'.

Muhametšin, Ju.G. /1977/, Tatary-krjašeny. Istriko-ětnogra-
fičeskoe issledovanie material'noj kul'tury. Seredina XIX-
načalo XX v. M., 1977.

Mullagulov, M.G. /1976/, Baškirkie lyži: ĖB: Ufa. pp. 118-
135.

Mullagulov, M.G. /1978/, Uprjažnyj transport vostočnyh
baškir v konce XIX - načale XX v.: KBB. Ufa, 17-36.

Mullagulov, M.G. /1979/, V' jucno-verchovoj transport u
jugovostočnyh baškir: HMKB. M., 1979.

Murzabulatov, M.V. /1978/, Tehnika zemledelija u. zaural'skih
baškir. XIX-načalo XX v.: KBB. Ufa, 1978, 3-16.

Nadergulov, U.F. /1975/, Nekotorye voprosy leksiki baškir Kujbiševskoj i Saratovskoj oblasti: BJaS. Ufa, 72-76.

Nagaeva, L.I. /1976/, Obrjadovye pljaski jugo-vostočnyh baškir: NTB. Ufa, 26-42.

Nagaeva, L.I. /1976/, Opyt zapisi baškirskogo tanca po kinetografičeskoj sisteme S.S.Licecian: NTB. Ufa, 152-156.

Narodnyj ěpos "Kuzy-kurpes i Mayan-hilu". Sbornik statej. Ufa, 1964.

Narody v Krest'janskoj vojne 1773-1775 gg. Ufa, 1977.
/Coll.vol./

Nasilov, V.M. /1947/, K voprosu o grammatičeskoj kategorii vida v tjurkskih jazykah: TMIV. No. 4. M.

Nasyrov, D.S. /1971/, O karakalpaksko-baškirskih jazykovyh otnošenijah: AEB IV. Ufa, 273-274.

Naučnyj otčet dialektologičeskoj ěkspedicii IIJaL 1960g.
/In NA BFAN./

Naučnyj otčet fol'klornoj ěkspedicii 1964 g. /In NA BFAN; /

Naučnyj otčet kompleksnoj ěkspedicii IIJaL 1958 g. /In NA BFAN./

Nazarov, P.S. /1863/, Baškiry o baskirah: Sovremennik 1863:2.

Nazarov, P.N. /1890/, K ětnografii baškir: EO 1890:1-2.

Nebol'sin, P.I. /1854/, Rasskazy proežžego. SPb., 1854.

Nebol'sin, P. /1850/, Zametki o baškirah: OZ 78, SPb., 1850.

Németh Bibl. 1976 = Dávid, G. /1976/, A Bibliography Containing the Works of Professor Julius Németh Published between 1960-1974: Hungaro-Turcica. Studies in Honour of Julius Németh. Ed. by Káldy-Nagy, Gy. Bp., 1976.

Németh, Gy. /1937/, A tarka lovak országa. In: Ethnographia. XLVIII. /1937/ pp. 103-107.

Németh, Gy., Egy ótörök jövevényszó a magyarban az állattenyésztés köréből. Kérődzik: MNy 47, 30-36.

Németh, J., Eine Benennung für scheckige Tiere bei Türken und Ungarn: ALH 15, 79-84.

Németh, Gy., "Kőrő, görhe, girhes /="Crumbling", "Crumbly Crackling Cone", "Fragile"/: Szótörténeti és szófejtő tanulmányok. Szerkesztő Pais Dezső és Benkő Lóránd: NyÉ 38. Bp., 188-190.

Németh, Gy., Tarka /="Pied"/: Tanulmányok a magyar nyelv életrajza köréből. Ligeti Lajos és Pais Dezső közreműködésével szerkesztette Benkő Lóránd: NyÉ 40. Bp., 279-281.

Népélet → Ethnographia

Nikolov, V.A. /1965/, Vvedenie v toponimiku. M.

* Nikol'skij, D.P. /1882/, O baškirah krasnoufimskogo uezda: Ekaterinburgskaja nedelja 1882:5.

Nikol'skij, D.P. /1883/, Opyt sanitarno-statističeskogo issledovanija g. Staro-Sobolevoj Sarinskoj volosti /baškirskogo/ Ekaterinskogo uezda: Permskie gubernskie vedomosti. 1883:35-87.

* Nikol'skij, D.P. /1895/, Iz poezdki k lesnym baškiram: Zemledelie 4.

* Nikol'skij, D.N. /1899/, Baškiry. Etnografičeskoe sanitarno-antropologičeskoe issledovanie. SPv.

NK = Néprajzi Közlemények. /Periodical. Since 1900. Bp./

NNy = Néprajz és Nyelvtudomány.

NRS = Nagajsko-russkij slovar'. Pod red. N.A. Baskakova. M., 1963.

NTB = Narodnoe tvorčestvo baškir. Ufa, 1976. /Coll.vol./

NVUAJa = Nekotorye voprosy Uralo-altajskogo Jazykoznanija. /Coll.vol. Ufa, 1970./

Očerki = Očerki po istorii Baškirskoj ASSR. /Series 1/1956/, 2/1959/, Ufa./

OGB = Orenburgskie gubernskie vedomosti.

OP = Onomastika Povolž'ja. /Coll.vol. 3/1973/ Ufa, 4/1976/ Saransk./

Orenburgskie gubernskie vedomosti /Periodical. 1862:6,7, 8,9,12./

Ostroumov, I.G. /1892/, Neurožaj v Ekaterinburgskom uезде Permskoj gubernii v 1891 godu, ego pričiny i posledstvija. Perm'.

Otčet akademiceskoj ekspedicii 1928 goda: Belem 1928:7,8.

Otčet akademiceskoj ekspedicii 1929 goda: Belem 1929.

OZ = Otečestvennye Zapiski. /Periodical 78/1850/ SPb./

Ožegov, S.I. /1968/, Slovar' russkogo jazyka. M.

* Ömödbaev, M/öxämmäd/-S/älim 1897 / Jadqar. Qazan.

Paasonen /1902/, Zur tatarischen Dialectenkunde: KSz 51/1902/.

* Pallas, P.S. /1776-1786/, Putešestvie po raznym provincijam Rossijskoj imperii. SPb.

Pallas, P.S. /1787-1789/, Sravnitel'nye slovari vseh jazykov i naracij, sobrannye desniceju Vsevyšočajsej osoby. Otdelenie pervoe, soderžaščee v sebe evropejskie i aziatskie jazyki. Otd. I-II. SPb.

* Pauli, T.de /1862/, Description ethnographique des peuples de la Russie. SPb.

Pavlov, I.P. /1965/, Xal'xi čävas literatura čelxi, morfologi. Supaškar.

Perecen' 1959 = Perecen' issleđvonij po baškirskoj filologii: VBF. M., 1959, 156-157.

Permskie guberenskie vedomosti. /Periodical. 95/1895/./

Persidsko-russkij slovar'. I-II. M., 1970.

Petrov, K.I. /1971/, Ob obščnosti uralo-altajskih, indo-evropejskih i drugih jazykov: AEB IV. Ufa, 263-267.

POAJa = Problemy obščnosti altajskih jazykov. /Coll.vol. 1974./

Pokrovskaja, L.A. /1961/, Terminy rodstva v tjurkskih jazykah: IRLTJa. M.

Polnoe sobranie = Polnoe sobranie po Rossii. /Series. 4/1822/ SPb./

Popov, N.S. /1813/, Hozjajstvennoe opisanie Permskoj gubernii. SPb.

Poppe, N. / 1964 /, Bashkir Manuel. Bloomington-The Hague.

Poselenija. Žilišča i hozjajstvennye postrojki: MKB. Ufa, 1975. pp. 6-36.

Princz Gy. /1913/, dr., Második belsőázsiai utazásom néprajzi eredményei. Befejező közlemény: Értesítő 14/1913/. Uj folyam: 9. Bp.

Pröhle, V. /1903-1905/, Baškir nyelvtanulmányok: KSz 4/1903/, 194-214; 5/1904/, 228-271; 6/1905/, 12-26.

PRS = Persidsko-russkij slovar'. I-II.

Pruss, V. V. /1963/, Razvitie kapitalizma v sel'skom hozjajstve Južnogo Zaural'ja v konce XIX-načale XX v.: Žegodnik po agrarnoj istorii Vostočnoj Evropy 1961. Riga, 1963.

Psjancin, V. S. /1966/, Jazyk baškirskogo narodnogo tvorčestva i ego otnošenje k sovremennomu baškirskomu literaturnomu jazyku: VMK. Ufa, 224-228.

Radloff, W. /1882/, Phonetik der nördlichen Türksprachen, Leipzig.

Radlov, V. V. /1893-1911/, Opyt slovar'ja tjurkskich narečij. Vol. I-IV. M., 1963. /Reprint of the edition in SPb., I: 1-2, 1893.; II: 1-2, 1899.; III: 1-2, 1905; IV: 1-2, 1911./

* Raxmanġolov, R., Diwan rayoni elekke hart bašqorttariniñ höyläse: BSFKHD.

Rásonyi, L. /1935-38/, Ungarische Bibliographie der Turkologie und der orientalisches-ungarischen Beziehungen 1925-1934: KCsA Kiegészitő kötet I. 1935-38, 1-66.

Räsänän, M. /1920/, Die tschuwassischen Lehnwörter im Tscheremissischen. Helsinki MSFOu 48 /1920/.

Räsänän, M. /1969/, Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen. Helsinki.

Räsänen, M. /1971/, Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen. II. Wortregister. Zusammengestellt von I. Kecskeméti. Helsinki.

Russko-baškirskij slovar'. M., 1948.



Russko-baskirskij slovar'. M., 1964.

Remezov, N.V. /1887, 1889/, Očerki iz žizni dikoj Baškirii. M. Part 1: Byl' v skazočnoj strane. 1887. Part 2: Pereselen-českaja ěpopeja. 1889.

Rédei, K. -- Róna-Tas, A. /1976/, Ob odnom agrikul'turnom termine v jazykah srednego Povolž'ja: Turcologica. K semi-desjatiletiju akademika A.N. Kononova. L., 1976, 142-145.

Rittich, A.F., Oberst /1870/, Materialy dlja ětnografii Rosii. Kazanskaja gubernija. Vol. XIV: 2. Kazan'.

RJaKV = Razvitie jazykov i kul'tur v ih vzajmosvjazi i vzajmodejstvii. /Coll.vol. Ufa, 1976./

* Roudenko, S. /1908-1909/, Traditions et contes Bachkirs: Revue de Traditions populaires 28:2-3. /1908/, 29:4-6 /1909/

Róna-Tas, A., /1959/, Mongol gerijg ugsaatni züj ner tome ni talaae sudlach mörijn, hötölbör: Studia Mongolica I:4 Ulan Bator, 1959. pp. 1-11.

Róna-Tas, A. /1961/, Notes on the Kazak Yurt of West Mongolia: AOH XII. /1961/. pp. 79-102.

Róna-Tas, A. /1963/, Felt-making in Mongolia: AOH 16/1963./, 199-215.

Róna-Tas, A. /1963/, Preliminary Report on a Study of the Dwellings of the Altaic People: Aspects of Altaic Civilisation Bloomington, 1963. pp. 47-56.

Róna-Tas, A. /1964/, Materialy k izučeniju mongol'skih sva-debnyh obrjadov: Kratkie soobščeniya Instituta Narodov Azii Vypusk 83. Mongolovedenie i tjurkologija. M. 1964. 165-171.

Róna-Tas, A. /1976/, Some Volga-Bulgarian Words in the Volga-Kipchak Languages: Hungaro-Turcica. Studies in Honour of Julius Németh. Bp., 1976, 169-175.

Róna-Tas, A. /1977/, Három volgai kipcsak etimológia: Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae: Sectio Ethnographica et Linguistica 21/1977/, 293-298.

Róna-Tas Bevezetés 1978 = Róna-Tas, A. /1978/, Bevezetés a csuvas nyelv ismeretébe. Bp., 1978.

Róna-Tas publikációi. 1979. = Róna-Tas, A. /1979/ publikációi.
/Compiled by the author./ Bp. - Szeged. /Handwriting./

Rudenko, S.A. /1916, 1925/, Baškiry. 1:1916, 2:1925.

Rudenko, S.I. /1955/, Baškiry. Istoriko-ětnografičeskie
očerki. M.-L.

Rudenko, S.I. /1961/, O formah kočevogo skotovodstva: Dok-
lady po etnografii. Otdel ětnografii Geograficeskogo obščestva
SSSR. L., 1961.

Russian-English Biological Dictionary. Edinburgh-London, 1964.

Russko-karəčaevo-balkerskij slövar'. Pod red. H.I.Sujunceva
i. I.H.Urusbieva. M., 1976.

Russko-kazahskij slovar'. Pod red. N.T.Sauranbaeva. M., 1954.

Russko-kirgizskij slovar'. Pod red. K.K. Judahina. M., 1957.

Russko-kumyjskij slovar'. Pod red. Z.Z.Bammatova. M. 1960.

Rybakov, S.G. /1897/, Muzyka i pesni ural'skih muzul'man s
očerkom ih byta. SPb.

Ryčkov, P.I. /1762, 1887/, Topografija Orenburgskaja. Oren-
burg. /German translation. Riga, 1772./

Ryčkov, P.I. /1767/, Otvety na ěkonomičeskie voprosy, kasa-
juščiesja do zemledelija Orenburgskoj gubernii: Trudy Vol'nogo
ěkonomiceskogo obščestva 7. SPb.

Sabanaev, A.J. /1873/, Očerki Zaural'ja i stepnoe hozjajstvo
na baškirskih zemljah. M.

Safuanov, S. /1975/, Jegermense biwat bašinda bašqort
äšäbiütene iżadı bäyläneštäre: BÄT. Ufa, 189-227.

Sagitov, M.M. /1971/, Otrazhenie konsolidacii baškirskoj
narodnosti v ěpičeskih skazanijah: AĖB. IV. Ufa, 278-281.

* Sajargaliev, B.S. /1955/, Služebnye slova v baškirskom ja-
zyke. Ufa. /Mašinopis'; mentioned by Juldašev 1958: Sistema...
p.5.

Säitbattalov, Ĵ.Ĵ. /1972/, Bašqort telenəŋ yabay höyläm
sintaksise. Öfö, 1972.

Sälixova, M.T. -- Šafiqova, S.K. /1977/, Bašqort telenän
diktanttar yiyintiŋi. I-III klaster ösön. İkense baŋmaŋi. Öfö.

SB = Sovet Bašqortostani. /Newspaper./

Scherner, B. /1977/, Arabische und neupersische Lehnwörter in Tschuwaschischen. Versuch einer Chronologie ihrer Lautveränderungen. Weisbaden.

SE = Sovetskaja Ėtnografija. /Periodical./

SEM = Sbornik Ėtnograficeskich materialov.

Serebrennikov, B.A. /1959/, O dvuh slučajah zagodočnogo izmenenija zvukov baškirkogo jazyka i ego dialektov: BDS, 137-139.

Serebrennikov, B.A. /1972/, K istorii suffiksa denominativnyh glagolov -la v tjurkskih jazykah: ST. 1972. No. 5.

Serebrennikov, B.A. /1973/, O pričinah prevrašćenija načal'nogo g v h v baškirkom jazyke: ST 1973:2.

SES = Sibirskij Ėtnografičeskij sbornik. M.-L., 1952.

Sevortjan, E.V. /1956/, Slovoobrazovanie v tjurkskih jazykah: ISGTJa. Part 2. Morfologija. M.

Sevortjan, E.V. Ėtimologičeskij slovar' tjurkskih jazykov. M. Vol. 1: Obščetjurkskie i mežtjurkskie osnovy na glasnye. 1974. Vol. 2: ... osnovy na bukvu "b". 1978. Vol. 3: ... osnovy na bukvy "v", "G" i "D". 1980.

Shnitnikov, B.N. /1966/, Kazakh-English Dictionary. London-The Hague-Paris.

SIB = Stranicy istorii Baškirii. /Coll.vol. Ufa, 1974./

SiChE I. = Studies in Chuvash Etymology I. Ed. by A. Róna-Tas. SUA. 17/1982/ Szeged.

Sinor, D. /1969/, Inner Asia. A syllabus. Bloomington-The Hague.

Sinor, D. /1963/, Introduction a l'étude de l'Eurasie centrale. Wiesbaden.

SiITJa. = Struktura i istorija tjurkskih jazykov. M., 1971. /Coll.vol./

Skalozubov, N.L. /1893/, Očerok ekonomičeskogo položenija baškir Krasnoufimskogo uezda Permskoj gubernii. Perm'.

SKUG = Spravočnaja knižka Ufimskoj gubernii. Ufa, 1883.

Slov.top. = Slovar' toponimov Baskirskoj ASSR, Bašqort ASSR-iniñ toponindär hüšlege. Ufa, 1980. /Sost.A.A.Kamalov -- R.Z.Šakurov -- Z.G.Uraksin -- M.F.Xismatov. Preface: A.A. Kamalov. Pod red. TmM.Garipova, A.A.Kamalova /otv.red./, Z.G.Uraksina./

Sokolov,D.N. /1898/, Opyt razbora odnoj baškirskoj leto- pisi: Trudy orenburgskoj učenoj arhivnoj kommissii. Orenburg.

Sokolov,D.N. /1904/, O baškirskih tamgah. S priloženiem baškirskih tamg: Trudy Orenburgskoj učenoj arhivnoj komissii 12. /1904./, Orenburg.

Sommier,G. /1882/, Baschkiri. Florenz. /R. translation: Zapiski Ural'skogo obščestva ljubitelej estestvoznanija 13, 1891-1892.

Sovietico-Turcica 1960 = Soveetico-Turcica. Beiträge zur Bibliographie der türkischen Sprachwissenschaft in russischer Sprache in der Sowjetunion 1917-1957. Red. Hazai,G.Bp., 1960.

Sovremennik. /Periodical. 1863:2./

Sravnitel'nyj slovar' vseh jazykov i narečij po azbučnomu porjadku raspolzennyj. 4 parts. SPb., 1790., 1791.

SSSpUG = Sbornik statističeskikh svedenij po Ufimskij gubernii.

ST = Sovetskaja Tjurkologija. /Periodical./

Steingass,F.Ph.D. /1975/, A Comprehensive Persian-English Dictionary. Beirut.

Studies in Chuvash Etymology I. In: SUA 17/1982/, Szeged.

SUA = Studia Uralo-Altaica. /Series. Szeged./

Sulejmanov,R.S. /1976/, O muzykal'nom fol'klоре irgizo-kamelikskih baskir: NTB. Ufa, 143-151.

Šakurov,R.Z. /1975/, Etnotoponimy bassejna reki Demy: BJaS Ufa, 116-123.

Šiskov,A.S. /1838/, Sravnitel'nyj slovar' na 200 jazykah. SPb.

Šitova,S.N. /1962/, Ženskaja odezda severnyh baškir: AEB I. Ufa, 283-301.

Šitova, S.N. /1965/, Baškirske kostjumnye komplekxy XIX-načala XX vv. i rajony ih rasprostraneniya: INSU 1965. Ufa, 1966.

* Šitova, S.N. /1968/, Formirovanie i razvitie baškirskogo narodnogo kostjuma. Dissertacija na soiskanie stepeni kandidata istoričeskikh nauk. Ufa, 1968. /Handwriting./

Šitova, S.N. /1968/, Narodnaja odezda baškir: AEB III. Ufa, 125-127.

Šitova, S.N. /1971/ Ėtnokul'turnye svjazi baškir po dannym material'noj kul'tury i dekorativno-prikladnogo iskusstva: AEB IV. Ufa, 1971, 174-177.

Šitova, S.N. /1973/, Material'naja kul'tura baškir bassejna Jurjuzani i Srednego Aja: AEB. Vol. V. Ufa.

Šitova, S.N. /1973/, Ob osobennostjah kostjuma krasnoufimskih marijcev v svjazi s istoriej rasselenija baškirskih plemen: AEB V. Ufa, 133-138.

Šitova, S.N. /1976/, Sibirske taežnye čerty o material'noj kul'ture i hozjajstve baškir: EB. Ufa, 49-94.

Šitova, S.N. /1978/, Narodnaja odežda baškir: AEB III. Ufa.

Šitova, S.N. /1978/, Slovar' baškirskih terminov: Narodnaja odežda baškir: AEB III. Ufa, 221-227.

Šitova, S.N. -- Gadelgareeva, R.G. /1979/, Zlaki v povsednevnoj, prazdničnoj i obrjadovoj pišče baškir v konce XIX-načala XX v.: HKB. M., 1979. pp. 78-125.

Šmidt, A.V. /1929/, Arheologičeskie izyskanija Baškirskoj ekspedicii Akademii nauk: HB 1929: 8-9, Ufa.

* Šukšincev'', I.S. /1900/, Predanija o kurganah'' Orenburgskoj gubernii. In: TOUAK. Orenburg.

* Šura. /An early periodical in B./

Tagan Galimdžsan /sic! Tengrikuł, 1927./, Az aratás és aratószerszámok a baskiroknál: Értesítő 19 /1927/ Uj folyam 14./ Bp., 1927, pp. 114-116.

Tagán Galimdžsán /sic! Tengrikuł, 1928/, A baskirok erjesztett italai: Értesítő 20/1928. Uj folyam 15/ Bp., 1928, 113-118.

Tagán Galimdsán, dr. /1931/, Válasz Bevilaqua-Borsody Béla dr. úrnak: Értesítő 23 /1931/ Uj folyam 18/ Bp., 1931, 176-177.

Tagán Galimdsán. /sic!/, dr. /1934/ Baskir gyapjumunka: Értesítő 26 /1934./:3-4. Bp., 1934, 105-108.

Tagán Galimdsán, dr. /1935.1./, A baskir kötélverés: Értesítő 27/1935/ Bp., 1936, 87-89.

Tagán Galimdsán, dr. /1935.2./, A baskirok életmódja: Ethnographia 46 /1935./, 120-126.

Tagán Galimdsán /1935.3./, dr., A baskirok husél tartása: Értesítő. XXVII. /1935./ pp. 89-92. Bp., 1936.

Tagán Galimdsán, dr. /1935.4./, A baskir posztókészítés: Értesítő 27/1935./ Bp., 1936, 84-87.

Tagán Galimdsán /1936.1./, dr., A lóbetegségek és azok gyógyítása a kirgizeknél és baskiroknál: Ethnographia XLVII. /1936./ pp. Bp., 1937.

Tagán Galimdsán /1936.2./, dr., A ló első meghátalása, betérése a baskiroknál: Értesítő. XXVIII. /1936./ pp. 121-124. Bp., 1937.

Tagán Galimdsán /1936.3./, Az állatok bilyogozása a baskiroknál: Értesítő. XXVIII. /1936./ pp. 131-134. Bp., 1937.

Tagán Galimdsán /1936.4./, Külső Mongólia jurtaalaku épületei: Értesítő. XXVIII. /1936./ p. 140-142. Bp., 1937. /Review on a paper of Kondrateva M.I. in: SE. III. p. 14-42. 1935./

Tagán Galimdsán /1936.5./, Népi lóverseny a kirgizeknél és baskiroknál. In: Ethnographia. XLVII. /1936./ pp. 104-110. Bp. 1937.

Tagán Galimdsán /1937.1./, Adalékok a baskir és kirgiz lótenyésztéshez. In: Ethnographia. XLVIII. /1937./ pp. 71-79. Bp., 1938.

Tagán Galimdsán /1937.2./, A lábas jószág itatása a nomád törököknél. In: Ethnographia. XLVIII. /1937/ pp. 454-461. Bp., 1938.

Tagán Galimdsán /1937.3./, A legelő és legeltetési rendszer a baskiroknál. In: Ethnographia. XLVIII. /1937./ pp. 274-287. Bp., 1938.

Tagán Galimdsán /1939/, dr., dr. Burdakov, A.V.: A tejtermékek jelentősége és elkészítési módjai a mongol népköztársaság /sic!/ zsargalantui és zsabhalantui kerületeiben: /Review on a paper in: SE 1936. I. pp. 121-128./. In: Ethnographia XLIX. 1938. pp. 242-245.

Tagán Galimdsán /1941/, Erdei méhkeresés Székelyvarságon: Népélet 33/1941/, 331-337.

TRS = Tatarsko-russkij slovar'. M., 1966.

*Tätügäs bey šäžärähe: Bašqort aymağı 1927:4. Öfö, 14.

TD = Ahatov, G.H. /1977/, Tatarskaja dialektologija. /Učebnoe sposobie./ Ufa.

TESz = A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára, Bp., 1:1967, 2:1970, 3:1976.

The American College Dictionary. C.L. Barnhardt, editor in chief. New York-Syracuse, 1962.

TI = Tjurkologičeskie issledovanija. /Coll.vol. M., 1976./

TJa = Tjurkskie jazyki → JaNSS Vol.2.

TMIv = Trudy Moskovskogo instituta vostokovedenija.

Togan, Z.V. /1960/, Baschdjirt: The Encyclopaedia of Islam. Vol I. Leiden.

Tolstova, L.S. /1971/, O nekotoryh karakalpaksko-baškirskih fol'klornyh svjazah: AEB IV. Ufa, 192-198.

TOUAK = Trudy Orenburgskoj učenoj arhivnoj komissii. /Series. Orenburg'', 1900./

Trudy = Trudy naučnogo obščestva po izučeniju byta, istorii i kul'tury baškir pri Narkomprose BASSR. /Series. 1/1922/, 2/1922/ Sterlitamak./

Trudy komissii po izučeniju plemennogo sostava. /Series 11/1926/ L./

Trudy Missionerskogo obščestva v Orenburge /pod nabljudeniem Katarinskogo, V.V./

Trudy N.K.Dmitrieva po baškirovedeniju: VBF. M. 1959. 12-16.

Trudy orenburgskoj učenoj arhivnoj komissii. /Periodical. 12/1904./

TRS = Tatarsko-russkij slovar'. M., 1966.

Trudy Dmitrieva = Trudy N.K.Dmitrieva po baškirovedeniju: VBF, pp. 12-16. M., 1959.

TS = Tjurkologičeskij sbornik /Series. 1974/1978/, 1975 /1978/, 1977/1981/ M./

TTAS = Tatar telenej aqlatma süzlege. Kazan. 1:1977, 2:1979, 3:1981.

TTDS = Tatar telenej dialektologik süzlege. Kazan, 1969.

Tuŷan äŷäbiät. 5-se klass ösön. Biŷense baŷma. Öfö, 1979.

Tuŷan äŷäbiät 6. Däreslek-xrestomatija. Dürtense baŷma. Öfö, 1978.

Tumaŷeva, D.G. /1961/, Könbatiŷ Seber tatarları tele. Grammatik öçerk häm süzlek. Kazan.

Tumaŷeva, D.G. /1977/, Dialekty sibirskih tatar. Opyt sravnitel'nogo issledovanija. Kazan'.

Ujfal'vi, M.K. /1877/, Baŷkiry, meŷçerjaki i teptjari: Izvestija Russkogo geografičeskogo obŷčestva 13:2. SPb.

* Ujukbaeva, I.V. /1954/, Kategorija glagol'nogo vida v sovremennom kazahskom jazyke. Alma-Ata. /Maŷinopis'; mentioned by Juldasev 1958. Sistema ... p. 7./

Ukazatel' materialov opublikovannyh v I-V. tomah "AEB": AEB. Vol.V. Ufa, 1973, 253-255.

* Umetbaev, M-S. /1901/, Kratkij kurs tatarskoj grammatiki. Kazan'.

Uray, G. /1960/, A Bibliography of the Works of Prof. Németh: AOH 11, 11-28.

Uraksin, Z.G. /1975/, Frazeologija baškirskogo jazyka. M.

Uraksin, Z.G. /1979/, Qiŷigli grammatika. Öfö.

Uraksin, Z.G. -- Iŷberdin, E.F. /1971/, Nekotorye momenty leksičeskoi svjazi baškirskogo jazyka s mongol'skim: AEB IV. Ufa, 275-277.

Uraksin, Z.G., Naučnoe nasledie M.A.Kulaeva. /In NA BFAN./

Uraksin, Z.G., Slovar' sinonimov baškirskogo jazyka.

Usmanov, A.N. /1971/, Razvitie zemledelija v Baŷkirii v tret'ej četverti XVIII v.: Iz istorii feodalizma i kapitalizma v Baŷkirii. Ufa, 1971, 22-74.

Usmanov, H.F. /1973/, Perehod baškir k osedlosti i zemledel'českomu hozjajstvu: Issledovanija po istorii v XVII-XIX vv. Ufa, 71-110.

Usmanov, H.F. /1974/, Krest'janskoe hozjajstvo Baškirii vo vtoroj polovine XIX-nacale XX v.: Stranicy istorii Baškirii. Ufa, 113-159.

UZKU = Učenyje zapiski Kazanskogo universiteta. /Series. 2/1866/, 1898, 1899, 1903./

VAIUizS = Voprosy agrarnoj istorii Urala i Zapadnoj Sibiri. /Coll.vol. Kurgan, 1971.7

Vasil'eva, G.P. /1971/, O nekotoryh obščih elementah v kul'ture turkmen i baškir v svjazi s ih étnogenezom: AEB IV. Ufa, 199-204.

Vámbery, Á. /1883/, Baskir szerelmi dalok: NyK 8 /1883/.

Vámbery, H. /1885/, Das Türkenvolk. Leipzig.

VBF = Voprosy baškirskej filologii. M., 1959.

VBJa = Voprosy baškirskogo jazykoznanija. /Series, Ufa, 1972, 1973./

VDEJa = Voprosy dialektologii tjurkskih jazykov. /Series. 1960: Kazan'; 1963, 1966: Baku./

Vel'jaminov-Zernov /1864/, Istočniki dlja izučenija tarhanstva, žalovannogo baškiram russkimi gosudarjami: Zapiski Imperatorskoj Akademii Nauk. Vol. 6:6. Priloženie. SPb.

Vengerskoe baškirovedenie 1962. → Garipov, T.M. -- Kuzeev, R.G. /1962./.

Vestnik Evropy. /Periodical. 12/1874./

Vestnik MGU. /Series. 1970:4 M./

VFUJa = Voprosy finno-ugorskogo jazykoznanija.

VJa = Voprosy jazykoznanija. /Priodical./

VMM = Voprosy metodologii i metodiki lingvističeskih issledovanij. Ufa, 1966. /Coll.vol./

Voprosy baškirskej fol'kloristiki. Ufa, 1978.

VOUO = Vestnik Orenburgskogo učebnogo okruga. /1913:2, 5-8. 1914:2,3,8./

VSTK = Vsesojuznaja tjurkologičeskaja konferencija. Tezisy dokladov. Alma-Ata, 1976.

VT. = Voprosy Tjurkologii. K šestidesjatiletiju akademika AN Azerb. SSR M.Š.Širalieva. Baku, 1971.

Wehr, H. /1974/, A Dictionary of Modern Written Arabic. Ed. by J. Milton Cowan. Beirut-London.

Zajnullin, M.V. /1966/, K voprosu o klassifikacii form proščego vremeni glagolov iz'' javitel'nogo naklonenija v sovremennom baškirkom jazyke: VM, pp. 205-209.

Zakiev, M.Z. /1966/, K probleme grammatičeskogo členenija predloženija: VM. Ufa, 191-197.

* Zapiski der Orenburger Section der kaiserlich-russischen geographischen Gesellschaft. /Periodical. 1870./

* Zapiski Imperatorskoj Akademii nauk. /Periodical. 6/1864/ SPb./

* Zapiski Ural'skogo občestva ljubitelej estestvoznanija. /Periodical. 13/1891-1892./

Zaripov, R.F. /1966/, O pritjazatel'nyh padezah v baškirkom jazyke: VM, 210-212.

* Zaripov, R. /1957/, Salawat rayonı Jerüßen buyı başqorttarınıñ höyläse: BSFKHD.

Zelenin, D.K. /1908/, O levirate i nekotoryh drugih obyčajah baškirk Ekaterinskogo uezda: EO 1908:3.

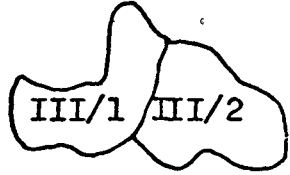
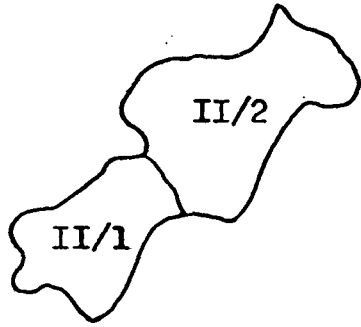
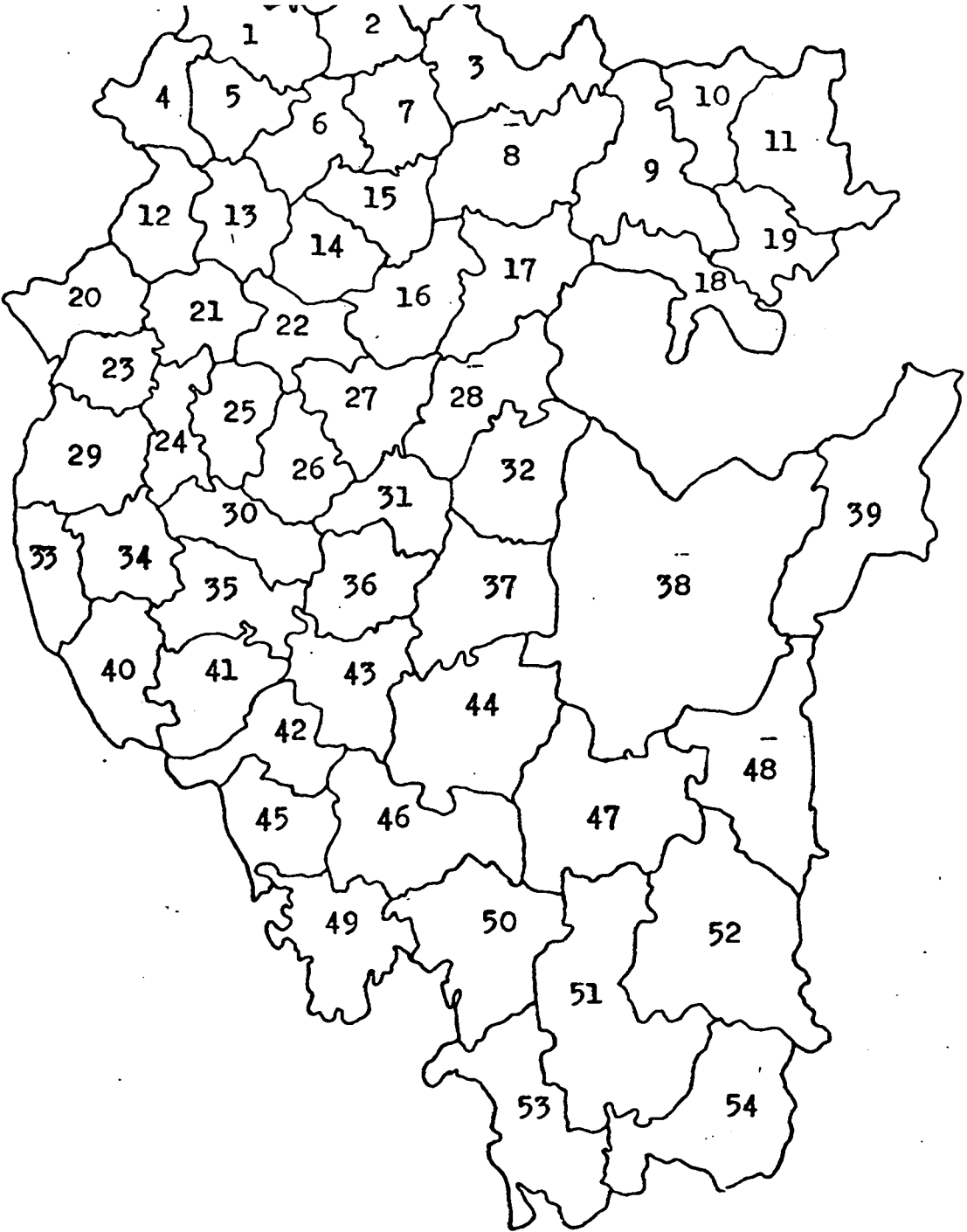
Zinnätullina, X. -- Baimov, R. /1979/, Başqort ääbiäte. Urta mäktäptej IX klası ösön däreslek. Öfö, 1979.

Zdanko, T.A. /1971/, O blizosti nekotoryh istoričeskikh tradicij u karakalpakov is baškirk: AEB IV. Ufa, 161-173.

EASTERN COUNTIES

AND THE BASHKIR LINGUISTIC AREAS IN THE NEIGHBOURING

THE RAYONS OF BSSAR



Map 9. Bashkir Soviet Socialist Autonomous Republic and the main Bashkir linguistic areas in Celjabinskskaja and Kur-ganskaja oblast'-s

List of the Bashkir names and their Russian equivalents of
rayons and rayon centres /in brackets/ of BSSAR in their
traditional succession used on maps

I. Başqort Sovet Socialistik Avtonom Respublikahı /Öfö qala-
lahı/

— Baškirskaĵa Sovetskaja Socialističeskaja Respublika.
/gorod Ufa/.

1. Jaĵawıl rayonı /Jaĵawıl poselogi/
— Janaul'skij rajon /p.g.t. Janaul/
2. Täteşle rayonı /Urge Täteşle awılı/
— Tatyşlinskij rajon /selo Verchnie Tatyşly/
3. Asqın rayonı /Asqın awılı/
— Askinskij rajon /selo Askino/
4. Krasnokama rayonı /Neftekamsk qalahı/
— Krasnokamskij rajon /gorod Neftekamsk/
5. Qaltasi rayonı /Qaltasi awılı/
— Kaltasinskij rajon /selo Kaltasy/
6. Boray rayonı /Boray awılı/
— Buraevskij rajon /selo Buraevo/
7. Baltaç rayonı /Iŵke Baltaç awılı/
— Baltaçevskij rajon /selo Starobaltaçevo/
8. Qarişel rayonı /Qarişel awılı/
— Karaidel'skij rajon /selo Karaidel'/
9. Dıwan rayonı /Mäsäŵüt awılı/
— Duvanskij rajon /selo Mesjagutovo/
10. Mäsetle rayonı /Olo Ustikin awılı/
— Meçetlinskij rajon /selo Bolşe Ustikinsk/
11. Balaqatay rayonı /Jaŵı Balaqatay awılı/
— Belokatajskij rajon /selo Novo-Belokataj/
12. İleş rayonı /Urge Yärkäy awılı/
— İlişevskij rajon /selo Verchne Jarkeevo/

13. Dürtöylö rayoni /Dürtöylö poselogi/
— Djurtjulinskij rajon /p.g.t. Djurtjuli/
14. Börö rayoni /Börö qalahi/
— Birskij rajon /gorod Birsk/
15. Miskä rayoni /Miskä awili/
— Miskinskij rajon /selo Miskino/
16. Blagoveščen rayoni /Blagoveščen qalahi/
— Blagoveščenskij rajon /gorod Blagoveščensk/
17. Nuriman rayoni /Qišil''jar awili/
— Nurimanovskij rajon /selo Krasnaja Gorka/
18. Salawat rayoni /Malayaš awili/
— Salavatskij rajon /selo Malojaz/
19. Qiyši rayoni /Urge Qiyši awili/
— Kiginskij rajon /selo Verchnie Kigi/
20. Baqalı rayoni /Baqalı awili/
— Bakalinskij rajon /selo Bakaly/
21. Saqmaşos rayoni /Saqmaşos awili/
— Čekmaguşevskij rajon /selo Čekmaguş/
22. Kušnarenko rayoni /Kušnarenko awili/
— Kusnarenkovskij rajon /selo Kusnarenkovo/
23. Saran rayoni /Saran awili/
— Saranskij rajon /selo Saran/
24. Büzdek rayoni /Büzdek poselogi/
— Buzdjakskij rajon /poselok Buzdjak/
25. Blagovar rayoni /Jazikovo awili/
— Blagovarskij rajon /selo Jazykovo/
26. Šišmä rayoni /Šišmä poselogi/
— Čišminskij rajon /p.g.t. Čišmy/
27. Öfö rayoni /Öfö qalahi/
— Ufinskij rajon /gorod Ufa/
28. İglin rayoni /İglin poselogi/
— İglinskij rajon /p.g.t. İglin /
29. Tuymaşi rayoni /Tuymaşi qalahi/
— Tujmazinskij rajon /gorod Tujmazy/

30. Dəwləkən rayoni /Dəwləkən qalahi/
— Davlekanovskij rajon /gorod Davlekanovo/
31. Qirmiqali rayoni /Qirmiqali awili/
— Karmaskalinskij rajon /selo Karmaskaly/
32. Arxangel' rayoni /Archangel' awili/
— Arxangel'skij rajon /selo Archangel'skoe/
33. Yärmäkäy rayoni /Aärmäkäy awili/
— Ermekeevskij rajon /selo Ermekeevo/
34. Bäläbäy rayoni /Bäläbäy qalahi/
— Belebeevskij rajon /gorod Belebej/
35. Älsäy rayoni /Rajevka poselogi/
— Al'seevskij rajon /p.g.t. Raevskij/
36. Awirfazi rayoni /Tolbazi awili/
— Aurgazinskij rajon /selo Tolbazy/
37. Fafuri rayoni /Krasnousol. poselogi/
— Gafurskij rajon /p.g.t. Krasnousol'skij/
38. Beloret rayoni /Beloret qalahi/
— Beloreckij rajon /gorod Beloreck/
39. Uçali rayoni /Uçali qalahi/
— Uçalinskij rajon /gorod Uçali/
40. Bişbüläk rayoni /Bişbüläk awili/
— Bişbuljaskij rajon /selo Bişbuljak/
41. Miäkä rayoni /Qırqıñ-Miäkä awili/
— Mijakinskij rajon /selo Kirgiz-Mijaki/
42. Sterlebaş rayoni /Sterlebaş awili/
— Sterlibaşevskij rajon /selo Sterlibaşevo/
43. Sterletamaq rayoni /Sterletamaq qalahi/
— Sterlitamakskij rajon /gorod Sterlitamak/
44. İşembay rayoni /İşembay qalahi/
— İsimbajskij rajon /gorod İsimbaj/
45. Fedorovka rayoni /Fedorovka awili/
— Fedorovskij rajon /selo Fedorovka/

46. Mäläwez rayoni /Mäläwez qalahi/
 — Meleuzovskij rajon /gorod Meleuz/
 47. Böryän rayoni /Iñke Sobxanfol/
 — Burzjanskij rayon /selo Starosubhangulovo/
 48. Ätyälil rayoni /Asqar awili/
 — Abzelilovskij rajon /selo Askarevo/
 49. Kümertaw rayoni /Kümertaw qalahi/
 — Kumertanskij rajon /gorod Kumertau/
 50. Kügärsen rayoni /Moraq awili/
 — Kugarcinskij rajon /selo Mrakovo/
 51. Baymaq rayoni /Baymaq qalahi/
 — Bajmakskij rajon /gorod Bajmak/
 52. Ziančura rayoni /Iñänfol awili/
 — Ziančurinskij rayon /selo Isjangulova/
 53. Yilayır rayoni /Yilayır awili/
 — Zilairskij rajon /selo Zilair/
 54. Häjbulla rayoni /Aq'yar awili/
 — Xajbullinskij rajon /selo Ak'jar/

II. Siläbe ölkähe

— Čeljabinskaja oblast'

1. Arčayaš rayoni /Arčayas/
 — Argajašskij rajon /Argajaš/
2. Qonšaq rayoni /Qonšaq/
 — Kunašakskij rajon /Kunašak/

III. Kurgan ölkähe

— Kurganskaja oblast'

1. Safakül rayoni /Safakül/
 — Safakulevskij rajon /Safakulevo/
2. Älmän rayoni /Almän/
 — Al'menevskij rajon /Al'menevo/

Alphabetical list of the Bashkir names of the rayons of BSSAR
referred to the corresponding number on the map

- Arxangel' r-i → 32.
Asqin r-i → 3.
Awirfazi r-i → 36.
Äbyälil r-i → 48.
Älsäy r-i → 35.
Baymaq r-i → 51.
Baqañi r-i → 20.
Balaqatay r-i → 11.
Baltac r-i → 7.
Bäläbäy r-i → 34.
Beloret r-i → 38.
Bišbüläk r-i → 40.
Blagovar r-i → 25.
Blagoveščen r-i → 16.
Boray r-i → 6.
Böryän r-i → 47.
Börö r-i → 14.
Büzdek r-i → 24.
Däwläkän r-i → 30.
Dürtöylö r-i → 13.
Dīwan r-i → 9.
Fedorovka r-i → 45.
fufuri r-i → 37.
Xäybulla r-i → 54.
Iglin r-i → 28.
İleš r-i → 12.
İsembay r-i → 44.
Jaŋawil r-i → 1.
Yärmäkäy r-i → 33.
Yīlayir r-i → 53.
Krasnokama r-i → 4.
Kušnarenko r-i → 22.
Kügärsen r-i → 50.
Kümertaw r-i → 49.
Qaltasi r-i → 5.

Qari^xdel r-i → 8.
 Qi^yfi r-i → 19.
 Qir^mi^vqali r-i → 31.
 Mäläwez r-i → 46.
 Mäsetle r-i → 10.
 Miäkä r-i → 41.
 Mi^vkä r-i → 15.
 Nuriman r-i → 17.
 Öfö r-i → 27.
 Saqma^fos r-i → 21.
 Salavat r-i → 18.
 Sterleba^vš r-i → 42.
 Sterletamaq r-i → 43.
 Saran r-i → 23.
 Si^vmä r-i → 26.
 Täte^všle r-i → 2.
 Tuymazi r-i → 29.
 Učali r-i → 39.
 Zian^vcura r-i → 52.

Alphabetical list of the Russian names of the rayons of BSSR
referred to the corresponding number on the map

Abzelilovskij r. → 48.
 Al'^vseevskij r. → 35.
 Arhangel'skij r. → 32.
 Askinskij r. → 3.
 Aurgazinskij r. → 36.
 Bajmaks^vskij r. → 51.
 Bakalinskij r. → 20.
 Balta^včevskij r. → 7.
 Belebeevskij r. → 34.
 Belokatajskij r. → 11.
 Beloreckij r. → 38.
 Birskij r. → 14.
 Bi^vžbuljaskij r. → 40.
 Blagovarskij r. → 25.

Blagoveščenski r. → 16.
Buraevski r. → 6.
Burzjanski r. → 47.
Buzdjakski r. → 24.
Čekmaguševski r. → 21.
Čišminski r. → 26.
Davlekanovski r. → 30.
Djurtjulinski r. → 13.
Duvanski r. → 9.
Ermekeevski r. → 33.
Fedorovski r. → 45.
Hajbullinski r. → 54.
Iglinski r. → 28.
Ileševski r. → 12.
Išimbajski r. → 44.
Janaul'ski r. → 1.
Kaltasinski r. → 5.
Karaidel'ski r. → 8.
Karmaskalinski r. → 31.
Kiginski r. → 19.
Krasnokamski r. → 4.
Kugarčinski r. → 50.
Kumertauski r. → 49.
Kusnarenkovski r. → 22.
Mečetlinski r. → 10.
Meleuzovski r. → 46.
Mijakinski r. → 41.
Miškinski r. → 15.
Nurimanovski r. → 17.
Salavatski r. → 18.
Sterlibaševski r. → 43.
Sterlitamakski r. → 43.
Saranski r. → 23. Tat
Tatišlinski r. → 2.
Tujmazinski r. → 29.
Ufinski r. → 27.
Učalinski r. → 39.
Ziančurinski r. → 52.
Zilairski r. → 53.

HUNGARIAN TRANSLATION OF THE TEXTS

I

I. A kumiszt - készítés.

/Hömäyrä inöy/

1. Én magam fejtem és készítettem a kumiszt. 2. Te csak áá-
dig írd, lehet hogy én nem fogom tudni győzni /ti. kigondol-
ni a következő mondatot/. 3. Egy kancából kihoztam 12 liter
kumiszt. 4. A kumiszt megújítván /ti. a kultúrát fölfrissít-
vén/, a kultúrát szépen beleraktam, szépen készítettem. 5.
Ezután, nem egész két nap múlva kitisztítod /ti. a hordót/
már készited is /ti. a kumiszt/; így a kumiszt nagyon izle-
tes szokott lenni, ha viszont három /ti. nap/ múltán kezded,
a hordót nem kimosva, rossz lesz. 6. Állott ize kijövén. 7.
Akkor szokott szép /ti. jó/ lenni. 8. Ez az, amire azt mond-
ják, hogy dübörögve a kanca fejése /ti. milyen jó is, amikor
a kancatej fejés közben, de inkább csak a fejés elején, dü-
börög a fasajtár alján!/. 9. Ujabban nem történt meg, hogy
fejjek, korábban fejtem.

/10/a. - Hogyan szokott fejni, mibe?/

- 10. Fasajtárba. 11. Eközben a sajtárt így fölkötve
fölakasztod.

/12/a. - A karra?/

- 12. Igen. 13. A karra fölakasztod, és csak így ni,
fejsz, csak így.

/14/a. - Csak ujjal?/

- 14. Igen, hiszen a kanca csecse csak ilyen puha.

/15/a. - Állva szokott fejni, vagy guggolva?/

- 15. Guggolva, féltérdre ülve, így ni.

/16/a. - A térdre rakod?/

- 16. Igen, a sajtárt így rakod, és csak így ni csi-
nálva.

/17/a. - Hiszen a kanca magas, ezért rakod-e a térdre?/

- 17. Igen, magas. 18. Nem a földre állítva, azt a
térdet beállítod annak a sajtárnak az aljára, hiszen külön-
ben alul /ti. alacsonyan/ van /ti. a sajtár/, nem hullik a
sajtárba /ti. a kancatej/, hiszen magas /ti. a kanca/.

19. Lám, így szokott lenni.

/20/a. - Azután mit csinálsz a kifejt tejjel?/

- 20. A kifejt tejet átszűrjük, áttersztjük két réteg gézen, átöntjük. 21. Azután estére újra átszűrjük azon a gézen. 22. Ismét, másodszorra /akkor/, amikor a kumiszbába /ti. a kumisz-erjesztő lóbőrzsákba régebben, ill. hordóba ujabban/ kell rakni. 23. Most hogy csinálják, nem tudni, mi csak egy kevés vizet fölforralva és lehűtve szoktunk volt belerakni.

/24/a. - Azt a tejet forralod föl, ugyebár?/

- 24. Dehogy. 25. Az izét, a vizet forralod föl, a vizet.

/26/a. - A vizet fölforralod és a tejbe rakod-e?/

- 26. Igen, beleöntve kavarod azt. 27. Most még mit csinálnak, nem tudni, még a folyóból is vesznek talán /ti. vizet/, az ördög tudja ezt. 28. Korábban mi így szoktuk volt csinálni. 29. Felmelegedve, besűrűsödik, de /tkp. ezért/ furtonfurt keverni kell. 30. A kumisz keverése pedig nagyon nehéz! /tkp. Ej, de nehéz is keverni a kumiszt!/

/31/a. - Aztán, keverni kell-e?/

- 31. Igen. 32. Furtonfurt keverni kell.

/33/a. - Mivel kevered?/

- 33. Verővel. 34. Gyökérverővel.

/35/a. - És milyen a gyökérverő?/

- 35. Ha /egyszer/ gyökér lévén, csak nem /azt/ mondd, /tkp. kérdezed/, hogy milyen! 36. Annak a nagy fának az alsóbbját /tkp. a lentebbi részét/ csinálják /tkp. választják/, és lyuggatva - lyuggatva csinálják /ti. a verőt;/ /ez/ a gyökér. 37. Az a nyakas /tkp. nyeles/ fölújítva fölnyevezett /ti. amelyikbe új nyelet raktak/ nem lesz /ti. verő; tkp. azt nem nevezik gyökérverőnek/. 38. Ha /egyszer/ gyökér lévén, a fának a kinőtt magából /ti. kinőtt részéből; vagyis: egy darabból/ készítik. 39. Ilyen verővel kevered. 40. Hiszen az a közepén kilyukasztva csinált eltörik, alkalmatlan. 41. Ezt mondják ilyen gyökérverőnek: /amelyiket/ lám annak a fának a kinőttjéből /ti. kinőtt részéből;

vagyis egy darabból/ veszed /tkp. készited/. 42. A köpüben levőt /tkp. a köpüben levő tejet/ szakadatlanul kevered, így csinálod.

/43/a. - Hány nap alatt erjed meg a kumisz?/

- 43. Lám, mire virrad, már megerjeszted és megsavanyítod. 44. Estére már el is hordják /mind/, ugyanazon nap közben meg is isszák /mind/.

/45/a. - Erjesztő kulturának a régi kumisz maradványát nevezik-e?/

- 45. Igen. 46. A régi kumiszból félreteszél egy tiz litert és abba /ti. ebbe a félretett tiz literbe beleteszik az új tejet/; kevered és kevered. 47. Egy nappal később, azt a hordót befejezván alaposan kimosod, és újra visszarakod.

/48/a. - Milyennek kell lennie a legjobb kumisznak?/

- 48. Több mint a fele tej, tej. 49. Hetven százaléka tej szokott lenni. 50. Ma viszont talán ötven százaléka sincs tej, hiszen nincs is talán, hiszen nagyon hig.

/51/a. - A régebbi kumiszkok a mostaniakhoz képest izletesebbek voltak-e?/

- 51. Izletesebbek is voltak, részegítették is. 52. A fejbe kimenvén /tkp. az ember fejébe szállván/ részegíteni szoktak volt. 53. Még az elkészített kumiszba cukrot raknak, így- úgy pepecselik.

/54/a. - A korábbi kumiszkokba cukrot nem raktak-e?/

- 54. Dehogy! 55. Nem raktak. 56. Virradatra megerjed. 57. Szakadatlanul keverni kell. 58. Azon éjszakai kötőtőig szakadatlanul kevered. 59. Hiszen már este beleteszed, hat után, miután a kancát szabadon engeded. 60. Hol az egyiked /tkp. egy valaki/, hol a másiked /tkp. egy más valaki/ keveri.

/61/a. - És mi az a kancát szabadon engedés?/

- 61. Hiszen a csikót egész éjszakára elküldöd, a szabadon engedés ez szokott lenni már.

/62/a. - A szabadon engedés, az a csikót éjszakár elengedés?/

- 62. Igen, a csikót elengedés. 63. Aztán reggeli kilencre hozván kötik már megint.

64. Lám, így szokott már lenni a kumisz- készítés.
65. Kész, úgy néz ki már.

II. A bisbarmak

/"Az öt ujjal evett leves."/

/Hömäyrü inäy/

1. A bisbarmak régi ételnek számít. 2. Nagy darabokat kifogva ott úgy ettük, hogy csak na!

/3/a. - A főzéshez mit kell először csinálni?/

- 3. Tüzet gyújtva húst raksz bele, és csak apróra szaggatva belerakod a tésztát. 4. A tésztát semmibe se rakod, /hanem/ csak így: szaggatod és dobálod bele.

/5/a. - Nem nyújtod-e?/

- 5. Nem nyújtod, nem nyújtottuk régebben.

/6/a. - Zavarossá válva, nem gombócosodik össze?/

- 6. Nem, nem, nem gombócosodik össze. 7. Így főzik a bisbarmakot. 8. Hiszen ez a nyújtott csak ujabban jött ki /tkp. jött szokásba/. 9. Általánosan /tkp. amorf alakban/ rakod bele.

/10/a. - Krumplit nem raksz-e bele?/

- 10. Nem lévén, hiszen a burgonya nem régtől van.

/11/a. - Az üstből kiöntve eszed-e?/

- 11. Igen, a tálba az üstből kirakva /ti. a húst/ is, a tálba /ti. egy másikba; valójában azonban a levét csészékbe merik szét/ a levét is kiöntve, /aztán/ rajta!, ez a bisbarmak. 12. A kézzel körülbelül ilyesmi formán tarják is. 13. Átszűrrik és marokkal adják /ti. egymás szájába/.

/14/a. - Mindnyájan kézzel esznek?/

- 14. Igen, mindenki így eszik.

/15/a. - A családban akármennyi ember van, mindegyikük így eszik-e?/

- 15. Hát, persze! 16. A meghívott vendéged is így eszik, a családod is így eszik.

/17/a. - /És/ a gyerekek?/

- 17. Nekik külön. 18. Kicsibe /ti. kicsi edénybe/. 19. A nagyobbak esznek együtt.

20. Ilyenformán töltik meg a markukat, bevajazák és adogatják egymás szájába. 21. Ilyen volt korábban a bisbarmak.

22. Joghurtot belekeverve, a húslevet külön iszszuk. 23. Legelőször a sűrűjét eszed, a megmaradt - elbújtat /ti. azt, ami az edény alján maradt/ kiöntve, azt a levest külön iszod meg, fölemelve, fa csészével.

/24/a. - Tehát ez a baskirok bisbarmakja?/

- 24. Igen. 25. Ánizsfa edényből iszod.

/26/a. - Milyen az az ánizsfa edény?/

- 26. Hiszen ott vannak az olajfestékekkel festett ánizsfa kanalak, nahát, ahhoz hasonló. 27. A kumisza /ti. a baskirok kumisza/ is így volt régen. /Az adatközlő az I. témára utal./ Hogy az a facsésze el ne törjék, az alját árral kilyuggatva, egy kis időre forró vízbe teszed.

/29/a. - Magad csinálod az ánizsfa edényt?/

- 29. Nem, nem! 30. Az állam csinálja-e, nem tudni, hol csinálják. 31. A magad készített facsészék /és/ .../?/ /jóval/ újabbak!

III. Szárított gyümölcslepény

/Eömäyrä inäy/

1. Nem nehéz, az ízét, a szárított gyümölcslepénykészítést; meglehetősen könnyű a szárított gyümölcslepény

készítése. 2. A bogyókat összegyűjtve meghozod, szitán átöntöd, szépen kiterited, a deszkát bekened. 3. Lám imígyen készited, egyszerűen.

/4/a. - A bogyót kézzel kinyomkodod már, ugye, kézzel?/

- 4. Ahogy a szitán átsimogatod, már jön is ki.

5. Akármilyen is, átmegey rajta. 6. Ezután a nagyja már nem marad meg. 7. Az erdei eperből egy se marad: a ribizskéből és a fekete áfonyából marad, a hulladék.

/8/a. - A számócából is készitenek, ugye?/

- 8. Készitenek, készitenek, készitenek. 9. Belőle is marad, sok marad.

/10/a. - A bogyókat mibe gyűjtögettétek?/

- 10. Nyirfaháncs-kosárba, nyirfaháncs-kosárba!

11. Nyirfaháncsból készített nyirfaháncs-kosárba.

/12/a. - Igen. Még fa /ti. még fából készült edénybe/ is?/

- 12. Favödörbe is, vödörbe is. 13. Az is olyan "kosár-mosár-féle" volt hiszen régen. 14. A nyirfaháncs-kosarat alighanem te is ismered talán?

/15/a. - Ismerem, ismerem. A nyirfaháncsból készített edényeket. Aztán a bogyót hova fektetvén, mibe rakván szárítod?/

- 15. A deszkára rakván. 16. Magasabbra /ti. az ember természeténél valamivel magasabbra/rakván, a deszkára rakván, szárítod. 17. Egy nap, két nap alatt a teteje megemelkedik, megkeményedik, megköt. 18. Papírszerű lesz. 19. Felakasztva vadonat-ujonnan egy hétig őrzöd még. 20. Miután egy-két napot állt, megint megfordítod, újra megfordítod. 21. Aztán kiszáradván megkeményedik. 22. Meglehetősen keményre kiszárad, jó lévén. 23. E nélkül akárhogy is tartod, meg is penészedik. 24. Anélkül nem lehet, hogy jól ki ne szárítanád.

/25/a. - Aztán már elteszed télire, ugye?/

- 25. Igen, arra a télre hogy eltegyed, így konzervárod. 26. A szárított gyümölcslepény-készítés ez, lám.

IV. Erdei méhészkedés

/Hömäyrä inäy/

1. Az én apósomnak /rendszeresen/ négy erdei odukap-tára volt. 2. Nos, tudom, megfigyelem, /hogy/ azon a földön hogyan gondozták az erdei odukaptárt.

3. Tavasszal május hónapban ment és kirakta, őszre ment és behozta. 4. A méhét is behozta, az ízéjét is behozta, a mézét. 5. Ha pedig más lopta el, a keretét is magával vitte.

/6/a. - Tavasszal, május hónapban, mész és az odukaptárt készited-e?/

- 6. Kitisztítja, rendbehozza, befedi. 7. A májusi napokban. 8. Hiszen az júniusban, az a méh kikölti az anyakirálynőt. 9. Nos, az az anyakirálynő megy és letelepszik /tkp. a raj/.

/10/a. - És azt az odukaptárt maga vájja, maga készíti-e /ti. a méhész/?/

- 10. Igen, maga vájja, maga készíti.

/11/a. - Erre /ti. a célra/ speciális szerszámok vannak-e?/

- 11. Vannak, vannak. 12. Van egy harántbalta nevű dolog. 13. Körül-belül ilyen ni, ilyesmi! 14. Harántbaltának hívják.

/15/a. - Azzal a harántbaltával vájja, ugye?/

- 15. Igen, ahhoz, hogy kivájva, kitisztítva, kijavítva, ízélve, kevéske nyirfakorhadékkal kifüstölve szépen rendbe hozza. 16. Hogy ne legyen /olyan/ megtépázott, összefarigcsált. 17. Hiszen, amikor vájja, összefarigcsálja. 18. Azokat a vicik-vackokat korhadékból ...

/19/a. - Milyen fát szoktak kivájni?/

- Vörösfenyőt.

/20/a. - A vörösfenyő fát-e?/

- 20. Vörösfenyő, erdei fenyő.

/21/a. - A vastagot-e?/

- 21. Vastag, vastag, vastag.

/22/a. - Oda a vadméhek betelepszenek-e?/

- 22. Igen, a vadméhek megjönnek. 23. "Koram"-nak nevezik azt a kötelet, amelyiken fölmászik a fára. 24. Aztán erről az oldalról /ti. a méhész/ így dobálva-dobálva /ti. a kötelet/ fölmászik. 25. Hiszen nem úgy mint, ahogy a rúdra másznak, /azok/ a korábbi buta idők! 26. Aztán így megy /ti. a méhész/. 27. "Koram"-nak mondják. 28. Lám ilyen távolságra van az, ilyesmi-ilyesforma. 29. Arra maga ráül, és azt a kötelet lassacskán még mozgatja is. 30. Hiszen ülve megy arra a "koram"-nak nevezett fára, ő maga aztán, mit tudom én, ide-oda csimpaszkodva megy, amatt az oldalát pedig a kötelet dobva egyre huzódzkodva megy.

/31/a. - Azután nyárhosszat gyűjtöget már az az odukaptár?/

- 31. Az az odukaptár nyárhosszat gyűjtöget.

/32/a. - Ősszel körül-belül melyik hónapban viszik el?/

- 32. Nos, szeptember vége felé viszi el. 33. Amikor végleg elviszi.

/34/a. - Egy odukaptárból mennyi méz jön ki?/

- 34. Egy /ti. mintegy/ hatvan kilót vesznek ki. 35. Két batmannel hozott /ti. az adatközlő apósa/. 36. Harminc-harmincasából ugy hatvan kiló jön ki. 37. Talán még száz kiló is kijön, az ördög tudja.

/38/a. - Elő szoktak-e volt fordulni /olyan/ esetek, /hogy/ a medve megeszi?/

- 38. Volt egy évben. 39. Fölment /ti. a medve/. 40. Ameddig a medvének az ölelése elér, fölmenve eszik. 41. Amikor /ti. ameddig/ a fája /helyesebben: a fát/ az ölelése elérte, ott megkapaszkodva, fölmenve eszik.

/42/a. - Hogy ne menjen föl, más valamit nem csinálnak-e?/

- 42. Nem-nem! 43. Semmilyen lehetőség nincs. 44. Ha annak a végső fele vékony, úgy, amikor átöleli, a medve nem tartja meg magát.

/45/a. - A keretet szétrontja-e?/

- 45. Igen, szétrontja, /és/ meg is eszi /ti. a mézet/. 46. Szétrontva a kezével kapargál-makargál ott, így eszik.

/47/a. - Az odukaptár/ból való/ méz, vagyis a régebbi méz a mai méztől különbözik-e? Izletesebb-e, milyenebb?/

- 47. Persze, mindenképpen. 48. A mai méz, hiszen az: a felébe cukrot gyűjt az ember.

/49/a. - Igen. A korábbi méz, tiszta szokott volt-e lenni?/

- 49. A korábbi /tkp. előző/ méz kristálytiszta. 50. Azt senki se cukrozza. 51. Maga száll le rá /ti. a virágra/, maga gyűjti /ti. a méh/. 52. Amikor mentem /ti. férjhez mentem; hozzájuk költöztem/, a bácsinak /ti. az adatközlő apósának/ kaptára sok volt. 53. Negyven kaptára volt a ruddal körülkerített kert mögött. 54. Négy odukaptárja volt a mezőn /itt: "erdő"-t jelent/. 55. Onnan szokta volt behozni. 56. Most /tkp. akkoriban/ én meglehetősen sokat voltam /ti. ott/ fiataalkorom/ban/.

/57/a. - Ennyi, ugye?/ti. Ennyit akart mondani?/

- 57. Igen.

/58/a. ...?/

- 58. Egy másik odukaptárba telepszik be, miután kiköltötte /ti. az anyakirálynőt/, egy másiknak lesz raj. 59. Most még hiszen a faluba is be szokott jönni, most így.

/60/a. - Ősszel haza szokták volt-e vinni?/

- 60. Igen, hazaviszik. 61. A raját külön, a mézét külön viszi haza.

/62/a. - Hol tárolják?/

- 62. Itt bezárják a kaptárba. 63. A faluban levő kaptárba zárják. 64. A kaptár szintén fából készült. 65. A mostanihoz hasonló keretes kaptár nem volt, kaptár volt, fából csinált. 66. A téli kamra-szerű helyre berakva elraktározzák. 67. Elraktározva a kertbe rakják. 68. Azután kikölt-e, vagy mit csinál, aztán az erdőből megint behozzák ősszel.

/69/a. - És tavasszal azt elviszik-e? Az erdőbe?/

- 69. /Azt/ nem viszik el. 70. Az maga repül-e ki onnan.

/71/a. - Maga repül-e el?/

- 71. Maga repül el. 72. Honnan jönnek, nem tudom. 73. Lehet, hogy a másik faluból is jönnek, az ördög tudja.

V. Nemez- készítés
/Hömäyrä inüy/

1. Én magam készítettem a nemezt, jól; juhból. 2. Most is ugyanaz hiszen. 3. Legelőször is megnyirod a juhót, a gyapjút megtépdese. 4. Most, hogy van állami kártoló, könnyü. 5. A tépése nehéz volt korábban. 6. Ijjal téptük. 7. Fehér kazahocskáknak nevezik, hiszen a fehér kazahok ijjal és nyillal lödöztek, azzal az ijjal téptük mi korábban.

/8/a. - Aztán a megtépett gyapjúval mit csinálsz?/

- 8. A megtépett gyapjút belerakjuk egy edénybe, és ... 9. Aztán, amikor már sokat, kilószám megtéptünk, szöggel, nyolc-kilenc szög van ugyanis, aztán már van is egy nemez /ti. egy darab nemezre való/. 10. Így csinálod. 11. Aztán tömöríted. 12. Jó meleg helyre rakván, forró vizet hintegetve rá.

/13/a. - Vizzel?/

- 13. Igen, forralt vizet, finoman megáztatod, és szitán át.

/14/a. - Lábbal tömöríted-e?/

- 14. Nem, nem! 15. Így, karral, ketten-hárman látnak neki.

/16/a. - Három ember?/

- 16. Karral három ember így, egyformán viszed, hogy két feje egészen összeérjen.

/17/a. - Korábban azzal a hengerlővel dolgoztak-e?/

- 17. Igen. 18. Most is azzal a hengerlővel dolgozol, ugyanúgy. 19. Most is, korábban is az a nemez-préselési rendszer egy /tkp. egy és ugyanaz a/ törvény, most is, korábban is.

/20/a. - A nemezt hogyan keményítet?/

- 20. Száritás után, mosás után még keményítet. 21. Lám, egészen a folyóba keményen kimosva, a szennyeződését megszüntetve, kiszáritván, keményítet még. 22. Kikasztod a kertbe. 23. Aztán, megkeményítvén, még kiöblítet, még vízbe viszed, hogy szennye ne legyen. 24. Azután /igy/ lesz a nemez.

25. Ez a nemez-készítés.

VI. Gyógynövények

/Hömäyrä inäy/

1. Az idén mondták: az Urál tetejének nevezik, /ti. ez/ a mi Urálunk /tkp. lévén/. 2. Az Urál tetején, minden gyógyszer itt /ti. megtalálható/ - mondta az izébeli, az ufai. 3. A permezsingyökér úgy látszik jó gyógyszer, őszerintük. 4. Az őzszarvat /?/ is gyufásdoboz nagyságúra fölfürészelik. 5. A maraloké, a szarvasoké.

/6/a. - A permezsín mire /ti. minek a gyógyítására alkalmas/?/.

- 6. A permezsín a tüdőre. 7. A tüdő megbetegedésére itták a permezsint. 8. Lám a vörösfenyő gyantájából levőt is szintén isszák hiszen még, hébe-korba. 9. A "bügünüs"-t is talán erre itták. 10. Aztán, hogy a szivpanaszra mit ittak, az ördög tudja.

/11/a. - A szurokfü?/

- 11. A szurokfü általános hiszen, általános. 12. Most is gyűjtik még. 13. A szurokfü általános gyógyszer.

/14/a. - Hogyan készítenek gyógyszert a szurokfüből?/

- 14. Hogy milyen formaképpen készítették, szárítva gyűjtik-e, szárítás nélkül gyűjtik-e, nem tudom, az idén is gyűjtötték hiszen. 15. Lám az izét is gyűjtik, hiszen, a csipkebogyót is. 16. A csipkebogyót is gyűjtik a kórházakban.

/17/a. - A bojtorján gyógy/növény/-e?/

- 17. Gyógy/növény/. 18. A bojtorján elsőrendű gyógy /ti. gyógynövény/. 19. Azt is gyűjtik, mindenképpen. 20. A magját gyűjtik-e, mijeét gyűjtik, nem tudom. 21. Így most a magunk buta módján nekiesünk a gyökerének, amint meglátjuk. 22. A fogfájást is elnyomja, olyan jót tesz /ti. neki/. 23. Úgy látszik, sok gyógyfü van most nálunk. 24. Lám terpentín kenőcsnek nevezzük, pedig abból a gyantából jön ki /ti. az erdei fenyő gyantájából nyerik/, hiszen, /mégis/ terpentín.

/25/a. - Üröm?/

- 25. Az üröm szintén.

/26/a. - Mire /ti. milyen panaszra/ isszák?/

- 26. Az üröm... 27. Nem tudom, hogy mire isszák, 28. Talán máj, valószínűleg. 29. Az ürmöt is fölforralva, mézet belerakva, megiván, a májra itták, talán. 30. Fölforralják az ürmöt, mézet rakva bele, isszák. 31. Ha egyszer mézet raktak bele, a májra jó.

/32/a. - És a szurokfüvet?/

- 32. Fölforralják, és azt általában isszák hiszen. 33. Az izé, ha a torok fáj, megisszák akkor, vagy izélik.

/34/a. - Haszna biztos sok van, ugye?/

- 34. Igen, 35. Hetven félét mondanak. 36. Van-e hetven, nincs-e?

VII. Mi a falun ...

/Rähilä apay/

1. Mi a falun jó körülmények között, bővelkedő életben élünk. 2. Tetszés szerint/i számu/ kis állatot, két-két tehenet tartunk /tkp. legeltetünk/. 3. Kecskét-birkát tizig lehet tartani /tkp. legeltetni/. 4. Némely emberek annál is többet tartanak /tkp. legeltetnek/. 5. Libákat, tyúkokat tartunk /tkp. legeltetünk/. 6. Igy, a mi magunk gazdaságában élelmiszer és az élethez szükséges egyéb szükséges alkalmasokat /ti. dolgokat/ adó minden állat is megvan.

7. A korábbi, a szovjet hatalomig /terjedő/ korszakokkal összehasonlítva, a mi életünk gyökerestől megváltozott; az életünk nagyon jó. 8. Például a régi korszakokban élő embereknek a házai nagyon kicsik voltak. 9. Jószágot is csak keveset tartottak, csipp-csupp házakban lak-

tak; az emberek öltözködésére, táplálkozására nem jutott; csupán egy tehenet tartottak /tkp. legeltettek/; némelyiküknek voltak lovaik, némelyiküknek nem. 10. Zöldséget, krumpli-féle dolgot nem vetettek. 11. Egyéni módon /vagyis: magángazdálkodókként/ vetegettek, de ez sikertelen volt. 13. Nem volt kolhoz, mint most. 14. Például, a mi gyerekkorunkban még a házak nagyon kicsinyek voltak, a házban nem kályha, hanem egy kürtőnek nevezett valami szokott volt lenni. 14. A kürtőnek /állandóan/ látszik a nagy tátogó szája. 15. A tűzifát nagyra hasogatják úgy állítgatva rakták fel ott.

16. Sok házban volt kürtő. 17. És most azt a kürtő nevű dolgot senki sem /tkp. egy sem/ ismeri, a mi falunkban most nincs olyan /tkp. az a / kürtő nevű valami.

18. Például, a mi háromszobás lakásunk szélőjébe /tkp. a bejárat felé eső szobájába/ kemencét húztak fel, a többi szobákba csövet vezetnek át. 19. Amikor ennivaló főzéséhez tüzet raksz, az a melegség a többi szobát is fűti. 20. Ez segít a munkát nagyon sokban megkönnyíteni, és az élethez nagy kényelmet szül.

VIII. Nekünk két tehenünk van ...

/Rühilä apay/

1. Nekünk két tehenünk van. 2. Nekik neveik is vannak: az egyikük Karlugas /"Fecske"/, az egyikük Akanaj. 3. Karlugas nagyon okos, tejet is sokat ad. 4. Az Akanajunk a tejet is kevesebbet adja.

5. Hogy a teheneket megfejjük, először, a borjúkat megszoptattatva, a tej folyását megindítjuk. 6. Ezután a borjat kötve tartjuk. 7. A vödörket hozván a tehenek alá ültetjük és /állandóan/ guggolva elkezdünk fejni. 8. Egy bizonyos szint után a tehén nem ad több tejet, vagyis a tőgyében levő

tej elfogy. 9. Ezután, a borjúkat elengedve, újra megindíthatjuk, aztán még egy kicsit fejhetünk, mert a tehen adni kezdi a tőgyében maradt tejet. 10. Vagyis kifejjük az utóját.

11. Ezután a borjút újra odaeresztjük szopni. 12. Így, megfejevén a teheneket, hazavisszük a tejet, neki látunk feldolgozni azt.

13. A tejet üstbe rakva felmelegítjük. 14. Felmelegítvén, szeparátorral szétválasztjuk. 15. Van kézzel forgatott szeparátor is, villanyárammal működő szeparátorunk is van. 16. A tejet szeparátoron szétválasztjuk. 17. Vagyis, tejszin és fölözött tej jön létre.

18. A tejszinből vaját készítünk vagy tejszin formájában is esszük, a szeparált tejet pedig megfőzve beoltjuk.

19. Vagyis, joghurtot készítünk. 20. A joghurt készítéséhez egy vödör forralt tejbe egy kancsónyi oltót kell tenni. 21. A beoltott joghurtot nem lehet mind meginni, mert az nagyon sok. 22. Nyári napokon bőségesen van tej.

23. Edényekbe gyűjtjük. 24. Amikor valamennyi mennyiség összegyűlik, a beoltott joghurtot üstben fölmelegítjük. 25. Megfőzvéen azt, kendervászon-zacsóba rakjuk, kicsöpögtetjük. 26. Így, kicsöpögvén sűrű állapotba, vagyis korot /= turóféleség/ állapotba kerül. 27. Ezután kézzel, ahogy a kenyérdagasztás történik, sórt rakva bele, átgyurjuk. 28. Aztán kiszáritjuk, kiszárad. 29. Ezt már korot-nak nevezik. 30. Így mi az állattenyésztésből nagyon sokféle hasznot huzunk: az állatokat levágjuk, a husát megesszük, a tejét hasznosítjuk.

IX. Tehénnevek
/Rähilä apay/

1. Hogy a jószágot jól kézben tartsuk neveket illesztünk /ti. adunk nekik/. 2. Nevek az ő szineikről vétetnek, vagy milyen helyről vétettésükre való tekintettel adatik. 3. Többnyire szineikre való tekintettel adatik a név. 4. A tehén jószág nagyon sok színben van. 5. Az alábbi tehén nevek szélesesen /ti. széles körben/ elterjedtek: Qüđil, Quñir, Hirtaq, Aqbaš, Alaqay, Sibarqay, Bildäs, Handuças. 6. Többnyire azoknak maguknak a szineire való tekintettel adunk nevet. 7. Olyan eset is van, hogy annak a nevet adjuk, akitől vettük, például, volt nekünk egy Höyöndök nevű tehenünk. 8. Ezt mi ilyen nevű bácsitól vettük. 9. Ahhoz a névhez nagyon erősen hozzászokott.

10. A tehennek a viselkedésére való tekintettel is lehet nevet adni.

11. Amikor a tehenek vizet isznak, "Szévi-i-i, Szé-vi-i-i"-t kell /folyamatosan/ kiabálni.

X. Milyennek kell lennie a jó tehennek?
/Möđäris ačay/

1. Az Urál hegyeinek déli részén élő hegyi baskirok rég-rég óta állattenyésztésből éltek. 2. Az állattenyésztés volt nekik a fő foglalkozásuk. 3. Természetesen, az állattenyésztésből való éléssel együtt az állatok ivadékának a javításáról is a mi népünk nagyon erősen gondoskodott. 4. Ebben a tekintetben főleg a természetes kiválasztódásnak volt nagy szerepe.

5. A tehén-jószág kiválasztásakor rendszerint, az alábbi jegyek szempontjából kell választani: a tehén farka

hosszú legyen, rendszerint nem rövid lábú /és/ begörcbült szarvú, hanem szétálló /ti. szarvú/ tehénjóságot választanak. 6. "A szine levésétől ne keseredj el!" /ti. "Ha jó szine van, ne keseregj!" - mondták a régiek. 7. Ha mindezek a tulajdonságok megvannak, abban a tudatban kell tartani /tkp. legeltetni/, hogy jó tehén lesz.

XI. A baskir lovakról /Möðäris aŷay/

1. A ló a házi állatok között a legszükségesebb. 2. A baskirok réges-régtől a lovaglás mesterei voltak. 3. A baskir általában a három évet elért gyereket megtanította lovon járni.

4. A lovat két féleképpen hasznosítják: szánba vagy szekérbe fogják, lovagolnak.

5. Lovagláskor a lovat fölnyergelve szállnak föl. 6. A nyereg az alábbi részekből áll: nyeregkápa, farmatring, hasaló, sügyelő, izzasztó, kengyel.

7. A ló/vat/-befogáshoz legelőször izzasztót raknak föl, azután az izzasztóra nyeret raknak. 8. Végül a has alatt meghúzzák a nyereghevedereket. 9. A fejhám a következő részekből áll: kantár, zabra, álladzó.

10. Ahhoz, hogy a lovat jobbra fordítsuk, a jobb oldali kantárszijat, ahhoz, hogy balra fordítsuk, a bal oldali kantárszijat húzzák meg. 11. Azon kívül a lovat szőrén is megülve járnak. 12. A szőrén /megülve/ járáshoz nyereg nélkül, csak izzasztót raknak föl.

13. Lovagláskor lépdelve, kocogva, ügetve és vágtaözva járnak.

14. A lovon levő szerszámot /le/véve /le/dobást leszerszámozásnak nevezik.

XII. A lótanítás rendje

/Möðäris aŷay/

1. A lovat egész a kezdettől vagy szánba fogva járni, vagy lovagolva járni tanítják. 2. Ahhoz, hogy föl szállva járjon, a lovat megtanítva, először a ló fejére fejhámot öltének, és a fejhám fölöltésére kantárt rakván, a lovat kör mentén járatják és valamicske idő után meglovagolhatják, ezután a lovat kifáradásig hajszolva járatják. 3. Végül, amíg a ló teljesen hozzá /nem/ szokik, naponta megülve azt, járatják. 4. A lovat "na, na!" mondva hajszolják és "trpu-u-u!" mondva állítják meg.

XIII. A lovak nevei

/Möðäris aŷay/

1. Általában a lovak színével jár: "Veres haj", "Barnapej", "Szürke", "Veres ló", "Veres hóka", "Deres", "Csikos homloku", "Csillag-hóka" és mások. 2. Mostanában új nevek is széles körben elterjedtek: "Hős", "Sólyom", "Csökönyös", "Kindzsal", "Vihar", "Atamán", "Lófarkas zászló", "Sztahanov" és mások. 3. Ha a ló hátát föltörte a nyereg, nem való nyerget rakni /rá/, amíg be nem gyógyul a ló háta. 4. Ha a ló patája föl van törve, le kell állítani a ló befogását vagy megülve járását.

5. Ahhoz, hogy a lovat befogják, először a kantárt öltik rá, aztán a nyakhámot ráöltvén, hátszijpárnát raknak rá, ezután a páros rúd közé engedvén, először az ivét erősítik rá, aztán a toroksziját meghúzván, a rúdtartó sziját kell fölemelni. 6. Legvégül a gyeplőt kapcsolják hozzá. 7. A ló-befogás ezzel kész van.

XIV. A jurta
/Rähilä apay/

1. A régi baskir nép nomád /élet/formában élt. 2. Télen egy helyen laktak, a nyári napokon egy/ik/ helyről a másik /tkp. második/ helyre nomadizálva éltek. 3. A nomadizálva élésüknek az oka itt /van/: ők tömegesen legeltettek jószágot; ha az egy/ik/ helyen a jószágok számára az ennívaló takarmány elfogyott, második/=másik/ helyre vonultak.

4. Nomadizálás közben, természetesen, nem lehet minden helyen házat építeni. 5. Többnyire az emberek, főként is a szegényebb emberek kunyhókban laktak /tkp. éltek/. 6. A kunyhót fából építvén, a tetejére szénát vagy nyirfakérget szórván készítették.

7. A gazdagabb emberek jurtának nevezett szétszedhető házakban laktak. 8. A jurtát fából csinálják. 9. A csinján levágva megmunkált fákat keresztül-kasul egymásra nyirfával összekötözték. 10. Azokat a fákat sátor- oldalrudaknak nevezik. 11. A jurta nagyságának megfelelően a sátor- oldalrudak különbözőek voltak. 12. Némely jurtáknak a sátor- oldalfái négy, némelyikéiké öt, némelyikéi hat, némely egyikeiké sőt hét sorból álltak. 13. A hét sorból álló jurta nagyon nagy volt.

14. A jurta legtetején volt egy levegőző nyílásnak nevezett külön rész. 15. Kellő időben azt kinyitották, kellő időben azt becsukták. 16. Fagyosabb időben a sátor legbelsejébe tüzet gyújtottak, a tűz füstje ennek a levegőző nyílásnak nevezett lyukon keresztül ment ki. 17. Este vagy, amikor esett az eső, a levegőző nyílást akár be is csukhatták. 18. Fulladt /levegőjü/ napokon azt kinyitották.

19. A jurtát nem csak fából csinálták, a sátor- oldalfákat kívülről nagy-nagy juhgyapjuból nyomott nemezekkel körülvéve lezárták. 20. Ezeket a nemezeket, hogy szelet ne eressen be, egymásra zárva lekötözték. 21. A jurtákban az emberek, amíg a hidegek be nem álltak, sőt amíg a hó le nem esett, lakhattak.

XV. Konyhai eszközök /Edények/

/Rähilä apay/

1. A korábbi időben élő embereknek a többnyire használt edényei fából voltak. 2. A gabona tárolására fából, csinált nagy fatörzs-kádak voltak, az ennivaló tartására pedig fatálat, fatányérokat, favizmeritőt, famerőkanalat, fakanalakat, favödröket készítettek. 3. Elégséges módban /tkp. életben/ nem élvén, a teát is a korábbi emberek üstben fölforralván itták. 4. A mostani időben pedig, hogy az ennivalónak megfeleljen, mi nagyon sokféle edényt használunk. 5. Vasból /értsd: fémből/, aluminiumból, öntött vasból, porcelánból készített különféle edényeket használunk. 6. Mi most az ételt öntöttvas fazékban főzzük, a megfőtt ételt nagyobbacska vas /értsd: zománcozott fém/ tálakba átfordítjuk /átöntjük/, ezután azokat tányérokba rakjuk és minden ember elé rakjuk. 7. Mi most fakanalakat is és vaskanalakat /értsd: fémkanalakat/ is használunk. 8. Minden ételt magának szánt edényekben főzünk: a tojást serpenyőben sütjük, a vasedény fazekakban krumplit főzünk - lábasban is lehet főzni -, a teát szamovárral fölforralván isszuk, a teáskannában teát főzünk, elektromos teáskannával is teát felforralván isszuk. 9. Általában, hogy az ennivalónak megfeleljen most mi nagyon sokféle edényt használunk.

XVI. Vajbakenyér

/Välimä qarindaš/

1. A vajbakenyér sütés módját mondom. 2. A vajbakenyér főzéséhez először lisztet szítálunk. 3. Az átszítált lisztet fölmelegítjük, fölmelegítvén, bele különböző izesítőket keverünk: tojást is leüthetünk, kevesbed tejszint, elegendő sót, szódát rakunk bele. 4. Utána tejbe vagy vízbe

- nyomjuk /ti. tejjel vagy vízzel összekeverve meggyúrjuk/.
 5. A kész tésztát kinyújtjuk, ezután azt vajban kisütjük.
 6. Én /az Ön/ Välimä húga leszek.

XVII. Rokonsági terminusok
 /Rähilä apay/

1. A férjemnek az apja nekem após/om/, az anyja anyós/om/. 2. A férjemnek az öccsei nekem qäyneš-ek az ő feleségeik kilen-ek. 3. /A férjemnek/ a húgai /qarandaš/, /azok nekem/ qayinheŋle/-k/. 4. /A férjemnek/ a bátyjai nekem qaynaŋa/-k/, azoknak a feleségei veŋle/-k/, a nővérei - qayinbikä-k.

5. A férjemnek az anyám anyós/a/, az apám após/a/.
 6. A bátyáim neki qaynaŋa-k, a sógornőim /veŋgü/ /neki/ qayinveŋgü-k. 7. Az öcsém neki qäyneš-ek, a húgaim /heŋle/ baldīš-ok.

8. Nekünk 7 gyerekünk van: 4 lány és 3 fiú.

9. Három lányunk férjnél van. 10. A lányaink férjei nekünk vő/jeink/. 11. Azok lányai leányunokáink, fiaik /fiu/-unokáink.

12. A lányaink férjei egymásnak baža-k.

13. Az egyik fiunk menyasszonyt vett. 14. Az ő menyasszonya nekünk menyünk. 15. A fiainknak a feleségei egymásnak aphin-ok.

16. A férj és feleség rokonai /tehát a házasság útján létrejött rokonság egymásnak/ nászok és nászasszonyok; vagyis: a férfiak és fiúk nászok /qoða/, az asszonyok és idős nénik nászasszonyok /qoðaŋiy/, a lányok qoðaŋasa/-k/.

17. A gyerekek a szüleinél nagyobb /ti. idősebb/ férfi ana, asszony inü. 18. A házbeli /ti. a családbeli/ legkisebb fiú gyereket néha tréfálkozva bay-nak is járatják /ti. nevezik/.

19. Az egymásnak nem rokon emberek egymáshoz az alábbiak szerint szólnak. /ti. szólítják egymást/.

20. Ha nálad nagyobb /ti. idősebb/, a férfi embernek ayay-t, az asszony embernek apay-t mondanak /ti. szólítják/. 21. Ha az a férfi ember a te szüleidnél nagyobb /ti. idősebb/, neki apa-t mondanak, ha az az asszony ember a te szüleidnél nagyobb /ti. idősebb/, inü-t mondanak /ti. szólítják/. 22. Ha azok a te nagyapáddal, nagymamáddal kortársak, nekik olatay-t, olüsty-t kell szólni /ti. őket szólítani, vagy emlegetni/.

23. A nálad kisebb /ti. fiatalabb / asszonynak - lánynak garindaš-t, a nálad kisebb /ti. fiatalabb/ fiúgyerekeknek gustim /"öcsém"; gusti/-t kell mondani.

24. Nagyon erős /ti. jó/ barátok, minden titkaikat egymásnak elmondó asszonyok-lányok maguk között /ti. kölcsönösen/ ixirüt/-ek/ szoktak lenni.

25. A megboldogultak lehetnek: apa, anya, nővér, báty, öccs, hóg.

26. Ha egy ember kétszer-házasodik, neki a feleségei maguk között /vagyis: egymásnak/ asszonytársai /kön-
düs-ek/.

XVIII. A gyanjúfonás /Rähilä apay/

1. A baskir nép ős idők óta nagyon sokféle jószágot tenyésztett. 2. Azok mindegyikőjének a haszna nagyon nagy. 3. Például, vegyük csak a birka-jószágot! 4. Azt



a húsaért és a gyapjáért tartják. 5. Annak a gyapját évente két alkalommal nyirják le: tavasszal és ősszel nyirják. 6. Különösen az őszi gyapjuból tömörítettek nagyon sok ne-
mezt, nyomattak halinát. 7. A tavaszi gyapjuból szintén nagyon sokféle mindent csináltak. 8. A tavaszi gyapjút a birkáról lenyirván fonod is. 9. Azt /talpas/ guzsalyra erősítve megkötöd és orsóval fonod. 10. Fonás után azt két rétegen fölcseréled. 11. A fölcserélt fonalat fölál-
litván, kimosva tisztítod, szárítod. 12. Kiszáritván gom-
bolyítod. 13. Ebből a gyapjuból harisnyát kötvén lehet viselni, kesztyűt kötsz.

14. Aztán a gyapjufonálból nagyon sok szőnyeget szö-
vünk. 15. Sőt korábban még azt megszövén, tömörítvén a férfi embereknek jó vaskos dakukabátokat, nadrágokat varr-
ván viseltek, csizma szúrákat és más dolgokat készítettek.

16. A szőnyeghez pedig a következőket kell csinálni:

17. A fehér gyapjuból font gyapjufonalat külön- külön színre festik. 18. Azután a magad külön eszközeid segít-
ségével megszövöd. 19. A szövéshez ilyen eszközöket hasz-
nálunk: nyüstszál, vetélő, pedál, fésű. 20. Amikor ezek megvannak, lehet szőni a szőnyeget. 21. Először megfonod a láncfonalat.

22. Ezt a láncfonalat vezeted. 23. Vezetvén, azt a nyüstszálhoz és a fésűhöz áthúzod, aztán már egy bizonyos helyre helyezvén, szőni kell. 24. Szövéskor vetülékfona-
lat raknak rá. 25. Ezt a vetülékfonalat nem kell feste-
ned, a nyüstszálat kell festeni.

26. Ezután már nagyon szép szőnyegek jönnek létre. 27. Ez a régi baskiroktól maradt ágynemüknek egyike.

28. A mai időben mi megtanultuk az ágytakarók egy má-
sodik /ti. másik/ fajtáját szőni.

29. Most a nyüstszálának nem gyapjufonalat, hanem mad-
zagot vezetünk, vetülékfonalának különböző színre festett gyapjufonalat használunk, mert a nyüstszála madzag lévén, az nem látszik. 30. A vetülékfonalak pedig különböző színü-
re festett gyapjufonál. 31. Ezután pedig nagyon sokféle

szinü mintával diszitvén, nagyon szép szőnyegeteket szövünk.

32. A szőnyeget nagyon sok helyütt lehet használni. 33. Fölszögeljük a falra, ágyra, székre takarjuk, padlóra terítjük. 34. Szépsége még kellemesebbé teszi a lakás belsejét.

XIX. Az eke-ünnep. /Rähilä apay/

1. A baskir nép réges-régtől megörződött katonai ünnepeinek egyike az eke-ünnep. 2. Ez rendszerint minden faluban a tavaszi munkák befejeztével a gyönyörű nyári hónapban meghirdetett helyen zajlik le. 3. Ott az egész falu népe, öregje-fiatalja, gyereke-pulyája, egy sem elmaradva megy. 4. Ezen az eke-ünnepen sokféle játékot játszanak, énekelnek, táncolnak, kuraj/on/ játszás-, dörömbö/n/játzás-, lófuttatás-, kötélhuzás-, zsákbanfutás-, versenyfutás-, ugrás-, rúdra mászás-, zsáköklözéshez hasonló játékok vannak. 5. Röviden szólva, mindenki megmutatja a maga mesterségét.

6. Ezen játékok között a legizgalmasabbnak a baskirok nemzeti harci játéka számít. 7. Erre előre elkészítik a legjobb ajándékokat. 8. A legjobb harcosoknak kost ajándékoznak. 9. Az eke-ünnepbeli játékok reggeltől estig folytatódnak.

10. Korábban a baskirok az eke-ünnepre a maguk katonai ruháit felöltve mentek. 11. Azon a helyen, ahol az eke-ünnep zajlott, üst üst mellett főzték az ételt, csoport-csoport mellett ülve étkeztek, teát ittak, kumiszt ittak.

12. Így az eke-ünnepről mindenki felvidulva, örvendezve térhetett haza.

13. A baskir népnek ezen katonai játékaik most is folytatódnak, és nagyon sokféle játékot játszanak. 14. A mostani időben az új játékokat is megszaporodván /ti. a játékok száma/ játszanak.

XX. A jószág-udvarok
/Rähilä apay/

1. A karám-kerítés.

2. A karám-kerítés készítéséhez először hosszú rudakat levágván hozol. 3. Ezután a vékonyabb oszlopokat rétegesen-rétegesen kirakod és néhány sort csinálva ezekre az oszlopokra kötözve vagy rárakva kihuzod. 4. Ezt hívják karámkerítésnek.

5. Ide lehet rakni az állatokat. 6. A krumplis kertet is így lehet karámkerítéssel bekeríteni. 7. Az erdőbeli boglyákat is, hogy a szarvasok ne egyék meg, karámkerítéssel körülkerítik.

8. A boronakerítés.

9. A boronát készítéshez a vaskos oszlopokat eresztélve lerakod és a /mindegyik/ vastag boronákat ezek közé az oszlopok közé ereszted. 10. Ezeket a boronákat jó sűrűn kell rakni. 11. Az istállót lehet így boronakerítéssel körülkerítve csinálni vagy a jószágot tartó más lakóhelyeket is így boronakerítéssel csináljuk. 12. Az ilyen lakóhelyek a jószág berakására, vagy a baromfi tartására nagyon kényelmes.

13. A léckerítés.

14. A léckerítést pedig általában a szépségért csinálják. 15. Ezt készítéshez is vaskos oszlopokat raknak le. 16. Az oszlopokra három vagy kettő helyen rudat helyeznek, erre a rudra bizonyos azonos távolságra, levágott deszkákat /ti. léceket/ bizonyos közökre kiraknak. 17. Ezt hívják léckerítésnek. 18. Ilyen léckerítéssel általában az előkerteket, a zöldséges kerteket veszik körül.

19. A fonott kerítés.

20. Korábban a baskiroknak volt egy fonott kerítésnek nevezett berendezése.

21. A fonott kerítésnek az oszlopai vékonykák /és/ azokat nagyon sűrűn rakják le. 22. A fonott kerítést ezekre a sűrűn lerakott fűzfákra vékonyka fűzfákból, vagy zelnicemeggyből nagyon sűrűn fonva csinálják.

23. A fonott kerítést is lehet jószág-előhelyként használni.

24. Bejárat /Kapu/

25. A bejáratot csináláshoz két kettéhasított oszlopot raknak le és azokra bizonyos közre fákat erősítenek. 26. Ilyen oszlopokat egy öt-hat méter távolságra újra leraknak. 27. Közéjük rudakat raknak. 28. Ilyen rudak négy-öt, öt-hat réteg lehet. 29. Ezeket a rudakat mozgatva nyitják, mozgatva nyitva járnak. 30. Ezt hívják bejáratnak.

31. Ajtó.

32. Az ajtót a házba, előtérbe, nyári konyhába, jószágudvarba, fürdőházba, istállóba való bemenésre rakják.

XXI. A halott embereket a korábbi időkben hogyan temették el?

/Möžäris aŷay/

1. Ha valaki nagyon súlyosan megbetegedett, a mullát vagy egy öreg embert hivattal és haldoklóért mondandó imát olvastattak. 2. A haldoklóért mondandó ima olvastatása, bizonyára, azért volt szükséges, hogy az ember ne haljon meg hitetlenül. 3. Amikor az ember meghalt, a testét nagyon jól lemosták. 4. Ezután fehér anyagból készített halotti lepelbe burkolták. 5. A halotti leplet kívül-

ről a deréktájban egy, a fej végénél és a láb végénél egy-egy rongykötéllal megkötözik. 6. A halott embert halottszállító deszkára rakván, 6, 8, 10 ember felemelvén, a temetőbe vitték.

7. Sirásásra az egész falu férfiai kimentek. 8. Ez a szokás a mostani időben is folytatódik. 9. A sirt északnyugatról dél-kelet irányban ásták. 10. A sirásásra és az embert eltemetésre /tkp. elföldelésre/ jövés az asszonyoknak-lányoknak nem engedtetett meg. 11. A sir csinálásra legalább 1,2 méter 1,5 méter mélységben kellett gödröt ásni. 12. Ebben a másfél méter mélységben dél felé, a kaaba kő irányába nézve oldalfülke vétetett. 13. Ide helyezték be a holtat. 14. Ezután a halotthoz ferdén deszkát támasztottak, /és/ csak ezután temették be földdel /tkp. talajjal/. 15. Végül a betemetésben /az elföldelésben/ résztvett embereknek busás/an/ alamizsnát-pénzt osztottak. 16. Az alamizsnából a legtöbb a mullát illette.

17. Temetés után a harmadik nap elteltével, a halott ember "három"-ját megülik. 18. Ezt azért ülik meg, hogy a halott embert észbe vegyék /ti. hogy megemlékezzenek róla/, megtiszteljék. 19. Az abban résztvevő embereknek bőséges/en/ alamizsnát osztanak. 20. Ugyanezen szokás az, hogy halott embert eltemetés után, a hetében /6 nap elmúltával hetében/, a negyvenében, egy évében megületik. 21. Különben a halott embernek az ilyen szokásokat nem ülik meg. 22. Mégis időnként a halott ember tiszteletére áldozatot, Korán-verset olvastatnak.

XXII. Mese /Rähilä apay/

1. A réges-régi időben élt, /igy/ mondják, egy öregasszony és egy öregember. 2. Nekik volt három fiuk. 3. A legkisebb Kopasz /tkp. "Ótvaros" is/ volt. 4. Egy kicsit ütődött is volt. 5. Így, amikor nagyon jól éltek, az öregasszony és az öregember meghaltak, /igy/ mondják.

6. Ezek hárman pedig maguk között tanácskoztak, azt mondták, hogy "Egy kicsit megpihenvén, /majd/ miután meggazdagodtunk, megnősülünk", /igy/ beszélnek. 7. Munkába a két nagy bátyja mindig együtt járt. 8. A kicsi pedig, a Kopasz öccsük otthon őrizte a házat. 9. Akár ha a kaszálóra mentek, akár ha fáért mentek, a két nagy bátyja együtt járt. 10. A különféle mesterség/ek/et egyesült /erővel/ végezték.

11. Egyszer így a két nagy bátyja az erdőbe, munkára ment.

12. Nekik abban az időszakban a tehenüknek borjaznia kellett. 13. Mondván, hogy a borjú télen megfagyva, el ne pusztuljon, a tehenüket bevitték a házba, és Kopasz öccsüknek meghagyván, hogy tartsa szemmel, etesse szénával, itassa vízzel, elmentek munkába. 14. Kopasz úgy /is/ tett. 15. Szénát etetett, vizet itatott a tehénnel. 16. A tehén az évessel eltelvén, lefekvén, elkezdett kérődzni. 17. Kopasz pedig a padkán ülve figyelni kezdte a tehenet.

18. Ahogy ül, látván a csócsáját, kérleli: "Fekete tehén, adjál nekem rágnivalót!" 19. A tehén egyre csak kérődzik. 20. Kopasz megint kéri: "Fekete tehén, adjál nekem is rágnivalót!" 21. A tehén folytatja a kérődzést. 22. Harmadszor is kéri Kopasz: "Fekete tehén, adjál nekem is rágnivalót!" 23. A tehén pedig tovább kérődzik /még egy darabig/. 24. Kopasz erre nagyon megharagszik. 25. Elhatározza, hogy erővel elveszi a tehéntől a rágnivalót. 26. Vesz egy tűzrevaló fát és a tehén száját feszítve, csavargatni kezdi azt. 27. Erre az oldalra is, arra az oldalra is forgatja. 28. Amint forgatja, a tehén kimerül. 29. Szétveti a lábait. 30. Kopasz, amint még mindig tekergeti, teljesen megöli a tehenet.

31. A bátyjai megjönnek a munkából. 32. Bemenvén a házba, mit kell látniuk a szemeikkel: a tehén holtan fekszik.

33. Kérdezik Kopasztól:

- 34. Hááát, én rágnivalót kértem tőle, nem adott.

35. Ugy gondoltam, hogy szétfeszitem a száját, /de/ nem lehetett elvenni: kinyújtotta a lábait és lefeküdt, - mondta Kopasz.

- 36. Ejnye, te, Kopasz! 37. Ugy látszik, káron kívül semmire sem vagy alkalmas. 38. Ezután mi fogjuk őrizni a házat, téged munkába kell küldeni" - mondták és jó alaposan elpáholták.

39. Így egy napon lovat fogván /a szán elé/, elhatározták, hogy Kopaszt fáért küldik. 40. A lovat befogják, a szánra fölültetik Kopaszt, kiküldik dolgozni. 41. Vagyis hogy: "Eredj az erdőbe, és hozzál tüzrevalót!" mondják neki.

42. A testvérek otthon maradnak, Kopasz az erdőbe megy. 43. Egyre csak nézgelődik; "Nagyon nehéz lesz vagdosni a fát!" - mondja, és úgy gondolja, hogy azokat a kész tuskókat fölvagdalja, fölapritja és hazaviszi.

44. Fogván a baltáját, fölaprit egy tuskót. 45. Amint apritja, mit látnak szemei, valami onnan bőségesen ömleni kezd. 46. Ámélkodik és fölvég még egy tuskót, megint bőségesen kezd ömleni valami. 47. Megint néz egy kicsit és fölvégja a harmadik tuskót is. 48. Onnan is ömleni kezd. 49. Kopasz nézi még egy kicsit, és ezt mondja: "Eej, ha fa /tkp.fáért/ kell, hozzanak maguk!"; és föl száll a szánjába és visszamegy haza. 50. Üres szánal állit be. 51. A bátyjai elébe jönnek.

- 52. Miért nem hoztál tüzrevalót? - mondva szidni kezdik.

53. Kopasz pedig válaszol nekik:

- 54. Eej, ti magatok szartatok az összes tuskóra, /az meg/ ömlik és ömlik, ömlik és ömlik, - /igy/ válaszol.

55. A bátyjai megértik a helyzetnek mibenlétét /tkp. hogyanlétét/, vagyis megértik kaptárméhek /ti. méhkap-tárok/ hogy /azok az/ annak a tuskónak mondott /dolgot/

kaptárméhek, és kérdezik Kopaszt, hogy "Hol vannak azok a tuskók?"; és Kopaszt a szánjukba fölültetvén, hármában mennek el az erdőbe. 56. Amint megérkeznek, valójában, mit látnak szemeik, azok a tuskóknak mondott /valamik/ kaptárméhek. 57. Mindegyik tuskónak mondottból folyik a mézük. 58. Elkezdik gyűjteni a mézeket. 59. Nagyon sok mézet visznek haza az otthonukba.

60. Hazaérvén, kedvükre eszik azt a mézet, tetszésük szerint fogyasztanak.

61. Egyszer ezek a testvérek gondolják /közösen/: "Megálljunk csak! Erjesszünk mézet, és igyuk meg!" 62. És egy vödörbe, - faedénybe - mézet öntenek /ti. És egy vödörben, faedényben mézet erjesztenek/. 63. A méz elkezd erjedni. 64. A testvérek /már/ megint a korábbi /rend/ szerint járnak dolgozni.

65. Egyszer, amikor Kopasz egyedül maradva otthon ül, hallja ám valaminek a fortyogását. 66. Hegyezi a fülét, hallgatódzik. 67. A hang a kemence mögül, a padka tetejéről hallatszik. 68. Közelebb menve hallgatja. 69. Amint hallgatja, kiderül, hogy a hang abból az iménti /ti. az imént említett/ edényből hallatszik, amibe a mézet öntötték /ti. amiben a mézet erjesztették/. 70. Hegyezi a fülét, megint hallgatódzik. 71. Amint hallgatódzik, a méz rotyty-rotty, rotyty-rotty, forr. 72. Általában a kopasz /tkp. "ótvaros" is/ embert így csúfolták régebben: "Eej, rotytyos Kopasz!". 73. Aztán így szól: "Miután ez a méz rotyogva fölforrt, az engem úgy látszik kigúnyol, azt mondja, hogy rotyty-rotty Kopasz!"; fölmérgesedik, és azt az előbbi favödöröt, amelyikbe a mézet rakták forrni, bal-tával föl vágja, földarabolja. 74. A méz zúgva ömlik a padlóra. 75. Ő meg /csak/ elámul. 76. Ekkor ér haza a munkába ment két bátyja. 77. A fiú pedig a földön fekvő kiömlött mézet az inge aljával szüri, egy másik edénybe öntözi át.

78. A bátyjai az ajtóhoz jönnek. 79. Kiderül, hogy ez /ti. Kopasz meg/ belülről bezárta az ajtót. 80. Huzzák,

mondják /neki/: "Nyisd ki, Kopasz!" 81. "Álljatok még egy kicsinykét, halat szűrök" - mondja és tovább szüri a mézet az inge aljával. 82. A bátyjai megint kiáltanak: "Nyisd ki, Kopasz!" 83. "Csak egy kicsit álljatok még, hiszen halat szűrök" - válaszol emez.

84. Harmadszor is mondják: "Nyisd ki, Kopasz! Mi lelt téged?" 85. "Mindjárt nyitom, hiszen már a halszürés vége felé járok!" - mondja Kopasz. 86. Egyszer kinyitja az ajtót. 87. Amint kinyitja, mit látnak a bátyjai szemei: Kopasz baltával föl vágta, föl aprította a mézes edényt. 88. Most a bátyjai nagyon megharagszanak Kopasz öccsükre. 89. Lekötözik a priccs szélére és jó alaposan verni kezdik. 90. Amint kezdi elhagyni az ereje, Kopasz nem bírván elviselni, a priccs szélével-izéjével /ti. az egész priccsel/, üvöltve kimenekül. 91. Nehogy hátulról kergetve utolérjék futott és futott, futott és futott. 92. Beért az erdőbe. 93. És hogy elrejtőzzék a bátyjai elől fölment egy magas fára. 94. Még a fa tetejére is föl vitte azt az ülést, amelyre rá volt kötözve.

95. Amint ott ült, estébe hajlott az idő. 96. Ez még mindig ott ült és ült. 97. Elkezdett sötétedni. 98. Egyszer egy egér jött annak a fának az aljához, amelyiken ő ült. 99. "Nekem ez nagyon megfelelő", - mondta és utifüből dunnát csinálva, utifüből párnát csinálva, az egyikéből takarót csinálva, lefeküdt ott aludni.

100. Amikor /már/ egy kicsi eltelt az éjszakából, a fa tetején ülő Kopasz fészkelődött. 101. Ekkor dübörgött az a deszka, amelyikre rákötözték. 102. Elámult az egér: "Hát ez meg mi? Valamelyik oldalról háború tört-e ki?" - mondja.

103. Kopasz megint megmozdult. 104. Erre a mozdulatára a fa egyik toboza épp a földön alvó egérre esett. 105. Az egér fölugrott a rémülettől, és amerre csak látott /tkp. akart/, arra az oldalra kezdett futni. 106. Egyre csak futott, egyre csak futott. 107. Miután egy valamennyit futott, összefutott egy nyullal. 108. Mondta neki az egér:

- Egér barát/om/, hova mész?
109. Az egér meg neki:
110. - A túlsó faluból harc jött,
Lapockámat golyó érte.
111. - Onnét futok lélekszakadva,
/Dohányos/ zacskómat elhagyva.
112. Kapaszkodj a farkamba, barátok leszünk!
- mondja.
113. A nyúl belekapaszkodott a farkába és /mind/ ket-
tőjük menni kezdett.
114. Mennek-mendegélnek, mennek-mendegélnek, mennek-
mendegélnek, amint mennek, találkoztak egy nyesttel.
115. Mondja nekik a nyest:
- Ej, barátaim, hová mentek?
116. Megint az egér felel neki:
117. - A túlsó faluból harc jött,
Lapockámat golyó érte.
118. Onnét futok lélekszakadva,
/Dohányos/ zacskómat elhagyva.
119. Kapaszkodj a farkamba, barátok leszünk!
- mondja.
120. A nyest is csatlakozott hozzájuk. 121. Kezdték
menni.
122. Mennek-mendegélnek, mennek-mendegélnek, amint
mennek, találkozott velük egy fakóróka. 123. Mondja ne-
kik a fakóróka:
124. - Hová mentek?
125. Megint az egér felel:
126. - A túlsó faluból harc jött,
Lapockámat golyó érte.
127. Onnét futok lélekszakadva,
/Dohányos/ zacskómat elhagyva.
128. Kapaszkodj a farkamba, legyünk barátok!
- mondja.

129. A fakóróka csatlakozott hozzájuk. 130. Csoportosulva mennek. 131. Ahogy mennek, találkozott velük egy róka. 132. A róka nagyon ravaszul:

133. - Eej, hová mentek? - mosolyog.

134. Megint az egér válaszol:

135. - A túlsó faluból harc jött,
Lapockámat golyó érte.

136. Onnét futok lélekszakadva,
/Dohányos/ zacskómat elhagyva.

137. Kapaszkodj a farkamba, barátok leszünk!
- mondja.

138. A róka is csatlakozott hozzájuk. 139. Mennek ezek, /úgy/ beszélnek, mennek, /úgy/ beszélnek, mennek, /úgy/ beszélnek, amint mennek, találkozott velük egy farkas.

140. - Eej, hová mentek? - kérdezi.

141. Az egér megint csak ugyanazt a szót mondja:

142. - A szomszéd faluból harc jött,
Lapockámat golyó érte.

143. Onnét futok lélekszakadva.
/Dohányos/ zacskómat elhagyva.

144. Kapaszkodj a farkamba!
- mondja.

145. A farkas is csatlakozott hozzájuk. 146. Csoportosan kezdtek menni. 147. Amint mennek, találkozik velük egy medve.

148. A medve nagyon mély hangon:

149. - Hová mentek? - kérdezi.

150. Az egér válaszol:

151. - A szomszéd faluból harc jött,
Lapockámat golyó érte.

152. Onnét futok lélekszakadva,
/Dohányos/ zacskómat elhagyva.

153. Kapaszkodj a farkamba, barátok leszünk!
- mondja.

154. A medve is követte őket. 155. Mennek ezek csoportosan, mennek. 156. Semmivel sem találkoznak.

157. Aztán a medve:

158. - Gyertek! Amott leülve, pihenjünk meg, tanácskozzunk! 159. Sorjában leülnek egy kidőlt fára.

160. Amint ülnek, megszólal a róka:

161. - Ahelyett, hogy csak úgy üldögélünk, gyertek, egymásnak mesét mondva üldögéljünk! - mondja.

162. - Ki mondja? 163. Felnőtt ember, a medve mondja! 164. Medve bátyóval mondassuk! - mondják.

165. - Jól van, ha úgy van, én mondom! - szólt a medve, és egy mesét kezdett mondani.

166. Így beszél:

167. - A medve a ti bácsikátok,

168. A farkas a ti elosztótok/?/,

169. A róka a ti utódotok,

170. A fakóróka a ti ... /?/,

171. A nyest a ti vízfordótok/?/,

172. A nyúl a ti öcskösötök,

173. Az egér a ti mitek?

174. Tépjétek és marcangoljátok!

175. Fölpattantak, és az egeret széttépték- szétmarcangolták és fölfalták.

176. Most a nyulnak kellett beszélnie:

177. - Na, medve bátyó, ugyan, mondjál már még egy mesét! - mondja.

178. A medve folytatja:

179. - A medve a ti bácsikátok,

A farkas a ti elosztótok/?/,

A róka a ti utódotok,

A fakóróka a ti ... /?/,

A nyest a ti vízfordótok/?/,

A nyúl a ti mitek?

180. Tépjétek és marcangoljátok!

181. Fölpattantak, és a nyulat széttépték, - szétmarcangolták és fölfalták.

182. Most a nyestre került a sor.
183. A nyest vonakodva:
184. - Na, medve bátyó, ugyan, mondjál mér még /egy/ mesét! - mondja.
185. A medve folytatja:
186. - A medve a ti bátyótok,
A farkas a ti elosztótok/?/,
A róka a ti utódotok,
A fakóróka a ti ... /?/,
A nyest a ti mitek?
187. Tépjétek és marcangoljátok! - mondja.
188. Azon nyomban széttépték, szétmarcangolták és fölfalták a nyestet is. 189. A sor a fakórókához ért.
190. A fakóróka vonakodva:
191. - Na, medve bátyó, ugyan mondjál már még egy mesét!
192. A medve megint folytatja:
193. - A medve a ti bátyótok,
A farkas a ti elosztótok/?/,
A róka a ti utódotok,
A fakóróka a ti mitek?
194. Tépjétek és marcangoljátok!
- mondja.
195. Azon nyomban széttépték - szétmarcangolták és fölfalták a fakórókát is.
196. A rókához ért a sor. 197. A róka megint csak ravasz módon beszélt:
198. - Medve bátyó, na, ugyan, mondjad el még egyszer a mesédet. 199. A medve, most, miután /már/ csak hármójuk maradt meg, nagyon kapkodás nélkül, elnyújtva, elhúzva kezdte mondani ugyanazt a mesét.
200. - A medve a ti bácsikátok,
A farkas a ti elosztótok/?/,
A róka ... - kezdte mondani, /de/ a róka:
- Medve bátyó! Ugyan nézd már, ott egy tűz látszik!

201. /Mire/ a medve:

- Melyik oldalon? - kérdezte és alighogy a másik irányba fordult, a róka meglógott.

202. Amikor a medve visszafordult ebbe az irányba, a /maga/ közelében a farkason kívül senki /tkp. semmi/ sincs, /igy/ beszélnek.

203. Most abba az irányba nézett, ebbe az irányba nézett, csodálkozott a medve. 204. A rókának pedig hült helye /tkp. a rókáról a szelek fújtak/. 205. A róka pedig folytatta a maga útját. 206. Amint ment-mendegélt, egy bácsival találkozott.

207. A bácsi pedig egy szánkót megtöltvén, halat vitt haza. 208. A róka a másik oldalról futva, a bácsi elébe esett, halottnak tetetve magát, /szándékosan/ az út közepére feküdt.

209. Amikor odajön a bácsi, az út közepén egy róka fekszik. 210. A bácsi lemászott a szánjáról, odament és fölvette a rókát.

211. - Eej, egy nagyon szép róka holtan fekszik.
212. Az anyókámnak gallér lesz /tkp. lett/ - szólt és a rókát a szánjára fölrakva, hazament.

213. Az uton menve a róka a bácsi halát lassacskán a szánról egyenként-egyenként ledobálja. 214. Amikor a halat /mind/ ledobálta, maga is óvatosan a szánról lemászott és /ott/ maradt, /igy/ mondják. 215. A bácsi mit sem sejtve /tkp. semmit sem tudva/ hazament.

216. A róka a ledobált halakat, jó sokat, összegyűjtötte, és ezt gondolta: "Ha én most a földön ülve eszem, fölbukkan valami;" /ezért/ úgy határozott, hogy az összegyűjtött halakat fölviszi egy fára és /ott/ eszi. 217. És egy nagyon magas fára fölment és jó ízűen kezdte enni a halakat. 218. Ekkor az a farkas és a medve meglátták, hogy ő /ti. a róka/ ül és halat eszik és odamentek hozzá.

219. - Eej, róka barátom, mit eszel? - kérdi a medve.

220. - Mi lenne?! 221. A belemet-zsigereimet kiforgatván eszem - mondja a róka.

222. - Nekünk is adjál! - mondják.

223. - Nem, nem adok! 224. Gyertek föl magatok és egyetek!

225. A medve nem ismerte a róka ravaszságát. 226. Elkezdett mászni a fára, mondván: "Gyorsabban, a farkas előtt fölmegyek és megeszem". 227. Amikor /már/ elért a feléig, megcsúszott a karja és a medve a földre puffanva lezuhant. 228. És ott a bele fölszakadván meghalt.

229. A farkas még mindig a róka körül a fa tövében körözgetett.

230. - Róka barátom, dobjál le nekem egy kevéskét a beledből-zsigeredből! - mondja.

231. Miután a róka eltelt az evéssel, csak egy falat halát lelökte, /igy/ beszélnek. 232. A farkas azt fogyasztva, miután megtudta, hogy nagyon izletes, még kért:

233. - Róka barátom, ugyan dobjál már még egyet!

234. A róka megint dobott egyet, a farkas ezt is megette. 235. Megint kéri:

236. - Róka barátom; ugyan dobjál már még egyet!

237. A róka ledobta a legutolsó halát. 238. A farkas azt is megette. 239. Kérlelve-könyörögve kezdte kérni a rókától.

240. - Róka barátom, te ezeket honnan vetted?

241. - Újnye, mi az, hogy "Te ezeket honnan vetted?"; vizből fogtam, hiszen a hal a vízben szokott lenni! - válaszolta a róka.

242. - Miként fogtad?

243. - Nagyon könnyű a fogásuk.

244. - Hát akkor tanítsd meg nekem!

245. - Na, jól van, megtanítom, /hiszen te is/ ember vagy /ti. mint a róka is/ - válaszolta nagyon pökhendi /módon/ a róka.

246. - Tanítsad, tanítsad! 247. Fogjak magam is sokat, és téged is megetetlek! - mondta.

248. - Jól van, ha nem is etetsz meg. 249. Én magam is fudok fogni. 250. Így fogják: odamész a falu közelében levő lékhez, és a farkadat beledugod a lékbe és csóválod.

251. "Akaszzkodj rá, hal, akaszzkodj rá, hal! 252. A nagyja is, az apraja is!" - /ezt/ mondogatva ülsz. 253. Amikor a farkadra több hal akaszkodik, a farkad fokozatosan nehezedik, kezd csóválhatatlan lenni - válaszolta a róka.

-/De te/ magad /csak ezt/ mondogatva ülsz: "Akaszkodj rá, hal! Akaszkodj rá, hal! 254. Nagyja is, apraja is!"

255. A farkas hallgatott erre. 256. Odament a falu közelében levő lékhez.

257. A róka pedig, amikor /már/ elment a farkas, lemaszott a fáról és ment a maga útján.

258. Az a farkas /pedig/ a lékhez menve, beledugta a farkát és elkezdte mondogatni:

259. - Akaszkodj rá, hal! Akaszkodj rá, hal! Nagyja is, apraja is! - mondja. 160. Ül egy sort, aztán megint ismétli:

261. - Akaszkodj rá, hal! Akaszkodj rá, hal! Nagyja is, apraja is!

262. Nagyon sokat ült. 263. Elérkezett az éjféli. 264. Valóban, a farka kissé elnehezült. 265. "Hadd üljek még egy kicsit, hiszen alaposan elnehezült!" - mondja a farkas.

266. Közeledett a hajnal. 267. A farka nagyon elnehezült. 268. Gondolja a farkas:

269. - Oho-o-o! Nagyon sok ráakaszkodott /már/ ezekből/ a halak /ból/! 270. Csak ki tudjam húzni! 271. De mégis hadd üljek még egy darabig! - mondja és ül és ül és ismételteti:

- Akaszkodj rá hal, akaszkodj rá hal! Nagyja is, apraja is! - mondja

272. Lám már kezdett közeledni a hajnal. 273. A faluból az asszonyok-lányok fölkelvén kezdtek vizért jönni.

274. Amikor az asszonyok a lékhez értek, mit látnak szemeik: a léken egy farkas ül. 275. Megrémülten kiabálnak. 276. "Farkas az, farkas!" - mondják. 277. A farkas pedig /ugy/ határoz, hogy elmegy. 278. De nem bír mozdulni. 279. Még mindig ezt gondolja: "Aj-haaaj! A hal/ból/ nagyon sok ráakaszkodott. 280. Bárcsak ne vennék el ezek az asszonyok a halamat!"

281. Az asszonyok viszont kitalálják, hogy /a jéggel/ összefagyott a farka, /és/ egész közel jönnek a farkashoz.

282. Egyre többen mennek. 283. És vízfordó válljármaikkal ütlegelni kezdik a farkast. 283. A farkas arra az oldalra is huzódzkodik, erre az oldalra is huzódzkodik, de nem tud elszabadulni /tkp. leszakadni, leválni/. 285. Így az asszonyok együttes erővel a válljármaikkal agyonverik /tkp. ütlegelve megölik/ azt a balga farkast.

286. Az a ravasz róka pedig, rászédvén a farkast futva megmenekül. 287. És a medvét is, a farkast is a maga ravaszságával elpusztítja.

288. A mesém elment, /én/ magam itt maradtam.

289. A mesét mondta Sämia inäy-etek.

XXIII. Fogd! Fogd! Rajta!

/Rähilä apay, Ayðar qustü/

1. - Fogd! Fogd! Rajta!
2. /Egymás/ hüvelykujját egymás után megfogva ülnek.
3. - Mi, mi, mi voltunk;
Mi tizenkét lány voltunk.
4. - Verembe estünk, vaját ettünk,
Mire kivirradt megsemmisültünk.
5. - Kap ta kop!
6. - Häw - w - l - ü - p!
7. - Vak Jákob!
8. Szájukat összeszorítva hallgatnak. 9. Nem szabad nevetni, -nem szabad a fognak látszani, akinek látszik a foga, vagy aki hahotázva fölnevet, az a személy veszit.
10. Egymás között grimaszkodnak, igyekeznek egymást megnevettetni.
11. - Hi-hi-hi! /Egyikük elkezd nevetni,.

12. - Megvan! Megvan!
13. - Kilátszott a fogad!
14. - Kinek a házára csináltál rá?
15. - Kinek? Mondd ki!
16. - Fäniszék házára.
17. - U-ú-ú-gy?! 18. Fäniszék négyen vannak: apja, anyja, Nüüllä, Fünisz!
19. A vesztes személy fejét négyszer megfricskázzák.
20. A játék így folytatódik.

XXIV. Fogócskázás

/Ayðar qustî/

1. Beszélő: Ayðar öccs/e/.
2. 1964-ben született. 3. 1979. november 7-én Kipcsak faluban készült a felvétel. 4. Beceneve: Aka fiú.
5. A családban tréfásan bay-nak nevezik, mert ő az öröklő /ti. utolsó szülött; legkisebb/ fiú.
6. A fogócska játékot játszani három vagy öt személy kell. 7. Hogy ezt játé^szák, először egy/ik/ személy fogó, és az a többi személyt kergetni kezdi. 8. Az a személy a másikat /tkp. másodikat/ odamenve megfogja, és a megfogott ember lesz a fogó. 9. Az a személy újra kergetni kezdi a többieket.
10. Így váltakozva fogó lévén, a játék folytatódik.

XXV. Mondókák

/Rähilä apay és Ayðar qustî/

A.

1. - Abzily bácsi hová ment?
2. - Csónakkal sóért ment.

XXVI. Takmakok
/Hänifä inäy/

1. Táncoltak, énekeltek, játszottak, gyönyörűen. 2. Kurájoztak, gyönyörűen. 3. Az apósom kurájozott. 4. Az anyósom dorombozott. 5. Csoportosan összegyűlve szépen ültek.

/6. Takmakok/.

A.

7. A rajtad levő ingednek
Az övei megoldódtak.

8. /= 7./

9. A játékaid, nevetéseid
Hasonlitanak rám /ti. az én játékaimra ill. nevetéseimre/.

10. Äli-läw-älilä
İläyäŧer-älilä

11. /= 10./

B.

12. Táncolj, táncolj, táncolj már!
Még nem táncoltál.

13. /= 12./

14. Bár még nem táncoltál,
Szépen táncolsz.

15. /= 10./

16. /= 10./

C.

17. Vedd a kurájodat, fújd a kurájodat,
Hadd mondják, hogy kurájozik.

18. /= 17./

19. Mikor magad meghaltál, a kurájodat
Temetési ajándékuul hadd adják.

20. /= 10./

D.

22. Most mi lelte a fejem,
Mán mi lelte a fejem.

23. /= 22./

24. A kedvesem szokásától
Almodozó lett a fejem.

25. /= 10./

26. /= 10./

E.

27. A vizek mentén, a vizek mentén,
A vizek mentén lilium.

28. /= 27./

29. Más szivét nem ismerem,
Az én szivem sajog.

30. /= 10./

31. /= 10./

F.

32. A táncos ingére

Alma mintát festettek.

33. /= 32./

34. A táncosra /egy/ szót se mondjatok,

Most perdült táncra!

35. /= 10./

36. /= 10./

G.

37. Táncol, táncol,

Táncolni jött.

38. /= 37./

39. Játszva-nevetve szívét

Fölvidítani /ti. szórakozni/ jött.

40. /= 10./

41. /= 10./

H.

/= B./

I.

/= B./

J.

/= G./

K.

57. Posztó, posztó, posztó,
Posztóból kaftán van.

58. /= 57./

59. Magad ép vagy, torkod teli,
Rajta, táncolj és táncolj /tkp. rugdalódz és rug-
dalódz/!

60. Älilä-äliläw
iläyäxer-äliläw.

61. Älilä-äliläw
iläyäxer-äliläw.

XXVII. Találós kérdések.

/ ä ilä qarindas/

A család. A gyermek önazonosítása.

1. Arany asszony kiáltoz,
Ezüst asszony hívogat.
:/Gyerek, anya/
2. Az apádnak fia, neked nem rokonod.
:/Te magad/
3. Rád is ráragadt, rám is rámragadt,
Allahra is ráragadt, a mullára is ráragadt.
:/Név/

Az emberi test.

4. Egy találós kérdésnek hét nyilás.
:/Fej/

5. Két szomszéd nem láthatja egymást.

:/Szem/

6. A tuloldalt is ezer ló,
Ezen az oldalon is ezer ló,
Rugdal és csapkod.

:/Szempilla/

7. Egy fészekben harminckét fehér tyúk.

:/A fogak/

8. Fekete erdő, fekete erdő,
Az erdőben ki aratott.

:/Haj/

9. Kicsinyke boszorka,
Hegyről ágat ereszt.

:/Hajnyirógép/

10. Házam vége három vessző,
Mindhármójuk egyforma vessző.

:/Hajfonat/

11. Két anyának tiz gyerek,
Tizüknek egy fog.

:/Ujjak/

12. Léc, lécen hordó,
Hordón gömb, gömbön erdő.

:/Láb, törzs, fej, haj/

13. Egy fára két levél.

:/Lapocka/

Ruhadarabok.

14. A gyereke emeli az apját.

:/Az akasztó és a ruha/

15. A gödre elkopik, a botja megmarad.
:/Nemezcsizma/
16. Az ember fejére varjú szállt.
:/Sapkaviselet/
17. Egy házban öt tornác.
:/Kesztyű/
18. A csöpp csöppen, földre nem ér.
:/Fülbevaló/

Játék.

19. Ha meg is ütöd, nem sir,
Csak örömmel ugrik.
:/Labda/
20. Futni nem tud, ugrani tud.
:/Labda/

A lakóház.

21. Tíz szárnyát kifeszíti,
Fehér palástját felölti.
:/Jurta/
22. Házam mögött négy farkas,
Mind a négyük egyforma.
:/Ablak/
23. Csillogó-villogó kemence.
:/Ablak/
24. Egy sapkán negyven folt.
:/Szaunabeli kályha/

25. Faedény, faedény, faedényen faedény.
:/Sarok/
26. Egy orosz ezer orosz nyomott.
:/A tetődeszka/
27. Ház tetején ezer legény.
:/Fedődeszka/
28. Házam környéke borosta-kötél.
:/Moha/
29. Felsorakozott sok fa,
A levele alkalmatlan, kiszáradt fa.
:/Oszlop/

Berendezési tárgyak a lakásban

30. A háznál keskenyebb, a háznál magasabb.
:/Kemence/
31. Mielőtt az apja csizmát húz,
A fia az erdőbe ér.
:/Tűz, füst/
32. A ház tetején medve táncol.
:/Füst/
33. Négy nővérnek egy kendője.
:/Asztal/
34. Feje nincs, sapkája van.
:/Lámpa/
35. Láb nélkül, kar nélkül inget vesz.
:/Párna/
36. Ha fekszik, gomb-forma,
Ha áll, tevé-forma.
:/Függöny/

37. A priccs alatt vak macska.
:/Szőnyeg/
38. Kicsinyke mi-ki-ki,
Egy emberből kettőt csinál.
:/Tükör/
39. Kicsinyke kutyakölyök se nem ugat, se nem enged be.
:/Lakat/
40. Szája nincs, nyelve van.
:/Óra/
41. Fáradhatatlanul- kimerithetetlenül sehova se' megy.
:/Óra/
42. Mi jár evés nélkül?
:/Az óra/

Étkezés

43. Fehér szőnyegre, fehér párna terült.
:/Tejföl/
44. Félcsipőjű szarka
Futva vizet ivott.
:/Habmerő kanál/
45. A levét megisszák, a húsát kiöntik.
:/Tea/
46. Egy mező, a mező szélén egy fa, a fán egy varjú.
:/Tálca, szamovár, bepárló/
47. Távolról csecsebecse, közelről csecsebecse,
Ha vendég jön, fut.
:/Szamovár/

48. Kicsinyke fehér tinó
Dicsekszik: "Szarvam van".
:/Teabepárló a szamovár tetején/
49. Ő maga csillogó, ő maga horihorgas.
:/Pohár/

Tevékenységek.

50. Nagy bőröndömben
Elvégzetlen vágás hever.
:/Tüzifa/
51. Veremben medve vergődik.
:/Vaj/
52. A medve bóg, a gyapjú ömlik,
:/A malmot tekerni/
53. Ha pofozod hullik.
:/Lisztszitálás/
54. A nagymama hintázik,
A nagypapa elterül.
:/Tésztanyújtás/
55. Fölfúvódtam, fölhengeredtem,
A főhelyre kinyújtóztam.
:/Nemez/
56. Öten jöttünk, fölmentünk, fészket raktunk.
:/Harisnya kötés/
57. Rózsét-ágot eldobtam,
Görbe botot eldobtam.
:/Kenderverés/
58. Integettem, ledőltem.
:/Szénakaszálás/

59. Fekete medve lyukában
Fekete ételmezt készít.
:/Szurokfőzés/
60. Apja a fiát tartja,
A fia a sapkáját tartja.
:/Petróleumlámpa/
61. Megfeketitve leraktam,
Megvörösítve fölvettem.
:/Vas/

Használati eszközök.

62. Kis fiúcska
Fatuskót nyaldos.
:/Balta/
63. Maga sovány, /de/ a feje egy pud.
:/Kalapács/
64. Kicsinyke boszorka
Övét megkötve ül.
:/Söprű/
65. Tisztásom előtt megkötött derékkal ül, ami beleakadt,
azt cipelni készül.
:/Söprű/
66. Az ember támasza micsoda?
:/Bot/
67. Füle van, feje nincs.
:/Vödör/
68. Két rokon viz belement.
:/Vödrök/

69. Lába nincs, karja nincs, /mégis/ jól vezethető.
:/Mosdókancsó/
70. Ő maga vízben /van/, a farka szárad.
:/Vizmerő kanál/
71. Az edénynél a fogója hosszabb.
:/Vizmerő kanál/
72. Egy kicsinyke anyóka futva-futva gyapjút vonzol.
:/Orsó/
73. Szakálla van, szemöldöke nincs,
Törzse van, feje nincs.
Szakálla a földig leér,
A szobában jár.
:/Padlókefe/

Közlekedés.

74. Ha fekszik kutyánál kisebb,
Ha áll lónál nagyobb.
:/Nyereg/
75. Üggyel-bajjal
A ló mögül le nem marad.
:/Szekér/
76. Két him ökleli egymást,
Szarvuk úgy marad.
:/Nyakhám/
77. Bemegy az ajtón, a szögben leül.
:/Nyakhám/
78. A ló mögött áll a szeme.
:/Bot/

79. Egyikük a telet nem szereti, másikuk a nyarat, harmadikuknak mindegy.

:/Szekér, szán, traktor/

80. Sima talpú szán,
Ló nélkül is előre vágat.

Ha ügyes, láb,

Ha kézben van, botok.

:/Sitalp/

81. Mi szokott hosszú lenni?

:/Az út/

Kultúrnövények.

82. A föld alatt arany karó.

:/Sárgarépa/

83. Réteg-réteg subája, arasznyi termetű.

:/Káposzta/

84. Kicsinyke épület,
Belseje féreggel teli.

:/Uborka/

85. A tavalyi év lerakta,

Az idei év meghozta.

:/Gabona/

86. Az apjánál a fia előbb születik.

:/A boglya és az asztag/

87. A mezőn van egy nyári lak,

A nyári lakban tarisznya,

A tarisznyában öregasszony.

:/Zab/

88. A levele nem nagy,
Maga is alacsonyka,
Vörös gomb/ok/ gyümölcsei,
Csak a nyár jöttével érnek be.
:/Meggy/
89. A belseje piros, a külseje zöld,
Pénzért veszik.
:/Görögdinnye/
90. Fölemelni lehet, messzire dobni nem lehet.
:/Gyapot/

Vadnövénnyek.

91. Holdfénynél, napfénynél nem látszik,
Pont akkora, mint a fa.
:/A közepe/
92. Fejét lefelé lógatta,
Gyerekek ezért kéregették.
:/Bogyó/
93. Bokor, bokorra nő,
Kertben, folyópartokon.
Fekete-vörösre érik
Gyümölcse a nyári hónapokban.
:/Ribiszke/
94. Föld alatt réz mosdókancsó.
:/Vadhagyma/

Házi, illetve ház körüli állatok.

95. Szája van, nem kérődzik.
:/Ló/
96. Foltja van, varrása nincs.
:/Tarka tehén/

97. Nem szakállasan született,
Fiatalon lett szakállas,
A borbélyhoz nem ment be,
A szakállát nem vágatta le.
:/Kecske/
98. Szakállá van, esze nincs.
:/Kecske/
99. Feje fésű, farka sarló.
:/Kakas/
100. Lovas szán erre megy, arra megy, utja marad.
:/Kacsa/
101. Nem káni nemzetségből való,
Koronát viselve jár.
:/Pulyka/
102. Olyan mint a tollpárna, olyan mint a tollpárna,
Olyan mint a megkelt és kisült kenyér.
A kiabálása olyan, mint a sátán:
Bugybor, bugybor, bugyborékol.
:/Pulyka/
103. Sötét ház beljésében
Fekete him ugrál.
:/Bolha/

Vadon élő állatok

104. Éhes állú béka ködmönt öltött.
:/Farkas/
105. Ki sétáltat magán erdőt?
:/Szarvas/

106. Nyáron barna,
Télen fehér,
Erdő hosszat ugrál.
:/Nyúl/
107. Ősz himen nincs szarv
:/Nyúl/
108. Ezüst testü, húsa izes.
:/Hal/
109. Haja nincs, szeme van,
Szemöldöke nincs, szeme van.
:/Hal/
110. Föld alatt vöröses-sárga lovam,
Jég alatt almásderes lovam.
:/Hörcsög, hal/
111. Szárnyát csapkodva fut
Hogy a levegőbe repüljön.
A nádnál magasabbnak látszik,
Mert a lába hosszú.
:/Daru/
112. Kéz nélkül, balta nélkül ház készült.
:/Madárfészek/
113. Láb nélkül, kar nélkül megy a földön.
:/Kigyó/
114. A világon minek nincs szemöldöke?
:/Kigyó/
115. Embernek /nem ember, mert/ négy lábú,
Állatnak /nem állat, mert/ mászik.
:/Gyík/

116. Dereka vékony, akkutárus,
Dolgozni nagy mester,
Nagy hegyeket csinál,
A hegyben él.
:/Hangya/
117. Kicsinyke öregasszony
Futva-futva terhet vonszol.
:/Hangya/
118. Egy úrnak kertje,
A kertben fürdő.
A fürdőbe vizet hord
A vékony derekú gazdasszonya.
:/Hangya/
119. Föld alatt cérna-szövet.
:/Giliszta/
120. Gyapja puha,
Maga félénk,
Maga macska-nagyságú,
Farka magánál nagyobb.
:/Mókus/
121. Hosszú füvek szárait
Épphogy csak rázogatja.
Fükkel átszurkált párna
Máskálgat óvatosan.
:/Sündisznó/

Halászat, vadászat, vízi élet.

122. Kicsinyke púpos
Messzire köpött.
:/Puska/
123. Esze nincs, de ravasz.
:/Csapda/

124. Erdőben nől,
Vizben él.
:/Tutaj/
125. Ha szükség van rá, eldobják,
A szükségesség befejeztével
El is kezdik fölhúzni
:/Horgony/

Egzotikus állatok.

126. Nem tud fölszállni sógorom a lovára,
Nem tudja tartani ostorát.
:/Tigris/
127. Kicsinyke szemei,
Orra hosszú, nagyobb.
Hogy nevét megmondjad,
Csak három betű kell.
:/Elefánt/
128. Más részei nagyon helyénvalóak,
Egyetlen a helytelen: az orra,
Valamiért nem a helyén van,
A szarva az orrán van.
:/Orrszarvú/

Az iskola, tanulás.

129. Réteg-réteg, hájas tészta
Ha okos vagy, ne dobd el!
:/Könyv/
130. Öten vetnek, egy arat.
:/Írás/
131. Fehér föld, fekete mag.
:/Betük/

132. Ha nem irsz, koromfekete,
Ha írást irsz, fehéredik.
Nem használódik el /olgyan/ gyorsan, mint a füzet,
Ez mi, na próbáld megmondani!
:/Tábla/
133. Belseje kő, külseje fa.
:/Ceruza/
134. Jómagam analfabéta, jómagam naphosszat írok.
:/Toll/
135. Bácsika sapkája száz folt.
:/Földgömb/
136. Foltja van, varrása nincs,
Városa van, háza nincs.
:/Térkép/
137. Városa van, népe nincs,
Folyója van, vize nincs.
:/Térkép/
138. Nagyon sok nyelvet tud,
Egyet sem botlik meg /a nyelve/,
Ha tanulni akarsz, tanít,
Egyet sem vonakodik.
:/Szótár/

A betűk tanítása. Szójátékok.

139. Az erdőben van, a mezőben nincs,
A fürdőben van, a házban nincs.
:/Az N-betű/; /Az U-betű/
140. Görbe öreg a nyelvét kidugta.
:/Az E-betű/

141. A Volga nevű gépkocsinak
Közepében melyik rész.
:/Az L-betű/
142. Ha azt mondod: "Érintsd!", nem érinti,
Ha azt mondod: "Ne érintsd!", érinti.
:/Az ajkak/
143. Ha azt mondják: "Ne lépj rá!", rálépnek.
Mi is ez hát, gyerekek?
:/Hidacska/
144. Ha azt mondják: "De vedd el!", elveszik,
Mi ez végül, gyerekek?
:/Alma/

Napszakok, évszakok.

145. Az egész földet vörösre festi,
De véresre nem festi.
Amikor csak lő /=hasad/,
Az ember föl nem riad.
:/Hajnal/
146. Ki visel négy különböző ruhát
Ugyanannyi idős korában.
:/A föld/
147. Fehér tehén fölállt,
Fekete tehén fekve maradt.
:/Tavaszi/

Az égitestek.

148. Kemence tele turós táskával,
Közepén egy kalács.
:/A hold és a csillagok/

149. Egy szarvú pásztor
Egész éjjel legeltet,
És hajnalhasadtával, megeléglvén
Egész nap pihen.
:/Csillag és hold/

150. Házam tetején fél kenyér.
:/Hold/

151. A ház tetején apró fűveny.
:/Csillag/

152. Házam fölött kölest vetettem.
:/Csillagok/

Természeti jelenségek.

153. Bárhova méz, követ.
:/Árnyék/

154. Fekete szőnyeget találtam, földre teritettem.
:/Szürkület/

155. Ha a földre esik, más nem marad.
:/Eső/

156. Szállva jön, úszva megy,
Miután eljött az ideje, elolvad.
:/Hó/

157. A tűzben nem ég el,
A vízben nem süllyed el.
:/Jég/

158. Vizen gyalog járok,
Toporogva lépdelek.
A legmélyebb helyen is átmegyek,
Egy kicsit sem süllyedek el.
:/A jégen/

159. Láb nélkül, kar nélkül nyitja a kaput.
:/Szél/
160. /Ó/ maga szép, /de/ megfogni félek.
:/Tűz/
161. Egyik azt mondja: "Feküdjünk!"
Másik azt mondja: "Eridjünk!"
Harmadik azt mondja: "Hintázzunk!"
:/Kő, viz, hinár/
162. Inni iszik, sohasem telik el.
:/Tenger/

Civilizációs jelenségek.

163. Nem eszi meg a szénát,
Nem kapja be a szalmát,
Maga megy vonszolva
Tizenegy pázsitos ekét.
:/Traktor/
164. Hóbortosan-hóbortosan üvölt,
a szántóföldet fölmérve fut,
Győzi útni-vágni a tarlón levő gabonát.
:/Kombájn/
165. Maga arat, maga csépel,
Egymaga zsákba rak,
Leereszkedve el is megy,
A mező sima marad.
:/Kombájn/
166. A lábai kerekek
Forogva találkoznak.
:/Motorbicikli/
167. Ej, vágat a ló, vágat a ló,
Huzódnak gumipatái,
Vasból a gyeplője.
:/Gépkocsi/

168. Megy és megy, fekete copfja
Lemarad.
:/Vonat/
169. Két hegy között
Minhazs bácsi kiabál.
:/Vonat/
170. Lám megy, nyoma nincs.
:/Repülőgép/
171. Szava megjön, maga nem jön.
:/Levél/
172. Hegyet, követ átfúrja,
Akármit is tesz el /előbe/, megcsinálja.
:/Elektromosság/
173. Madzag húzódik, madzag húzódik,
Hosszú út mentében.
Iván és Sztepán
Tartja kezében.
:/Telefon/
174. Mire az apja lóra pattan,
A fia Moszkvába ér.
:/Telefon/
175. Szája nincs, énekel,
Nyelve nincs, beszél.
:/Rádió/
176. Maga beszél, maga hangol,
Maga nem látszik, ha hívod nem jön.
:/Rádió/
177. Nem hal, nem madár,
Mindig vizen jár.
:/Gőzhajó/

178. Egy bizonyos faló, egy bizonyos vasféleség, ember
-találmánya, viz fölötti találmánya.
:/Hajó/
179. Nem madár, de repül, a világűrbe ér.
:/Rakéta/
180. Kútba estem,
Tüzet húztam ki.
:/Kőolaj/
181. Mászkálnak, rugdossák,
Keményen-keményen rugdalják,
Teljes erejéből szalad,
Nem áll meg, egyet sem sértődik meg.
:/Futball-labda/
182. Surrant, csobbant
Összeesett,
Sok embert megsemmisített.
:/Bomba/

Egyéb.

183. Fekete palotában
Sógorom lova nyerit.
:/Harang/
184. Ezer kő között
Ezer út húzódik.
:/Kard/
185. Hosszú-hosszú utat tett meg
A végére ki ért el?
:/A szatócs/
186. Kicsinyke /is/ ékesít, az egész földet bejárja.
:/PéNZ/

187. Gombolyaga sok, teste nincs.

:/Csalás/

188. A világon három dolognak nincs vége.

:/Ut, szántóföld, víz/

THEMATIC GATHERING
WITH EXPLANATORY NOTES IN HUNGARIAN

XXVIII. A Sel'sovet Kipcsakszkij-hoz
tartozó települések

1. Kipcsak falu /Qipsaq awili/, - más néven: Abdulmambetovo /Äbdelmämbät/, vagy még más néven: Uzjan falu /Üžän awili/.

A qipsaq a falu lakosságának törzsi hovatartozására utal.

Az Äbdelmämbät antrotoponimia.

Az Üžän név arra a folyóra utal, amelynek partján fekszik.

Postai címe Abdulmambetovo, de lakosai legszívesebben Qipsaq-nak emlegetik.

2. Malüj kipcsak /Bäläkäy qipsaq/
Bäläkäy "kicsi".

3. Kil'degulovo /Kildejol/, vagy a közeli folyó neve után más néven: /Haraŭi/.

4. Zapovednyik /Harŭaya/.
A harŭay- "sárgul" szóból.

XXIX. Az Úžän mellékvizei a falu közelében

Az Úžän a Burzjáni járással /Böryän rayoni/ északkeletről határos járás, az Abzelil-i járás /Äbyälil rayoni/ területén ered /Úžän başı/, és a Burzjáni járás területén, a megyeszékhely, Sztaroszubhangelovo közelében ömlik a Bjelajaba /Úžän tamaşı/. Vö.: Pl.: Sztertlitamak /Estärletamaq/ város neve onnan származik, hogy a Sztertlja /Stärle/ folyó a területén ömlik a Bjelajaba .

A Bjelaja /Ayiđel/ az Ucsali járás /Učali rayoni/ területén ered. Erről a tényről kapta nevét a Bjelaja folyó forrásvidékétől viszonylag nem messze fekvő járási székhely, Beloreck /Beloret/, régi nevén İdel başı/.

Az Úžän folyásának általános iránya északkelet - délnyugat, de épp a falu környékén egy nagy horgot ír le.

Az Úžän mellékvizei Qıpsaq awılı környékén: — map 8. on p.118. of vol.1.

A. İŧke iŧma - az egykori tŧli szálláshely. A legelŧ romlása miatt kŧltözŧtt a falu lakossága mint egy száz éve a falu mai helyére. İŧke iŧma ma kedvelt kaszáló. A térkép-vázlatról látható, hogy fontosnak tartották a régi és az új szálláshelyen is, hogy a folyónak velük azonos parton legyenek mellékvizeti.

B. Ŧipsaq awilŧi.

1. Beterä

2. Hewänäk

3. Sängelde

4. Qarataŧ "Fekete kŧ"

5. Olo vilŧa "Nagy folyó"

6. Qamabar

7. Bäläkäy vilŧa "Kis folyó"

8. Haraŧi

9. Quŧbesän "Párás széna"

10. A falutól jóval lejjebb, ott ahol ma a kolhoz istállók állnak, a jobb parton ömlik az Uŧän-be a Körpä vilŧahi "Korom folyó".

XXX. Elekke Qipsaq Awili xalqinij yäšäw
urindari

/Qipsaq awili lakóinak régi szállás-
helyei; a legelöváltás sorrendjében/

1. Yaš'i yort "Tavaszi szállás"
2. Berteš yort "Egyfog szállás"
3. Qarašas yort "Vörösfenyő szállás"
4. Köšgö yort "Őszi szállás"

5. E négy nyári szállás gyűjtőneve: yäyläw, ellen-
tétben a téli szálláshelyül szolgáló faluval, amelyre a
qišlaq köznév utal.

6. A Berteš yort neve a népi etimológiázálás sze-
rint onnan származik, hogy azon a környéken csak egyet-
len öregasszony élt állandóan, csak az ő háza állt ott
/Vö.: a magyarban: foghijas utca/.

7. A qarašas-ból /vörösfenyő/ készül a ház építés-
nél használt transa /irod. tiransa/ "Deszka".
Gyantáját ma is rágják, mint a rágógumit /haš'iš/.

XXXI. Yemeš-yeläk yiyiw.

/Picking berries/

1. yeläk "berry"
2. aŷas yeläge "rasberry /Rubus idaeus/"
3. älmoron "dog-rose /Rosa canina/"
4. balan "viburnum, snowball /Viburnum/"
5. böldörgän "stone bramble, reebuck berry /Rubus saxitilis/"
6. enäle "hawthorne /Crataegus/"
7. körtmäle "whortleberry /Caccinium myrtillus/"
8. qaraŷat "/European/ black currant /Ribes nigrum/"
9. mišar "mountain ash /Sorbus; Micromelus/"
10. muvil "bird cherry /Padus racemosa/"
11. seyä "Morello cherry /Prunus cerasus/"
12. šartay yeläge /šartiy yeläge "strawberry /Fragaria/"
13. turŷay yeläge "wild strawberry /Fragaria vesca/"

XXXII. Az állattartással kapcsolatos fogalmak

1. Yort haywandarī "házi állatok"
2. Mal "jószág" /a baromfi nélkül/
3. Haywan vagy: qīrayay haywandarī "vadállat"
4. Qoş "madár"

5. Mal

/Kis- és nagyállatok/

6. Hiyir "tehén"
7. Ügeð 1. "bika" 2. "tinó, ökör, göböly"
8. Köyðörtölgän ügeð "kasztrált bika" /Általában azonban a kasztrálás után is ügeð néven emlegetik/.
9. Ügeð biðaw "bikaborjú"
10. Orşasi biðaw "úszó"
11. Küzä "kecske" /mint gyűjtőfogalom/
12. Küzä "anyakecske"
13. Küzä tākähe "bakkecske"
14. Küzä bäräse "gida, olló"
15. Bürün küzü "egyéves nősténykecske, gödölye"
16. Köyðörtölgän küzü "kasztrált bakkecske"
17. Yäyðäwes vagy: Yäy tiwşan küzü "nyáron született gida"
18. Harīq "juh, birka"
19. Harīq tākähe "kos"
20. Orşasi "nőstény birka, jerke"
21. Harīq bäräse "bárány"
22. Köyðörtölgän harīq tākähe vagy köyðörtölgän tākä "kasztrált kos; ürü"
23. Yäyðäwes vagy yäy tiwşan harīq bäräse "nyáron született bárány"
24. At /Irod. yilqı is/ "ló" /gyűjtőfogalom/
25. Ayşir "csödör, mén"
26. Beyä "kanca"

27. Qolon "csikó"
28. Ayŷir qolon "csődör csikó"
29. Beyä qolon "kancacsikó"
30. Qolonlo beyä "olyan kanca, amelyiknek csikaja van"
31. Besterelegän ayŷir "kasztrált ló; herélt; paripa"
32. Öyör ayŷir "vezércsödör"
33. Aŷaw ayŷir "hosszú évek óta méneshez szokott csödör"
34. Öyör "ménes"
35. Kötöv "ménes, nyáj, csorda"
36. Ber öyör yilqı "egy ménes ló"
37. Arŷan et "kankutya"
38. Käntäy et "szuka"
39. Arŷan besäy "kandur"
40. Käntäy besäy "nőstény macska"
41. Yort qoŷtarı
/Baromfi, lábasjóság/
42. Qaŷ "lud, liba"
43. Ata qaŷ "gunár"
44. Inä qaŷ "tojó /liba/"
45. Qaŷ bäbkähe "libuska"
46. Öyräk "kacsa"
47. Ata öyräk "gácsér"
48. Inä öyräk "tojó /kacsa/"
49. Öyrük bäbkähe "kis kacsa"
50. Tawıq "tyúk"
51. Ätäs "kakas"
52. Tawıq sebeŷe "csibe"

Az állatok kasztrálása

53. Köyðört- "kasztrál /bikát, kost, bakot/"
54. Bester- "kasztrál /lovat/"
55. Köyðörtölgän kää "kasztrált kecske"
56. Köyðörtölgän täkä vagy köyðörtölgän harıq täkähe
"ürü"
57. Bestelergän ayır "herélt ló"
A kappan-t nem ismerik.

Az állatok fedeztetése

58. Hıyır, harıq, kää qastı "a tehén, a birka, a kecske megszökött"
59. At toroqto "a ló párosodott"

Vemhes állatok

60. Biwađ hıyır "vemhes tehén"
61. Biwađ beyü "vemhes kanca"
62. Qasqan kää "vemhes kecske"
63. Qasqan harıq "vemhes birka"

Az állatok fiadzása

64. Hıyır biđawđay /irod. biđawlay/ "a tehén borjadzik"
65. Harıq, kää bärästäy /irod. bäräsläy/ "a birka, a kecske bärányodzik ill. gidádzik"
66. Beyä qolonday /irod. qolanlay/ "a kanca csikádzik"
67. Susqa, et, besäy kösöktäy "a disznó, a kutya, a macska kölykedzik"
68. /Összehasonlításul: keşe balalay "az ember gyerekedzik"/.
69. Qořtar bala sıřara "a madarak kiköltik gyerekeiket".

70. Tävðü yomortqa hala "először tojást raknak"
 71. Yomortqani baŭip ultira "ül a tojásokon"

Az állatok hangjai

72. Yomortqa halŭas tawiq qitqılday "miután tojást rakott, a tyúk kotkodácsol".

73. Baŭirŭa telägändä qorqolday "amikor a tojásokon akar ülni, kotlik"

74. Ätäs qisqira "a kakas kiált"

75. Qađ qaqılday "a liba gágog"

76. Öyrek bazqılday "a kacsza hápog"

77. Hiyir baqira "a tehén bög"

78. At kemänüy "a ló nyerit"

79. Käzä, hariq baqira "a kecske, a birka béget, illetve mekeg"

80. Bärästär müyeldäy "bárányok, illetve gidák bégetnek, illetve mekegnek.

81. Et örä "a kutya ugat"

82. Besäy miyawđay "a macska nyávog"

1. Qapoc "kapu"
2. Uran ese "külső udvar" /Éjszaka kijárnak ide az istállóból a tehének, kecskék, birkák./
3. İšek aldı "belső udvar" /A tornác előtti rész, kerítés nem választja el a külső udvartól./
4. Tufa "tornác"
5. Solan "előtér"
6. Sitköy "külső szoba" /Ahol a kemence is áll; a nappali tartózkodás helye./
7. Töpköy "belső szoba" /Tiszta szoba, hálószoba./
8. Töktälü "hozzáépített szoba" /A legtöbb helyen nincs harmadik szoba; itt azért volt rá szükség, mert a fiatalok még nem önállósultak./
9. Öy aldı bagsahı "előkert" /Virágokkal és boggyós növényekkel ültetik be./
10. Bagsa "oldalkert" /Ugyanugy művelik, mint az előkertet./
11. Alasıq "nyári konyha"
12. Garaz "garázs" /Ha üresen áll is, sok helyütt megépítik./
13. Haray "istálló" /A teheneket, birkákat, kecskéket kötetlenül, almon tartják; de szénát a legnagyobb hidegben is vetnek éjszakára a külső udvarra is és az istálló ajtaját sohasem hajtják be, hogy a jószág éjszaka kijárhasson; itt tartják a lószerszámokat is; a padlásán szénát tartanak./
14. Sindek "fészer, szín" /A szekerek, szánok, tuskók, fűrészek, balták, mezőgazdasági szerszámok, motorbiciklik, stb. helye./
15. Yalan kürtühe "mezei karám" /Az állatokat nappal idehajták ki, hogy a külső udvaron ne legyenek láb alatt./
16. Kürtü "karám" /A szárnyasokat - tyúk, liba, kacska - itt tartják. A Qırmısqalı rayon-ban goş oyahı, vagyis "madárfészek" a neve./
17. Tübäleک "fedett karám" /Hogy az állatok rossz idő esetén félrehúzódhassanak./
18. Bärrüf "árnyékszék"

19. Yölgän utin "apritott tüzifa"
 20. Kärtük baqsahı "veteményes kert" /Tkp. "krumplis kert"-nek mondják./
 21. Qaraŷat baqsahı "ribizlis kert"
 22. Aŷastar "fás kertecskék" /A nyulak rágása ellen minden két-három fa külön be van kerítve./
 23. Munsa "szauna" /Minden pénteken befütik./
 24. Siyırsıq oyahı "seregélyfészek" /Négy-öt méter magas botra van felszerelve./
 25. Uram tiŷı "utca"
 26. A kapu → 1.

See: Ill. vol. 1. p. 124.

27. Qapqa baŷı "szemöldökfa"
 28. Bülüküy qapqa "kiskapu"
 29. Ölkän qapqa "öreg kapu"

A kapu rendkívül magas, legalább 4 méteres. A szemöldökfa vaskos szálfából készül. A kapu fölött nincs diszítés. A ház ablakait csipkés szélüre fűrészelt, faragással diszített deszka veszi körül, amelyet azonban a faluban sohasem festenek, ellentétben a járás orosz falvaiban használt kék és fehér festékekkel.

30. Siyirsaq oyahı
/A seregélyfészek/

31. Qıwal "leháncsolt hársfa-rúd"

32. Qatılyan "oda van szögelve"

33. Tişek "lyuk"

XXXIV. A ló fölszerszámozása

A háttas ló

1. Yal "sörény"
2. Moronho /yügün "álladzó"
3. Awidliq "zabla"; /karikás zabla/
4. Teđgen "kantárszár"
5. Kümelderek "szügyeló"
6. Öđünge "kengyel"
7. Tubiq "térd"
8. Bükül "párta"
9. Toyaq /tirnaq "pata"
10. Sirayı "lábszár, csánk"
11. Baltır "csüd"
12. Ayıl "hasló"
13. Öđünge bawı "kengyel szij"
14. Sandır "lágycék"
15. Ündek "izzasztó"
16. Qoyroq "farok"
17. Qanyaıa "kápaszıj"
18. Qoyođgan "farmatring"

/Nálunk a háttaslónál ezt nem ismerik./

19. Eyır artı "hátsó nyeregkápa"
20. Eyır qađı "mellsó nyeregkápa"
21. Haıaldırıq "torokszıj"
22. Sıbirtqı "ostor"
23. Botaq "vessző"

See: Ill. vol. 1. p. 127.

Fogatolt ló

See: Ill. vol. 1. p. 128.

24. İnjirsaq "hátszijpárna" /Nálunk a "kápa és izzasztó"-nak felel meg./

25. Duyfa "hajlitott járom"

26. Qamit "nyakhám" /Nálunk a "szügyhám" részeként "szügyelő" van./

27. Arqaliq "rúdtartó szij" /Nálunk "nyakló" van./

28. Dilb gü "gyeplő"

29. Tärtü "villásrud" /Nálunk szóló "kocsirud" van./

A nyakhám részei

30. Qolaqbaw "fültrevaló szij"
31. Qamit ya^hi "a nyakhámpofa"
32. Tamaqbaw/i/ "torokszij"

A ló tartással kapcsolatban gyűjtött kifejezések

33. Sanaŷa yŷki arbaŷa yegŷlŷr. "Szán vagy szekér elé befogják!"
34. Hŷbay yörögendŷ attŷ eyŷrlŷ menŷlŷr. "Lovaglŷskor, fölnyergelt lóra szállnak!"
35. Qoyošqan taraŷnik "farmatring-csat"
36. Unŷa borow "jobbra fordulás"
37. Hulŷa borow "balra fordulás"
38. Yaylaq eyŷrheŷ yöröŷŷŷr ŷndek halŷp "szórén megŷlve, nyereg nélkül mennek, izzasztó rakva rá"
39. Atlatŷp yöröw "léptetés"
40. Yurtŷp yöröw "kocogtatás"
41. Yelderep yöröw "ügettetés"
42. Sabŷw "vágózás"
43. Attŷŷ ŷŷtöndŷge sbruyŷŷi alŷp taŷlaw tuyŷariw tip atala. "Amikor a lóról leveszik a szerszámot azt lenyergelésnek mondják."
44. At yort haywandarŷ arahŷnda iŷ kŷrŷklehe. "A házi állatok közül a ló a legszükségesebb."
45. Baŷqorttar boron-borondan at menŷn yörörgŷ ŷŷta. "A baskirok réges-rég óta mesterlovasok".
46. Hŷbay yörögendŷ, nŷmŷ, yök büylŷw ŷsön qayŷŷ baw qanyaŷa tip atala. "Lovaglŷskor valaminek, tehcrnek a föl-kötésére szolgáló bŷr zsineget kŷpaszŷjnak hívják".
47. Attŷ eyŷrheŷ kileŷ menew /menep yöröw/ yaylaq atala. Mŷŷŷlŷn: Yosop, eyŷren alŷp taŷlan, yaylaq menep, atŷn ŷreŷkŷ alŷp kitte. "Arra az esetre, amikor az ember nyereg nélkül száll lóra /nyereg nélküli lóra szállva megy/, úgy hívják, hogy szórén ŷli meg. Példŷul: Josop, ledobta a nyergét és szórén megŷlve szállt lóra, /és/ kivitte a lovat a legelŷre".

XXXV. Kešeläge kämselektär

/Testi fogyatékoságok/

1. Haqaw "selypités, beszédhiba"
2. Haqaw keše "pösze; beszédhibás ember"
3. Qilij "kancsal"
4. Qilij küđ "kancsal szem"
5. Ul Jilij "ő kancsal"
6. Satan "nyomorék"
7. Aqhaq "sánta"
8. Aqhaq-toqhaq "bice bóca"
9. Yalqaw "lusta"
10. Yalqaw geše "lusta ember"

XXXVI. Fölgyűjtetlenül maradt témák
töredékei

1. Äse torma "torma"
 2. Baliqsiliq "halászat"
 3. Beläw - taš qayraqtıñ ber törlö. Küberäk osraqta säs bägehen ütkerläw ösön qullanıla torfan qara /yomşaq/ qayraq. "A beläw a fenőkő egy fajtája. /Leg/több esetben a borotva fenésére használt, fekete /puha/ fenőkő.
 4. Bredni "káros"
 5. İgäw "reszelő"
 6. Yuraw "jóslás"
 7. Qorom "korom"
 8. Nurđa /irod. murđa/ "fémvarsa"
 9. Sönnätkä ultırtıw vagy: baba/a ultırtıw "körülmetéltetés"
- Titkolódzás övezi a családban is. Egymás között sem beszélnek róla. A faluban manapság ritka lehet.

SAMPLE FROM THE GLOSSARY

abziy "uncle; elder brother": XXV: 4.

Etym.: LB: —.EBD: NEBD: id. Äyh: abiy "Sir" /address of a teacher/. SBD: Urtah, Qariḥ, NWBD: Töyh, Taniph: id. "elder brother of one's husband", Qariḥ, Töyh, Taniph: abziqay "like sb's brother". Töyh.: abziy "elder brother". || LT: id. 1. "prosveščennyj, gramotnyj; mulla 2. id. || Natives of vil. Qipsaq feel the word abziy being a Tatar one, and they don't use it readily, as I was told there. The only place I quoted it is in a children's ditty, i.e. in a fixed text. The meaning of the word was explained to me as aḡay. Thus abziy aḡay in the ditty is a sort of hendiadyoin. The original form of the word must have been the one quoted by Radloff: abiz. The form abziy, which contains a Vocative ending, is a contamination from abay and abiz. The utmost origine of the word — as Ašmarin and Yoki /1952/ explained — like that of Chv apas is the Arabic كاتب "one who knows the Koran by heart". /Wehr 190./

aḡa I. "elder brother": a alar "the elder brothers": XXII: 42. a alari "his elder brothers": XXII: 31,51.

Etym.: LB: aḡay. EBD: Qh: id. Qah: aḡa, aḡay, aga. Mh: agay. SBD: Urta h: aḡay aḡam "my brother" /Pröhle/. Ey Hh, Qariḥ: aḡay. || LT: aga /počtitel'noe obraščenie/. agay "djadja, deduska". || PVQch:* aḡa. Ot: aga /DTS/.

aḡa II. /dem.part./: V: 15.

Etym.: LB: —.EBD: —.SBD: Dim h: aḡay /voodnoe slovo/. || LT: — || The form aḡay of Dim h. is a result of sence-transformation from aḡa I. Qah: aḡa ← R. aga.

aga bāpāy → aga viz. bāpāy.

aḡay 1. "elder brother": XVII: 25. XXV: 1. Minhaž aḡay "elder brother Minhaž": XXVII: 169. ike olo aḡayḡar "the two elder brothers": XXII: 7. aḡayḡarḡiḡ bik asiwi kilä Taḡ gustilarina "now, the elder brothers get very angry with their younger brother, Taḡ": XXII: 88. aḡayḡarḡan /Abl.Pl./: XXII: 93. aḡayḡarim "my elder brothers": XVII: 4. uniḡ aḡayḡari "his elder brothers": XVII: 4. 2. /adress of a boy or man who

is older than the speaker himself or herself, but younger than the speaker's parents/: XVII: 20,25. aʃaydan "from a man": IX: 8. ayiw aʃaydan höyðätäyek "let us ask elder brother bear to tell./us a tale/": XXII: 164. Möðäris aʃay → Möðäris.
Etym.: → aʃa I. || LB does not know the form aʃa any more. Both the mere form aʃa and the Voc. form aʃay, which has lost the Voc. meaning, are equally used in Qah.

aʃar- "to become white, to whiten": aʃara "it is whitening": XXVII: 133.

Etym.: LB: id. || LT: id. || aq "white" + v.f.suf. -r-.

aʃas 1. "tree": XXII: 94, 98. XXVII: 29=2,62. aʃas baʃina menderep "taking up /sth./ onto the tree": XXII: 216. aʃas baʃinda "on the tree": XXII: 100. aʃas övtöndü "on the tree": XXVII: 46. aʃasti /Acc./: XIV: 6. nindäy aʃasti öñülär inde? "what kind of tree do they scoop out?": IV: 19a. aʃas tin /Gen./: I: 38,41. XXII: 104. ana šu aʃastin ükänenän äpkitähän "you take it from a well-developed part of that tree": I: 41. tege šur aʃastin töbönäneräk itälür "they make /it/ from a rather lower part of that large tree": I: 36. aʃasqa /Dat./: XXII: 93,226. aʃastan /Abl./: XXII: 256. aʃastar /Pl./: XXXIII: 22. aʃasi /Px 3Sg/: IV: 41. aʃasin /Acc. of Px 3 Sg./: qaraʃay aʃasinmi "the larch-tree, isn't it?": IV: 20a. aʃas yeläge? /Rubus chaememoris/ "mountain bramble": XXXI: 2.
2. "wood, wooden": III: 12a. XXVII: 133. aʃas künäkkü "into a wooden pail": I: 10. III: 12. aʃastir atı "the horse of something like wood": XXVII: 178. tege qoram tigän aʃastin öhtönä "onto that wood which is called qoram": IV: 30. aʃasqa /Dat./ XXVII: 13. umarta buldī aʃastan ešlängän "there was the sort of hive which they made in a tree": IV: 65. umarta tuže aʃastan ešlängän bula "the hive is made in a tree, as well": IV: 65. aʃastan /Abl./: XIV: 8. aʃastar /Pl./: XIV: 10. XX: 25. aʃastarđi /Acc. Pl./: XIV: 9. ber utin aʃasi "a piece of firewood": XXII: 26. 3. "plank": XXII: 101. tim aʃasina halip "laying /it/ on the bier-board": XXI: 6.

Etym.: LB: id. CBD: Urta h: aʃas /Pröhle/. || LT: aʃac. WSib: Rānc: aʃac kimerü "rabotat' na lesozagotovkah". Bar T: aʃac,

ayáč. || PVQch: *ayáč. OT: iyaç.

ayastir → ayas

Ayisel "the White Volga": XXIX: 1,2.

Etym.: Comp.word: aq "white" + isel "Volga".

ayit- "to let the horse/s/ loose in the evening": beyäne ayitgandan "after letting the mare loose in the evening": I: 59. ayitiw "the act of letting /the horses/ loose /in the evening": I: 61, 62a. beyäne ayitiw "the act of letting the mare loose /in the evening/": I: 61a.

Etym.: LB, EBD: id. SBD: Jurhse, Ejhse: ayat-. Dim h: ayit/iw/.

|| T: --. || PVQch or Proto-B: *ayit-. Caus.v. < OT: ay- "to rise".

ayitiw → ayit-

ah/-/, aht/-/, aht/-/ "lower part of /sth./". /Not quoted anywhere in Nom./ ahta "below, beneath, underneath": I: 18. ađactan qorhaq avtinan ayildarın tartalar "finally they dr w the cinches under the belly": XI: 8. hiyirđardın avtına "under the cows": VIII: 7. avtında "under sth.": XXVII: 37,82,94,100=2,119.

Etym.: LB: av/t/. EBD: Mh, Arh: avti sinayaq "Saucer". Halh: ahti sinayaq "saucer". SBD: Köyörgäşe /vil.in Kumertaw r-i/: av yurfanı "litter on the plank-bed". Urta h: ast; astında "lower part", viz. "below" /Pröhle/. Qariđh: astıngı "lower".

|| LT: as. TD: ast. || PVQch: *as, ast, viz. asta. OT: ast.

ahta → ah

ay 1. "moon": XXVII: 148,149,150. ayça "by moonlight": XXVII: 91. 2. "mouth": ayda /Loc./: XXVII: 93. köđgölök yađinsa nindäy ayda barıp alalar? "about in which month do they take /it/ in, in the autumn?": IV: 32a. eyün ayında "in June": IV: 8. may ayında "in May": IV: 3,6a. 3. "period": yäy ayında "in the summertime": XIX: 2.

Etym.: LB: id. Urta h: ay /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: *ay. OT: ay.

ayaq "leg": XXVII: 12. ayaq menän bađahıñmı? "do you press it with leg?": V: 14a. ayaq osonan "at the foot": XXI: 5.

ayaqtar "legs": XXVII: 80. ayaḡi "its leg": XXVII: 111. ayaḡi yuq "it hasn't a leg": XXVII: 69. ayaqtari "its legs": XXVII: 166. ayaqtarin hondo "it stretched out its legs": XXII: 35. ayaqtarinin "of their legs": XIII: 4. Exp. ◊ ayaq huḡ- "to go west, to kick the bucket, to drop off the hooks": ayaqtari huḡa. "/it/ stretches out its legs": XXII: 29. Etym.: LB: id. Urta h: āyaq /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: * ayaq. OT: aḡaq.

ayaqhīḡ "without legs": XXVII: 35, 113, 159. Etym.: ayaq "leg" + priv. suf. - hiḡ.

ayaqli "legged, with leg, having leg": XXVII: 115. güvqa ayaqli "/a cow/ having short legs": X: 5. Etym.: ayaq "leg" + suf. of supply -li.

ayaqtap "with foot": siratilyan yöndö ayaqtap yiwip taḡartahin "you wash and clean with foot the spooled up wool": XVIII: 11. Etym.: ayaq "leg" + v.f. suf. -la- + -p suf. of Gerund.

Ayat "Koranic verse": XXI: 22. Etym.: LB: —. || LT: id. ← A. ay id. /Wehr 36/.

ayḡir "stallion, entire /horse/": XXXII: 25. bestereḡän ayḡir "gelded horse": XXXII: 31. ayḡir qolon "stallion-foal": XXXII: 28. aḡaw ayḡir "stallion, which has been living with the stud for years": XXXII: 33. övör ayḡir "leading stallion": XXXII: 32.

Etym.: LB: id. EBD: Qh: ayḡir ügeḡ "uncastrated bull". Halh: ayḡirsaq "male". SBD: Urta h: āyḡir /Pröhle/. || LT: ayḡir "young /3-5 years old/ stallion". || PVQch: * ayḡir. OT: aḡḡir.

ay-hay-y-y! "oh, dear!": XXII: 279. Etym.: Interj. || OT: ay.

ayil "cinch, saddle-girth, belly-band": XI: 6. XXXIV: 12. ayildarin tartalar "they draw the cinches": XI: 8. Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: * ayil. OT: --.

ayir- "to /cast a/ swarm, to throw off a swarm, to send out a swarm, to hive off": ayirip siqqas "after casting a swarm": IV: 58. ḡunan ayiramī ništäyme "/I don't know/ if they cast a swarm from there, /or/ what do they do": IV: 68.

ul eyün ayında tege qort ayıra bit balanı "he, /I mean/, that bee hives off the offspring in June": IV: 8.

Etym.: LB: ayir- "to be separated". SBD: Urta h: âyir- "to be separated" /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: *ayir-. OT: aÿir-, which is a Caus.v. from ad- "to separate".

ayırata "especially": X: 4. Exp./?/ Syn.: ayirıwsa, bigeräk tä.

Etym.: LB: ayırata, ayıruča. ayırata is a Gerund of the caus. v. ayirat-, which is formed from ayir-.

ayiril- "to differ, to diverge, to be different from": elekke bal xäÿerge baldan ayirilami? "were the earlier sorts of honey different from the sorts of honey produced recently".: IV: 47a.

Etym.: SBD: Urta h: âyiril-, âyiril- /Pröhle/. || Passive v., formed from the v. ayir- by adding the suf. -il-.

ayirım "separate/ly/": II: 22. XIV: 14. XVIII: 19.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: id. /Pröhle/. || LT: id. || A der. from the v. ayir-.

ayirıwsa "especially": X: 4. Exp. Syn.: ayırata, bigeräk tä.

Etym.: It is formed by adding suf. -sa to the Inf. of the v. ayir-.

ayirt- "to separate": ayirtabiÿ "we separate": VIII: 13,16.

Etym.: Caus. v. from the v. ayir-, formed by adding the suf. -t-.

ayirtıl- "to be separated, to be skimmed": ayirtılyan höttö beşerep oyotabiÿ "we boil the skimmed milk and /then/ we curdle /it/": VIII: 18.

Etym.: Passive of the v. ayirt-, formed by adding the usual suf. -ıl-.

ayiw "bear": XXII: 147,148,218,219,227. XXVII: 32,51,52,59.

ayiw ašaw osraqtarı bula torıaynımı? "did it use to happen that a bear ate /it/": IV: 38a. ayiw toralmay "the bear isn't able to hold on": IV: 40. ayiwÿi /Acc./: XXII: 287. ayiwÿa qolasi yetkändä menep ašay "it climbs as high as its embracement reaches and eats /it/": IV: 40.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: âyü /Pröhle/. || LT: ayu. || PVQch: *ayu. OT: aÿiÿ.

ayđandir- "to turn over": ayđandirahıy "you turn it over":
III: 20=2.

Etym.: LB: äyländer-. || Caus. from the v. ayđan- "to turn into", formed by adding the suf. -dir.

Ayđar /a man's name/: Ayđar qusti /an informant's name/:
XXIV: h,1. XXV: h.
Etym.: LB: Ayđar /Xažin, V.I. 1978/.

aq 1. "white": XVIII: 17. XXI: 4. XXV: 13. XXVII: 7,21,43=2,106,131,147. aq qađaqayđar "the little white Kazakh" /beginning words of a Bashkir song/: V: 7. aq qađaqtar van belän, uq belän atışqan bit "the White Kazakhs, used to shoot with bow and arrow": V: 7. Hirtaq < hirtı aq → hirt 2. "Blaze /white spot on the forehead/": mañlayında ađı bulıan yerän töytäge at "a red horse, which has a white blaze on its forehead": XIII. 1. Exp. 5. Aqbaş < aq baş /a cow's name/ "White Head": IX: 5.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: aq /Pröhle/. || LT: id. || PVQch:
* aq. OT: aq.

aq- "to flow": ađıp tora "/it/ keeps flowing": XXII: 57.
Etym.: LB: id. SBD: Urta h: aq- /Pröhle/. || LT: id. || PVQch:*
aq-. OT: aq-.

aga "elder brother": aga bápäy /a boy's nickname/: XXIV: 4.
Etym.: → ađa.

aga bápäy → aga

Aqanay /name of a cow, which is given mostly to a white one/: XIII: 2. Aqanayibiş höttö äđeräk birä "our Akanay gives less milk": VIII: 4.

Etym.: aq "white" + an uncertain suf. Cf.: the names cited by T.M. Garipov /1959, O kličkah.../ after H.G. Jusupov: Aqanay "Beljavka", Kükänäy "Sinjavka", Qaraqay "Cernjavka", Siwarkay "Pestrjavka".

Aqbaş /a cow's name/ "White-blazed Head": IX: 5.
Etym.: aq "white blaze" + baş "head", → aq 2., baş.

aqhaq "lame, limping": XXXV: 7.
Etym.: LB: id. || LT: aqsaq. || PVQch: * aqsaq OT: axsaq "lame", axsa- "to limp, to be lame".

aqhaq-toqhaq "limping": XXXV: 8.

Etym.: LB: aqhaq-tuqhaq /coll.n./ "hromye, kaleki". || LT: aqsaq-tuqsaq as in LB. || PVQch: *aqsaq-tuqsaq OT: tuysāq "widow", usually used in the hend. tu:l tuysāq.

aqil "mind, intelligence, brain": aqilya ber törlo "doltish, nincompoop, simpleton": aqilya la ber töröräk bulyan "he was a kind of simpleton, besides": XXII: 4. aqilin bulha "if you are clever": XXVII: 129. aqili yug "it hasn't brains": XXVII: 98,123.

Etym.: LB, EBD, SBD: id. || LT: id. ← A. عَقْلٌ 1 /Wehr 630./

aqilli "clever": VIII: 3.

Etym.: aqil + suf. -li

aqlan "glade": aqlanimdin aldında "in front of my glade": XXVII: 65.

Etym.: LB: id. || LT: aklan /TTAS/. || Formed from the v. akla "to make white" w. suf. -n.

aqsa "money": XXVII: 89,186. xäyer aqsa "money given as alms": XXI: 15.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: aqsa. || LT: aqča. || PVQch: *aqča. OT: aqča /DTS/.

aqtar- "to dig up, to seek, to break up, to skim": aqtarir "it will break /it/": XXVII: 172.

Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: *aqtar-. OT: a tar-, axtar-.

al/-/, alt/-/ "front, fore-part": alya "forwards, ahead". XXVII: 80. alda "earlier, before": XXVII: 86. bürenän alda "before the wolf": XXII: 226. išek aldī "inner yard": XXXIII:3.

öy aldī baqsahī "front garden": XXXIII: 9. öy aldī baqsaların /Acc./; "the front gardens": XX: 18. aldına /Dat./ "in front of sth.": XXII: 208. här keşeneş aldına quyabıñ "we put it in front of everybody": XV: 6. aldında "in front of": XXVII: 65.

Etym.: LB: al, alya, aldına, aldınan "front part; in advance; into front of it; viz. on its eve". EBD: Qh: al "frontal".

aldında. alteş "front-tooth". SBD: Urta h: ald, alt; ältta; älja, ältqa; aldında /Pröhle/. Baḡhsä: alteş "front-tooth". ||

LT: al, alya, aldan; bäyräm aldī "feast-eve"; aldınjı || "progressive". || PVQch: *al, alt. OT: al.

al- 1. "to take": al yurayın "take your kouray!": XXVI: 17. baltadı al "take your ax": XXV: 4,12. ala "he takes": XXII: 26. alalar "they take it": XXVII: 144. alalardır "perhaps they take": I: 27. barıp ala "he fetches it": IV: 32. barıp alalar "they fetch it": IV: 32a. utinyä käräkhä, üñäre kilep alırar äle "if firewood is necessary, they will go and fetch it themselves": XXII: 49. hin bilarđi qaydan aldın? "where have you taken them from?": XXII: 240. üy, ularđi qaydan aldı tip ney "what is /i.e. how on the earth can anybody ask/ where have you taken them from?": XXII: 240. hariq malin yına alayıq "let us take only the sheep": XVIII: 3. barıp alıp kiler ine "he went and took it in": IV: 3. alıp kitte sükmände "it went away taking a frieze coat": XXVII: 104. bis alında "when he takes all in": IV:33. ziyaratqa alıp barıandar "they took it out into the cemetery": XXI: 6. alıp bulmanı "it was impossible to take": XXII: 35. balıymdı alıp qalmaha, yarar ine "it would be nice, if /they/ didn't take away my fish": XXII: 280. ıñbiruydı alıp taşlaw "the act of taking the harness off /the horse/": XI: 14. alırya uyday "he thinks, that he takes": XXII: 25. awıñın şaqarıp alırya tip uydayaynim... "I thought /i.e. decided/ to pry its mouth and take /it from him/": XXII: 35. ıñkä aliw "to remember sb.": XXI: 18. bolan mögöñön dä şirpi qabi oñondoq bişip alıp kitülär bit "one gathers also the deer's antlers having sawed into pieces of the length of a match-box": VI: 4. qapqahın da alıp kitä bit inde "you take in its frame, too, of course": IV: 5. viyip alıan balıqtarın /Acc. Pl./ "its fish, that it had gathered": XXII: 216. utındi qırqıp aliw bik awır bulır tip "because it will be very difficult to cut the firewood and take it home": XXII: 43. alıp qay - "to take home": höttö alıp qayıp "taking the milk home": VIII: 12. apar- < alıp bar- "to take and go": aparahın "you take and go": V: 16. işşew sayahın hıwya aparıp taşı, taşı gere bumahın ösön "you flush it again, taking it to the water /i.e. to the river/, again so that there wouldn't yet remain any dirt": V: 23. apqayt- < alıp qayt- "to take home": öygä apqayta "they take home": IV: 60. küsen ber başqa, balın ber başqa apqayta inde "the swarm is taken home separately and the honey is taken home separately": IV: 61. bik

küp itep bal apqaytalar öyðärenü "they bring very much honey home": XXII: 59. köðgölök öyg^ä apqayta torçaynilarmı? "did they take it home in the autumn?": IV: 60a. apqal- < alip qal- "to spare": apqalip qoyahıñ da suça "you spare and you pour /the fresh milk/ into it": I: 46. äpkil- "to fetch": anan urmandan taçın äpkilä yende köð "then they take them in from the forest again in the autumn": IV: 68. ike batman äpkilä torçayni "he used to bring home two canfull /honey/": IV: 35. veläkte yiyip äpkiläheñ "you gather and bring /home/ the berries": III: 2. äpkilep "having fetched": I: 63. äpkiler ine "he used to bring": IV: 4=2. şunan äpkilä torçayni "then he used to bring it in": IV: 55. äpkit- < alip kit- "to carry off /away, take away, to remove, to take along" äpkitäheñ "you take it from": I: 41. ana şu ayastıñ üvkänenän äpkitäheñ "you take it from a well-developed part of that tree": I: 41. ä vaðçilıq şuni äpkitäme? urmança? "and he takes it out into the forest in the spring, doesn't he?" IV: 69a. äpkitep tä bötälär "they take all of it away, too": I: 44. unı äpkitmäy "he doesn't take it": IV: 69. käläs al- → kälüs.

2. "to buy": kemdün alahıñ "whom you buy from": IX: 7. aqsa birep alalar "they buy it for money": XXVII: 89. hatip al- → hat-

3. /an aux.v. expressing the idea that the action expressed by the -p- Gerund of the main v., happened just once and was completed fully/: bil buyıqtı oðatıp alahıñ "you stretch this warp out": XVIII: 22. ıñ täwðä hariqtı qırdıp alahıñ, yöndö tetep alahıñ "first of all, you shear the sheep, you scutch the wool": V: 3. qaynaçan kiw a utırta birep alahıñ "you immerse /it/ into hot water for a shorter time": II: 28. ayaları hälderñ nisek ikänen töşönöp ala "his elder brothers understand what the things are like": XXII: 55. tamirin tirnay halıp alabið inde kürep halçanda "as soon as we catch sight of it, we grasp its root suddenly with nails": VI: 21. täwelä, biðawðarði imeðep, eyðerep alabið "at first, we get the calves suck, and make /the cow/ to give milk": VIII: 5. unan inde ber äð taçı la häwip alabið "after that we milk a little again": VIII: 9. hiðenep alalar "they ... suddenly become conscious of the fact that...": XXII: 281.

hibay menep alalar "they begin to ride /on it/": XII: 2.
yäšelsä baqsaların uratıp alalar "they enclose the kitchen
gardens": XX: 18. qışartıp aldım "I was made red at once":
XXVII: 61. tölkönö qalqıtıp alıan "/he/ lifted the fox":
XXII: 210. kilep alıandar "they brought it": XXVII: 85. yal
itep alayıq, kənäštäšep alayıq "let us take some rest and
consult each other": XXII: 158. baldarđi yivip ala başlayđar
"they begin to gather all of the honeys /i.e. honey/": XXII:
58. sanahına halıp alıp "putting it onto his sledge": XXII:
212. qutarıp alıp ašayhıymı? "do you eat it after taking it
out of a kettle /and putting into a bowl/: II: 11. töbön
beđ belän tišep alıp "punching its bottom with an awl": II:
28. qırıp alıas ta "as soon as /they/ have sheared /it/":
XVIII: 8. haylap alırıya kăräk "one has to choose": X: 5.

4. /with the a- Gerund of the main verb it expresses possi-
bility/ "to be able, can": kitä almay "/it/ can't go": XXII:
284. kürä almay "they can't see": XXVII: 5. quđjala almay
"/it/ isn't able to move": XXII: 278. qar yawıansı yäšäy
alıandar "/they/ could live till the first snowfalls": XIV:
22. ayıw toralmay < tora almay "the bear can't hold itself":
IV: 44. ölgörtalmahmın < ölgörtä almahmın: "I shall not be
able to keep up with": I: 2.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: äl- /Pröhle/. || LT: id. || PVQch:
*al-. OT: al-.

ala "mottled, spotted, etc.": ala hiyir "speckled cow":
XXVII: 96.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: äla /Pröhle/. Yešhsä: id. "impe-
tignious". || LT: id. || PVQch: *ala. OT: a:la: "parti-coloured,
dappled, mottled, spotted, blotchy".

alabuğa /Perca fluviatilis/ "perch": alabuğa bigänek /no
meaning/: XXV: 8.

Etym.: LB: id. EBD: Qh, Mh, Halh, Arıh: alaboğa. SBD: Urta h:
äla-boğa /Pröhle/. Dim h: alabuğa. || LT: id. || PVQch: *alabuğa.
Comp.w.: ala "spotted" + buğa "bull".

Alağuyan: Alağuyan tamağı /an alternative name of iğke
Sobxanyöl/: XXIX: 1.

Etym.: Comp.v.: ala "spotted" + quyan "hare".

Alaqay /the name of a white - black spotted cow/: IX: 5.
Etym.: ala "mottled" + dim.suf. -gay. Cf.: Aqanay.

alasïq "summer kitchen": XXVII: 87=2. XXXIII: 11. alasiqqa
/Dat./: XX: 32.

Etym.: LB: id. EBD: Qh: id. Äy h: id. "stable or store-room
made of wattle". SBD: Urta h, EjHh: id. "cottage for storing
milk-products in the summer". EjHh, Köyhsä: id. || LT: alačiq.
|| PVQch: * alačiq. OT: ala:ču.

alda- "to swindle, to cheat, to dupe, to deceive, to defraud,
to get round": bürene aldap "deceiving the wolf": XXII: 286.
Etym.: LB: id. SBD: Urta h: âlda-, âltawsi "deceiver, swindler"
/Pröhle/. || LT: id. || PVQch: * alda-. OT: alta:-.

aldan "in advance, beforehand": XIX: 7.
Etym.: → al/-/, alt/-/

aldaw "deceit": XXVII: 187.
Etym.: A Verbal Noun of alda-.

aldï → al/-/

aldïna → al/-/

alïn- "to be taken": isemdär ularđın töjtärenän alına yäki
nindäy urından aliniwđarına qarap qušıla "the names are taken
either from their colours, or they are given according to the
place they have been bought from": IX: 2. yađıp alindï "it was
recorded /on tape-recorder/": XXIV: 3. läxet alinđan "a niche
was dug": XXI: 12. qirdıp alinđan taqtalar "chopped down boards":
XX: 16.

Etym.: Passive of al-.

aliniw → alïn-

aliŧ "distant, remote": XXVII: 122. aliŧqa "for a long
distance": XXVII: 90.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: id. /Pröhle/. || LT: -. TD: Eck,
Ornb, WSib: id. Bar T: -. || ← Mong. als/in/ "distance /dis-
tant/".

aliŧliq "distance": ber biš-alti metr aliŧliqta "on a
distance of five-six metres": XX: 26.

Etym.: aliŧ "distant" + suf. -liq.

aliw → al-

alyirđan "hamster": XXVII: 110.

Etym.: LB: id. || LT: --. TD: --. || The Kaz. at žalman "hamster" doesn't seem to belong here. The etymology of B alyirđan is unclear.

alyumin "aluminium": alyumindän /Abl./: XV: 5.

Etym.: ← R. aljuminij.

alqa "ear-ring": XXVII: 18.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: älqa /Pröhle/. Köyhsä: id. "/door-hinge". || LT: id. || ← A. halqa, halaga /Wehr 202/.

alla "god": allağa /Dat./: XXVII: 3.

Etym.: ← A. alā.

alma "apple": XXVI: 33. XXVII: 143 /in the key/. /The word alma has two quite different meanings in a pun: 1. "apple"; viz. 2. "don't take it!"/: XXVII: 143.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: älma /Pröhle/. Dim h, Qarišh, NWBU: Töyh: id. "potato". || LT: id. || PVQch: * alma. OT: alma:, almila:.

almaš-tilmäš "alternately, by turn/s/, one after the other, by alternation": XXIV: 9.

Etym.: LB: id. || LT: id. || A jingle.

alti "six": XIV: 12. XXI: 6,20. altinan "after six /o clock/": I: 59.

Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: * alti. OT: alti:.

altin "gold, golden": XXVII: 82.

Etym.: LB: id. EBD: id. SBD: Urta h: ältin /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: altin. OT: altu:n.

Altinbikä /a woman's name/: XXVII: 1.

Etym.: Comp.w.: altin "gold" + bikä "woman, lady".

altmiš "sixty": IV: 34. XXIV: 2. altmiš kila räte siğalir "about sixty kilograms will be obtained, perhaps": IV: 36.

Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: * altmiš. OT: altmiš.

ana "well, you see, there": XXII: 250. XXVII: 170. ana aq qađaqayđar tip "well, there is /the folk song, which/ saying "little white Kazakhs": V: 7. ana sintäbär ađaqtarında barıp ala "well, they take it in the end/s/ of September": IV: 32. ana šal buyayđan qalaqtar barđahan "well, there are spoons

painted with dyes, aren't teey?": II: 26a. ana šu a^šastiŋ
u^škänenän upkitäheŋ inde "well, you take it from a well-
developed part of that tree": I: 41. ana šul balanan barip
guna inde "well, it goes from the offspring and settles
down": IV: 9. ana šul yeršä soloqto nisek tärbiälägänen
belep toram "well, I know how he was managing the forest
hive in that place": IV: 2. ana šulaytip ešläyheŋ yeŋel
genä itep "well, you work like this very easily": III: 3.
keyeš eštaw šul inde ana "that is how to make felt, you see?":
V: 24. ana-a-a! "there!": XXII: 200.

Ety. : LB: id. || LT: --. || Proto-B: *ana. /OT: ona/.

ana-a-a → ana

anan → u, ul.

anda-minda → u, ul; bil

andiš /Inula helenium/ "elecampane inula": andiš nimä ösön?
"what is elecampane used for?": VI: 6a. andiš tamiri "the root
of elecampane inula": VI: 3. andiš upkä ösön inde "elecampane
is used for lungs /i.e. against the diseases of lungs/": VI:
6. upkä awiriŋani ösön eskän inde andiššäi "one drank the
elecampane against lung-troubles": VI: 7.

Ety. : LB: id. EBD: andišliq "lug, gde rastet devjasil". || LT:
andiz || PVQch: andiz. OT: anduz.

ani → u, ul l.

aniŋ → u, ul l.

aŋlašil- "to be understood, to be understandable":
aŋlašilami? "is it clear?": I: 25. Exp.

Ety. : Pass. of aŋlaš- "to understand each other; to explain
to each other".

aŋra, aŋira "stupid": aŋra: XXII: 285. aŋira: XXII: 285.
Exp.

Ety. : LB: aŋra: || LT: aŋira.

apa /address of a male p., who is older, than the parents
of the speaker/: XVII: 17,21. hešheŋ apafiš "your uncle":
XXII; 167. Syn. : LB: babay.

Ety. : — apay.

apay 1. "elder sister": XVII: 25. apay /Dat./: XXVII: 33. apay "his sisters": XVII: 4.
2. "aunt /who is however younger than the speaker's parents/": XVII: 25.
3. /address of a woman, who is older than the speaker, but younger, than the speaker's parents/: XVII: 20. Rähilä apay. → Rähilä.

Etym.: LB: id. EBD: Qh, Mh: apiy "address of elder sister". Qh, Kübäläk: apa "uncle". Qah: apay "elder sister". apa "uncle". MH: İbhsä: apa "father-in-law". SBD: Urta h: apay "aunt" /Pröhle/. NWBD: Tanip h, Töy h: apay 1. "child". 2. "younger sister". 3. "younger brother". || LT: apa "elder sister". /TTAS/. TD: apay "elder sister" || PVQch: * apa /Nom./, apay /Voc./ Later the difference between Nom. and Voc. has disappeared, and a change of meaning has taken place. OT: aba:, apa:.

aparahin < alip berahin → al-, bar-.

aparip < alip barip → al-, bar-.

aphin "the wives of brothers": XVII: 15.

Etym.: LB: id. SBD: Qirmhsä: apsındaş "id. Böryän, EjHh: aphin-äze "daughter-in-law and mother-in-law". || LT: —.
←?Mong.

apqayt- < alip qayt- → al-, qayt-.

apqal- < alip qal- → al-, qal-.

aptira- "to be astonished": aptirayan "/it/ was astonished": XXII: 203. bil aptirap kitä "he gapes in astonishment": XXII: 75. sısqañ aptirap kitkän "the mouse gaped in astonishment": XXII: 102. aptirap tora "/he/ is astonished": XXII: 46.
Etym.: LB: id. || LT: id. || Kaz, Kirg, Kumük: abdıra || PVQch: * aptira-. OT: --

ara/-/ "span, interval between sth.": şul bañanalar arahina töşöröp halahin "you let /them/ down between these pillars": XX: 9. tärtä arahina töşöröp "letting it fall down between the /two bars of the/ shaft": XIII: 5. ular arahina "into between them": XX: 27. arahında "among them": XXXIV: 44.

bil uyindar arahında in qāḍiqlīhi "the most interesting one among these plays": XIX: 6. yort xaywandar arahında "among the domestic animals": XI: 1. ike tawḍiḡ arahında "between two mountains": XXVII: 169. meḡ taṣ arahinan meḡ yul huḍila "a thousand roads go among thousand stones": XXVII: 184.
Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: *ara-. OT: ara:.

araliq "distance, span": araliqta /Loc./: XX: 16,25.
Etym.: ara "distance" + suf. -liq.

arba "cart": XXVII: 75,79. arbaḡa /Dat./: XIII: 5. arbaḡa yegālār "they harness /the horses/ to a cart": XI: 4.
Etym.: ← R. arba ← A. araba /Wehr 601/.

arḡi "that, the other": XXII: 110.
Etym.: LB: id. || LT: id. || Formed from the derivated stem ar of the adv. arī.

ari "further": XXVII: 47. ari bara, bire bara "it goes to and fro": XXVII: 100. ari kit- "to go away, to pass": ākiyātem ari kitte "my tale is over": XXII: 288.
Etym.: LB, EBD: id. || LT: id. || PVQch: *arī. It is perhaps a Directive case of the dem. pron. u,ul.

ari- "to get tired": arīmay-talmay "/it/ doesn't get either tired, or fatigued": XXVII: 41,75. arīḡan "tired": XII: 2.
Exp. 3. arīḡansi "until getting tired" /Syn.: arīḡanḡa tiktem /XII: 2.
Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: *arī-. Ot: a:r-.

arī-bire "to and fro, sometimes" mīna qarāḡay sayiriniḡin tuḡe esālār bit āle arī-bire. "well, they drink sometimes - as you surely know - the one /i.e. tea/ made of pine-resin, as well": VI: 8..

Etym.: LB: id. SBD: İnyhsä, Baḡhsä: arlim-birlem. Dim h.: id. "any; some or other". || LT: arī-bire, arli-birle, ärle-birle. || For the first part of this jingle → arī. For the second part OT: berü: "to this side, on this side".

arīḡan "tired": → arī-

arīmay-talmas → arī-, tal-

arīwiq "sufficiently": XXII: 265.

Etym.: LB: cf. arīw "quite well". EBD: id. SBD: cf. Jeḡhsä, Qirmhsä, Ejhsä: arīwmi, Qariḡ h: arīwma "hallo, how are you? ||

LT: cf.: arīw "clean; good; healthy". || It is an Eastern B. adv. formed by adding suf. -q to a wider spread deverbal adj. arīw, having somewhat positive meaning, like "good, pure, healthy". OT: arī:- "to be or become clean, pure".

aryaqta "that side": XXVII: 6.

Etym.: Comp.w. ar "that", derivated from an adj., originally Directive arī /→ arī/ + Loc. of the n. yaq.

arqa "back": attiñ arqahī "the back of a horse": XIII: 3. ägär attiñ arqahina, eyär teygän bulha "if the back of a horse is galled": XIII: 3.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h. arqa /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: *arqa. OT: arqa:.

arqahinda /postp./ "owing to, thanks to": üxeneñ hävläkäräge arqahinda "thanks to its own slyness": XXII: 287.

Etym.: arqa "back part" + pos.suf. 3.p. Sq. -hī /-n/ + Loc. suf. -da.

arqaliq "shaft girth": XXXIV: 27. arqaliqin kütärerägä käräk "one has to lift its shaft girth": XIII: 5.

Etym.: arqa "back part" + suf. -liq.

arqan "rope, lasso, lariat": XIX: 4. XXVII: 28. arqandi /Acc./: IV: 29.

Etym.: LB: id, SBD: Urta h.: arqan /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: *arqan. → arqaw.

arqaw "weft, woof": XVIII: 24. arqawđi /Acc./: XVIII: 25. arqawī /Px3Sg/: XVIII.30. arqawina "as its weft, for its weft": XVIII: 29.

Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: *arqaw. It is etymologically connected w. the other deverbal n. arqan. Cf.: OT: arqa:- "to search, to investigate".

arqış-torqoş "criss-cross, through and through": XIV: 9.

Etym.: LB: arqış-torqoş, arqiri-torqoro: SBD: Dim h: arqili-tirkele, arqiri-tolqolo. Köyhä: arqış-torqoş. || LT: arqili-torqili. || The first part of this jingle is a der. from arqa. The second part may be connected with the v. tor- "to stay".

arqliq "shaft girth: XXXIII/25.

Etym.; LB: arqaliq. LT: arqaliq. arqa "the space between" + suf. -liq. → arqaliq.

arnaw "pray of devote": XXI: 22.

Etym.: LB: id. || LT: —. || Western Kirg. is the only place from where arna- "bestimmen für jemand" /Radl./ is cited. If it may be connected w. the widely spread arba-/arna- "behexen, bezaubern, is ambiguous.

art/-/ "the place behind sth.". arttan "from behind": XXII: 91. eyär artī "candle": XXXIV: 19. öyöm artī "the back of my house": XXVII: 10. attin artında "behind the horse": XXVII: 78. meyes artında "behind the stove": XXII: 67. öyöm artında "behind my house": XXVII: 22. at artinan qalmay "it doesn't lag behind the horse": XXVII: 75. Etym.: LB, EBD: id. SBD: Urta h: ärt /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: *art. OT: art.

artli "in consequence, one after other". baş barmaqtarin ber-ber artli totoşop ultiralalar "they sit while seizing the thumbs of each other mutually one after the other": XXIII: 2. artti: XXIII: 10. Exp. Etym.: art "back part" + suf. -li.

arđan "male /of a dog or cat/": arđan besäy "male cat": XXXII: 39. arđan et "male dog": XXXII: 37. Etym.: LB: id. || LT: --. || It is not impossible, that B. arđan and Hung. ártány are etymologically connected.

as "hungry": XXVII: 104. Etym.: LB: id. SBD: Urta h: as /Pröhle/. İnyhsä: as "depopulated, desert/ed/, bare". || LT: ač. || PVQch: *ač. OT: a:č.

as- "to open": as, Tađ "do open /it/, Tađ": XXII: 80, 82, 84. xüđer asam "I am opening /it/ soon": XXII: 85. asa "he opens": XXII: 86. XXVII: 159. asha "as he is opening /it)": XXII: 87. asip inep ... yöröyđür "they open and go in": XX: 29. asip siđip yöröyđür "they open and go out": XX: 29. käräk saqta unı asip quyđandar "they opened it, when it was necessary": XIV: 15. okünel as- → künel. Etym.: LB: id. SBD: Urta h: as-. || LT: ač-. || PVQch: *ač-. OT: ač-.

asiq "open" siwaldin đur asiq awiđi kürenep tora "there is the large, open mouth of the hearth-flue": VII: 14.

Etym.: LB: id. EBD: id. "glade, clearing in a forest". SBD: id. "friendly". Inyhsä: id. "transparent". || LT: ačiq. || PVQch: * ačiq. OT: ačuq.

asīw "anger": taššīn biya bik asiwi kilä "Taš gets very angry with it": XXII: 24. asiwi kilgän "he got angry": XXII: 73.

Etym.: LB: id. || LT: aču. || PVQch: * aču. It is a Verbal Noun of the velar variant of the B. v. äse-. → äse.

ašira- "to breed": aširašan "he bred": XVIII: 1.

Etym.: LB, EBD: id. || LT: asra-. || PVQch: * asra-. OT: --.

ašt/-/ -- ah/-/

aš "soup; food": II: 1. XIX: 11=2. ašti /Acc./; XV: 6=2.

Etym.: LB: id. EBD: Mh, Halh, Arh: id. "cereals". SBD: Urta h: cf. ašliq "cereals". EjHh, Dim h: id. "white of the egg; starch". || LT: id. || PVQch: * aš. OT: a:š.

aša- "to eat": ašayış "eat!": XXII: 224. ašayim "I am eating /it, them/": XXII: 221, 226. ašayhiñ "you eat, one eats": II: 23. XXII: 219. ašayhiñmi "do you eat?, do people eat?": II: 11a. ašay "/he/ eats": IV: 40, 41, 46. bötähe lä šulaytip ašay "each of them eats like this": II: 14. ereräk-täre bergä ašay "the more adults of them eat with them together": II: 19. yemerep ašay da yuva "it destroys /it/ and eats all of it": IV: 45. šulaytip ašay "/he/ eats like this": II: 16=2. bötähe lä gul menän. ašaymi? "does each of them eat with the fingers?": II: 14a. bötähe lä šulaytip ašaymi? "does everybody eats like this?": II: 15a. ašaybiš "we eat": VIII: 18, 30. ašaydar "they eat": XXII: 60. ašamay "it doesn't it": XXVII: 163. may ašanig "we ate butter": XXIII: 4. ašayfan "/it/ ate it": XXII: 234. bilar ... šisqandī öšöp-yolqop ašayfan "they lacerated and mangled the mouse and ate /it/": XXII: 175. aš ašayandar "they were eating": XIX: 11. ašaham "if I eat /them/": XXII: 216. ašay baštayfan "/it/ began to eat": XXII: 217. unī ašap "after eating it": XXII: 232. tirnap-ašap šunda "eating about grasping the food with fingernails": II/2. unīñ ašab ultirfanin ... kürep qalxandar "/they/ noticed, that it was sitting there while eating fish": XXII: 218. bolandar ašap bötähen ösön "so

that the deers don't it /all of it/": XX: 7. ašap taštafandar "/they/ ate /it/ quickly": XXII: 188. ašap tuyfas "after having eaten its fill": XXII: 16,231. asarfa bufan "/it/ intended to eat": XXII: 216. ber urinda maldar ösön asarfa ašiq böthä "if the food for the livestock has been used up in one place": XIV: 3. asarfa bešerengändä ut yaqha "if you light a fire as you cook to eat": VII: 19. kešeläršen keyerenä, ašarina yetešmägän "people couldn't afford to eat sufficiently": VII: 9. nimä ašamayinsa yöröy "it goes, although doesn't eat anything": XXVII: 42. ayiw ašaw osraqtari "cases when a bear eats /it/": IV: 38a.

Etym.: LB: id. EBD: Qh: id. "to erode, to undermine, to wash away". SBD: Urta h: aša- /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: *aša-. OT: aša-.

ašal- "to be eaten": ägär attin toyaši asalyan bulha "if the hoof of a horse is injured": XIII: 4.
Etym.: Passive of aša-.

ašet- "to give to eat, to feed": hiñä lä ašatirmin "I will feed you, as well": XXII: 247. hiyirya besän ašatqan "he gave the cow hay to eat": XXII: 15. yaray, ašatmahan da "that's all right, even if you don't give me to eat": XXII: 248. besän ašatip "giving hay /to the cow/ to eat": XXII: 13.
Etym.: Caus. of asa-.

aš-hiw "prepared food": XV: 2,4,9.
Etym.: Comp.w. from aš "soup" + hiw "water".

ašiq- "to be in a hurry, to hasten": bik ašiqmay "without hastening, very slowly": XXII: 199.
Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: *ašiq-. OT: ašiq-.

at "horse": XI: 1. XII: 3. XXII: 39. XXVII: 95,100,167, 174. XXXII: 24. XXXIV: 44. at kämänäy "a horse neighs": XXXII: 78. at artinan "from behind the horse": XXVII: 75. at menän yörörgä oŭta "expert horseman/ rider": XI: 2. at yegew "the harnessing of a horse": XIII: 7. at sabištiriw "competition in galloping horses": XIX: 4. at toroqto "the horse has been mated": XXXII: 59. atti /Acc./: XI: 4,5,7, 10,11,13,14. XXII: 40. XXXIV: 47. attin /Gen./: XI: 14. XII: 2. XIII: 1,3=2,4. XXVII: 78. XXXIV: 43. atqa /Dat./: XIII: 5. atta /loc./: XI: 3. attan /Abl./: XXVII: 74.

attarǵın isemdäre "the names of the horses": XIII: h. atim "my horse": XXVII: 110=2. atı "his horse": XXVII: 178,183. atın /Acc./ "his horse": XXVII: 126. başqort attarı "the Bashkir horses": XI: h. qayhılarınıñ attarı bulıan, qayhılarınıñı yuq "some people had horses, some of them hadn't": VII: 9.

Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: *at. OT: at "horse".

at- 1. "to shoot": qasan ıına atha la /this phrase in the pun has both meanings of the verb at-: 1. "whenever it shoots"; viz. 2. "whenever the day is breaking"/: XXVII: 145.

2. "/the day/ is breaking": tañ atqas "after the day has broken": XXVII: 149. tañ atqansı "as soon as the day breaks/broke": I: 43,56. XXII: 4.

Etym.: LB: SBD: id. "to let the weft run from selvage to selvage while weaning". Urta h: ât- /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: *at-. OT: at-.

ata "father": atahı "his /her/ its father": XXIII: 19. XXVII: 31,60,174. mineñ qartımdıñ atahı "the father of my husband": XVII: 1. atahın /Acc./ "his father": XXVII: 14. atahınan ulı alda tiwa "his son is borne before his father": XXVII: 86. ata qağ "gander": XXXII: 43. ata öyräk "drake": XXXII: 47.

Etym.: LB: id. EBD: Qh, Mh: atıy /address of father by children/ "dady". Qah: ata, atay. SBD: Urta h: âta /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: *ata. OT: ata: Further: → ätäs.

ata-äsä "parents": balanıñ ata-äsähenän olo ir keşe "a male person, who is older, than a child's parents": XVII: 17.

Etym.: Doublet-word, composed of ata "father" + äsä "mother".

ata-äsäy "parents": hineñ ata-äsäyendän olo "older than your parents": XVII: 21. ägär ul ir keşe hineñ ata-äsäyendän olo bulha "if that male person is older than thy parents": XVII: 21.

Etym.: The same as ata-äsä, but the second part has a Voc. suf., which however has lost its meaning.

atay "father": XVIII: 25. atayım "my father": XVII: 5.

atayındıñ ulı "the son of your father": XXVII: 2.

Etym.: ata /→ there/, which a Voc. suf. is added to, although this Voc. meaning is not felt in the VQ lang. any more.

atal- "to be called": atala "is called": XX: 30. XXXIV: 43, 46, 47. bil inde qorot tip atala "this is already called qorot": VIII: 29. kürtä tip atala "it is called kürtä /=railing/": XX: 4. tuƣarıw tip atala "/it/ is called unharnessing": XI: 14. qur tip iŋke qimıǵıñ qaldıǵı atalamı? "is the rest of the old koumiss called ferment?": I/45a. atalƣan "called": XX: 20. siwal tip atalƣan ber nämä bula torƣaynı "there used to be something which is called hearthstone": VII: 14.

Etym.: Pass. of ata-.

Ataman /a horse's name/: XIII: 2.

Etym.: From the appelative ataman.

athıǵ "without a horse": XXVII: 80.

Etym.: at "horse" + priv. suf. -hıǵ.

atiš- "to shoot; to snipe at each other" aq qaǵaqtar yan belän, uq belän atišqan bit "as the White Kazakhs used to shoot at the enemy with bow and arrow": V: 7.

Etym.: Rec.v. from at- "to shoot".

atiw "otherwise": I: 5, 18. Syn.: LB: yuxınä.

Etym.: LB: —. SBD: İnyhsä: atu. || LT: — || ← R. a to.

atla- "to step, to malk, to space, to amble": baƣıp atlayım "I walk": XXVII: 158.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: atla- /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: *atla-. OT: cf.: atlan-, which is connected according to Clauson with OT at horse; the etymon of atla- may be OT aǵaq "foot, leg".

atlat- "to ride at a foot-space"; atlatıp ... yöröyǵär "they ride at a foot-space": XI: 13. atlatıp yöröw "riding at a foot-space": XXXIV: 39.

Etym: Caus. v. from atla- "to walk, to step, etc".

aƣ-mat "horse and alike": III: 13. Exp.

Etym.: A jingle from at "horse".

awıl "village": XXII: 250,

255. bötä

awıl xalqı "all the village people": XIX: 3. bötä awıl irǵäre

"all village men": XXII: 7. awılƣa /Dat./: I: 25. Exp.=2.

äle awıl̄ı̄a la gilep gunip yöröy bit äle ul şulaytip "they come even into the village looking for place convenient for settlement, in this way": IV: 59. awılda /Loc./: VII: h, 1. XIX: 2. awıldaı̄ı̄i "village's, of the village": IV: 63. awıldaŋ /Abl./: XXII: 273. arı̄ı̄i awıldaŋ "from the other village": XXII: 110. mužit ikense awıldaŋ da kiläler. Qipsaq

awılı → Qipsaq. Üşän awılı → Üşän.

Etym.: LB, EB: id. SBD: awul /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: *awıl. OT: aı̄ıl.

awıldaı̄ı̄i → awıl

awır "difficult": VII: 12, XXII: 43.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: awur /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: *awır. OT: aı̄ır.

awıray - "to grow heavy": qoyroq barı̄an hayın awıraya "/your/ tail grows more and more heavy": XXII: 253. awıraydı̄ı̄i "/it/ grew heavy": XXII: 265. bik awırayı̄an "/it/ grew very heavy": XXII: 267. tegeneŋ qoyroŋo awıraya töşkän "its tail grew heavy": XXII: 264..

Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: *awıray-. Verb formed from the adj. awır "heavy".

awırı- "to get sick": ägär beräyhe bik niq awırıp kithä "if somebody falls very seriously ill": XX: 1. üpkä awırı-. ı̄anı ösön eskän inde andı̄ı̄dı̄ı̄i "one drank elecampane for /i.e. against/ lung-trouble": VI: 7. awırıwı̄a /Dat./ "for illness": VI: 35. Exp.

Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: *awırı-. OT: aı̄rı:, aı̄ru:- from aı̄ır "heavy".

awırt- "to cause pain": tamaı̄ awırtha esep yebärälär şunda, yä nistäyşär "if the throat causes pain, you drink some, or you do something else": VI: 33. han yöräk awırt a nimä eskänşärşer inde, çort belhen "then, what they drank if the heart caused pain, let the devil know, I don't know": VI: 10.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: awurt-. || LT: id. || PVQch: *awırt-. OT: aı̄rıt-, caus.v. of aı̄rı-/aı̄ru:-.

awış- "to tend, to incline": kön kiskä awışqan "the day was drawing in": XXII: 95.

Etym.: LB: id. SBD: Ejuh; Hürhsä: id. "to come out, to appear". || LT: id. || PVQch: *awış-. OT: aı̄ış- rec.v. of aı̄ı̄- "to rise".

awiḫ "mouth": awiḫi bar "it has a mouth": XXVII: 95.
awiḫi yuq "/it/ hasn't a mouth": XXVII: 40,175. siwaldiḫ
ḫur asıq awiḫi "the large mouth of the hearth-flue": VII:
 14. awiḫin ṣaqarip "twisting its mouth": XXII: 35. hiyirḫiḫ
awiḫina "into the mouth of the cow": XXII: 26. awiḫḫarin
yomop "compressing their lips": XXIII: 8.
 Etym.: LB: id. EBD: Qh, Kübhsä: id. "sour face, wry face,
 morose p.". Äy h: id. SBD: id. Urta h: awuḫ /Pröhle/. || LT:
awiz. || PVQch: *awiz. OT: ayiz.

awiḫliq "bit": XI: 9. XXXIV: 3.
 Etym.: LB: id. EBD: Mh: awiḫḫiq "foot-and-mouth disease,
 barbs". Äy h. awiḫḫiq "ike yaqtan urt boḫolow"; "ill on both
 sides of its mouth". SBD: Urta h: awuḫliq "id." /Pröhle/.
 Dim h: id. "barbs". Ejhsä: awizliq "ill on both sides of its
 mouth". || LT: id. || PVQch: *awizliq, formed from awiz "mouth"
 + suf. liq.

aḫ, äḫ "little, few": ber aḫ tön ütkäs "as some of the
 night has passed": XXII: 100. unan inde ber aḫ taḫi hawip
alabiḫ "after that we milk a little more": XIII: 9. äḫ genä
 "just a little": XXII: 83. äḫ genä lä batmayim "I don't sink
 at all": XXVII: 158. maldä la äḫ genä kötkändär "as for the
 livestock, they kept also only a few": VII: 9. aḫiraq /comp.
 d./: aḫiraq qayin söroktär belä "with a little rotten birch":
 IV: 15. äḫerük /comp.d./ "/a/ little, less, few, fewer":
 VIII: 4. XXII: 264. äḫerük kenä "just a little": I: 23. XXII:
 81,230.

Etym.: LB: aḫ, äḫ "id." cf.: aḫ-maḫ äḫ-mäḫ "little by little"
 SBD: Urta h: äz, äḫ. || LT: az, äz. || PVQch: *az, *äz. OT: *a:z.

aḫaq "end /of a period of time/; in the end": sintäbär
aḫaqtarinda "in the end of September": IV: 32. aḫaq "in the
 end": XII: 3. aḫaqtan "finally, at last": XI: 8. XXI: 15.
in aḫaqtan "in the very end": XIII: 6.

Etym.: LB: id. || LT: azaq || Reborrowed ← Mong. adag. OT:
aḫaq. B. aḫaq is etymologically identic w. B. ayaq.

aḫaqtan → aḫaq

aḫaw "true to stock": aḫaw ayḫir "stallion, which has been
 living with the stud for years": XXXII: 33.

Etym.: LB: id. rooty /tooth/; /cereals/ from the previous year". EBD: id. 1. "stallion of the stud." 2. "/anything/ from before". Qh, Kùbhsä: id. "tired". CBD: Böryän h: id. "tired". || LT: azaw "rooty tooth; wisdom-tooth; old stager, man of experience" || PVQch: *azaw.

ađiq "food, fodder, feedstuff, forage, stover": XIV: 3. XXVII: 59. ađiqti /Acc./: XV: 8. Etym.: LB: id. || LT: aziq. || PVQch: *aziq. OT: azuq "food for a journey".

ađiq-tülek "food": VIII 6. Etym.: LB: id. || LT: aziq-tölek. || PVQch: *aziq-tülek. For the first part of this jingle → ađiq. Its second part may be connected w. LB tül, LT tül "ovary /of birds/", OT tö:l "progeny, descendants", TKm dö:l "semen; /a fruit/ crop; lambing".

ađiraq → ađ

ä 1. "and": VIII: 18. XV: 4. XXII: 205, 281, 286. XXVII: 149. ä beyäne ađitiw nimä bula? "and what do you call letting the mare loose?": I: 61a. ä inde keše urđaha "and if someone steals /if/": IV: 5. ä yađıllıq şuni äpkitäme? urmanıa? "and he takes it out in the summer, doesn't he? into the forest?": IV: 69a. ä mätrüşkäne? "and /what do you make with/ the wild marjoram?": VI: 32a. ä şul soloqto üşe öñöp, üşe eşläp quyamı? "and does he scoop out and make that hive himself?": IV: 10a. 2. "but": XXII: 204. xäđer buyıfına yön tügel, ä yepte ođatabıđ "now, we stretch out not wool, but a string for warp": XVIII: 29.

Etym.: LB: id. || LT: id. || ← R. a.

Äbdelmämbät /an alternative name of village Qipsaq/: XXVIII: 1.

Etym.: An antrotonym.

äbey 1. "grandmother": XXII: 1. äbeyđär "grandmothers": XVII: 16. äbeyemä "for my old lady" /way as an old man refers to his wife/: XXVII: 212.

2. /address of and way of referring to a woman, who is older, than the speaker's parents/: XXVII: 54, 72, 117.

Etym.: LB, EBD: id. SBD: İnyhsä: id. Jeđhsä: "address of wife

by husband". || LT: id. TD: id. "mother-in-law". || PVQch: *äbe, *äbey. The Voc. meaning of -y has been lost.

Äbyälil: Abyälil rayonı /the name of the Bashkir district Äbyälil, numbered 48 on the map 9./: XXIX: 1.
Etym.: An antroponym.

äddilnä "separetely": qalyan-boʻqanin qoyop šu hurpahin äddilnä esäheñ yende "you distribute the rests of it and you drink its bouillon separately at once": II: 23.
Etym.: ← R. otdel'no.

ägär "if": X: 7. XIII: 3,4. XVII: 20,21=2,26. XXI: h.
Etym.: LB: ägär. || LT: ägär. || ← P. agar.

äxirät "bosom friend": XVII: 24.
Etym.: LB: id. 1. "afterlife". 2. "bosom-friend". || LT: as LB. || ← A. al-äkir /Wehr 8/.

äy "fiddlesticks!, nonsense, hoots, pish, rubbish!": XXII: 241..
Etym.: LB, EBD, SED, Urta h. /Pröhle/: id. || LT: id. || An interj.

äyländer- → äyändir-

äyt- "to speak": uʃa äytä ikän "/it/ tells it": XXII: 108.
bil tamir beškäk tip suni äytälär "they call it root churn": I: 41. äytä hal! "say it quickly!": XXIII: 16. bizir-bizir taš tip äytä tip "it is jeering at me saying sneeth-sneeth - said he": XXII: 73. äytep qara "try to tell /me/": XXVII: 132.
äytergä mömkinmen "I can say": I: 25. Exp. isemen äyterw ösön "in order to utter its name": XXVII: 127. hüš äyt- → hüš
Etym.: LB, SBD: Urta h. /Pröhle/: id. || LT: id. || Kkk, Kaz, No, Kumyk: äyt- || PVQ: *äyt-. OT: ayit-, originally caus. of ay-, which lost it caus. meaning later.

äytemdä-, äytemlä- "to keep saying": äytemdäy başlaʃan "/it/ began to keep saying": XXII: 257. äytemdäp ultirahiñ "you sit there, while keeping saying": XXII: 252,253. äytemläw "ditty": äytemläwäär "ditties": XXV: h.
Etym.: LB: äytemlä- /verb. com./, || Formed from the n. äytem "phrase", w. the wide-spread suf. -läw

äytemläw → äytemdä-.

äyðä "go it!, go ahead!, come on!, come now!, go at it!, blaze away!": äyðä, görgöldük uynaybið! "come on, we play at hide-and-seeK!": XXV: 19. äyðä, yäšenegeð "go, hide": XXV: 20. tot! tot! äyðä! "take! take! come on!": XXIII: h,1. äyðä šul bišbarmaq yende "and go ahead! that's what we call bišbarmaq": II: 11. äyðä, tula la tula "go ahead, dance and dance": XXVI: 59. äyðägeð /the same as äyðä, but äyðägeð is either more polite when referring to one person or refers to more than one person/: XXII: 158,161.

Etym.: ← A.

äyðägeð → äyðä

äyðän- /intr.v./ "to turn round": äyðänhä "as /it/ turns round": XXII: 202. äyðänewe bula "just as it turns round": XXII: 201.

Etym.: → ayðan-.

äyðänew — äyðän-

äkeyät, äkiät "tale": äkeyät höyðäsep "telling a tale each other": XXII: 161. äkiät: XXII: h. äkiyätte /Acc./: XXII: 289. äkiyäten arı kitte, üdem bire qaldım /a closing form of a tale lit. "my tale has gone, I have remained": XXII: 288. äkeyäteñde /Acc./ "your tale": XXII: 198. äkeyäten /Acc./ "his tale": XXII: 199.

Etym.: LB: äkiät. || LT: äkiyät. || ← P. hekajat ← A. hikaya.

äkiät → äkeyät.

äkiyät → äkeyät.

äkrendöp "gradually, slowly, cautiously, carefully": IV: 29. XXII: 213.

Etym.: Palatal variant of the LB. adv. agrınlap, formed from the adj. agrın, äkren w. the suf. -lap.

älbittä "of course": X: 3. XIV: 4.

Etym.: LB: id. || LT: älbättä. || ← A. al-battata "definitely, positively, decidedly" /Wehr 40/.

äle 1. "now, nowadays": äle darıw üläne küpter älewıl beððä "surely, there is still much medicinal herb with us, now, too": VI: 22. äle eštägän jimiðya šäkär halıp, şulaytip-bulaytip eš-

tügän bulalar "they put sugar in the koumiss they produce nowadays, and they do it some way or other": II: 53. äle lä elek tä "both nowadays and before": V: 19. äle lä yiyalar äle "one still gathers it nowadays": VI: 12. bäränge ni äle genä bit älewī "even potatoes have appeared only now, recently": II/10.

2. /an augmentative/ "even, just": ana šal buyağan bađıyan qalaqtar barđahan äle "there are those spoons painted with oil-paints, aren't they?": II: 26. äle awılğa la gilep qunıp yöröy bit äle ul şulaytıp "they come even into the village looking for a convenient place for a settlement in this way": IV: 59. äle lä yiyalar äle "one still gather it even nowadays": VI: 12. äle min baytaq bulđim bit äle yäş waqıtım "I was quite often there, till I was still young, you know": IV: 56. bıyıl da yiyöılar bit äle "they gathered it this year, too, it is known": VI: 14. yöş kila la sıyalır äle "perhaps even a hundred kilograms may be obtained": IV: 37. mına qarağay sayırınığın tuže esülär bit äle arı-bire "well, they sometimes drink the one /i.e. the tea/ made of pine-resin, as well": VI: 8. Ural öhtöndä bötön lekarstıwa mında tip höylüne äle, neykeke ufanıqı "the man who came from the what-d'ye-call it, from Ufa said the other day that there were all sorts of drug-plants here on Ural": VI: 2.: tirizdi ni äle lä beländer äle "as for the bast-basket, you know it surely": III: 14. älewī < äle ul "just recently; it was at a recent date, still": bäränge ni äle genä bit älewī "even the potatoes have appeared only now, recently": II: 10. äle darıw üläne küpter älewıl beđä "surely, there is still much medicinal herb with us even now": VI: 23.

3. /an augmentative at the end of requests/ "do!" qara äle "look!": VIII: 5. Exp. 2. qara hiyir, miğä hađıı bir äle "you, black cow, do give me some cud, please": XXII: 18. miğä öyrät äle şulay şa "let some drop for me, please, nevertheless": XXII: 244. töşör äle "let /some/ drop, please": XXII: 236.

4. äle ... äle ... "now ... now ...": äle bereş beşü, äle ikeseş beşü "now one of you is nixing, now the other of you is mixing": I: 60.

Etym.: LB, EBD: Mh, Äy h: id. /adv., adj./ "now; present".

SRD: Urta h: id. "now" /Pröhle/. || LT: id. ||

ülewî < äle ul → äle, ul II.

älewîl < äle ul → äle, ul II.

äli-läw-älilä: äli-läw-älilä iläyäxer-älilä /no meaning/:
XXVI: 10,11,15,16,20,21,25,26,30,31,35,36,40,41,45,46,50,51,
55,56. → älilä-äliläw.

älilä-äliläw: älilä-äliläw iläyäxer-äliläw /no meaning/:
XXVI: 60,61.

Etym.: Words resembling sing-song.

ällä 1. "perhaps": ällä beräy yaqtan yaw quptimî? "has a war broken out perhaps from one side?": XXII: 102.

2. "wether, I wonder; some-, any-, no-; I don't know": ällä qayda "somewhere": XXVII: 41. häxer ällä ništäyaxer, ällä yilyanan da alalardir, çort belä anî "I don't know what they do, nowadays perhaps they take water even out of the river, hang if I know!": I: 27. ällä ni buldî başım "I wonder what has happened to me": XXVI: 22.

Etym.: LB: id. EBD: Mh, Äy h: äldä "nevertheless", SBD: Inyhsä: ül dä "all right!" Urta h: id. /Pröhle/. || LT: id.

älmoron → älmörön.

älmörön, älmoron /Rosa canina/ "dog-rose": älmoron: XXXI: 3.
älmöröndö /Acc./: VI: 14,15. Syn.: LB: gölyemes.

Etym.: LB: —. EBD: —. SBD: Urta h, Haqhsä: älmoron, Qirmhsä: almirun. || LT: —. WSib: Amanat awilî /Tumenskaja obl./: al boron, Tumenskij rajon: et porin, alborin. || PVQch: *alborun, *älmoron lit. "scarlet nose". This comp.w. is not known elsewhere.

ämmä "but": XXVII: 145.

Etym.: LB: id. || LT: amma, amma läkin. || ← A. ammā /Wehr 26/.

üpälämän-tipälämän /no meaning/: XXV: 5.

Etym.: A joyful jingle without meaning, just to make joke.

üpät "again": üpät tä id.: I: 22.

Etym.: ← R. opjat'.

äpkil- < alip kil- → al-, kil-.

äpkit- < alip kit- → al-, kit-.

ärem /Artenesia/ "wormwood": VI: 25a, 25, 26. äremde /Acc./: äremde gaynatip bal halip eskäs, bawirya eskändärder ul "they drank the wormwood /-tea/ for the liver, if having boiled, having put honey /into it, they drank it": VI: 29. gaynatalar äremde, bal halip esälär "they boil the wormwood, put honey into it and drink it": VI: 30.

Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: *ärem. OT: —.

ärmände "toad": XXVII: 104.

Etym.: LB: id. SBD: İnyhsä: ärmänte. || LT: —. || Formed with suf. -le from a n., the OT etymon of which was ärmen "swelling".

äsä "mother": XXVII: 1. äsägä /Dat./: XXVII: 11. äsäm "my mother": VIII: 5. Exp. 2. äsähe "his/her mother": XVII: 1. XXIII: 19.

Etym.: LB: äsä, äsäy. EBD: Qh, Kübhsä: äsä "female". Qh, İbhsä: äsäy /address of mother/ "mum". SBD: Urta h: äsäy "grandmother. || LT: —.

äsäy "mother": VIII: 5. Exp. 2. XVII: 25.

Etym.: → äsä.

äse- "to go sour, to ferment": bal äsey baštay "the honey begins to ferment": XXII: 63. äsegän höt "sour milk, curdled milk": VIII: 7. Exp. äsegän qatıqtı qađanda beseräbeđ "we cook the soured curdled milk in a kettle": VIII: 24.

Etym.: LB: id. EBD, SBD: Urta h: ası-, Bañhsä: äse- "to be annoyed, to grieve". || LT: äcü. || PVQch: *acı- äçe-. OT: acı.

äset- /vt./ "to sour": äsetep sıfarahın inde "you get it soured": I: 43

Etym.: Caus. of äse-.

äsetel- "to be made sour": äsetelgän höt "curdled milk": VIII: 18. Exp.

Etym.: Pass. of äset-.

äsetke "leaven": VIII: 18. Exp. Syn.: LB: aur, oyotqo, süprü. EBD: Mh, Ar h: äcılıq, asıtqı.

Etym.: LB: id. EBD: Halh, Ar h: asıtqı. || LT: äçetke, acıtqı, "id." WSib: Kükr, Rānc: acıtqı "leavened, raised dough". PVQch: *acıtqı. Formed from the v. acıt-, äçet-.

ütäs "cock": XXV: 21=2, 22=2. XXVII: 99. XXXII: 51,74.
Etym.: LB: id. cf.: atas, ataqas "pohožij na otca". SBD: Urta
h: id. /Pröhle/. NWBD: Töy h: ütäs "pohožij na otca". || LT:
ätáč. || PVQch:*atačaq. Formed from ata "male"+ dim.suf. -čaq
>B: -saq, w. metathesis: -gas, shortened to -s, in some dial.
suf. of similarity.

äwäle "formerly, once, in olden times": I: 28. II: 5,21,27.
šul yan belän tetä toršayniq beš äwäle "we used to scutch /the
wool/ with that bow formerly": V: 7. šul tiriz-miriz buldi bit
inde äwäle "there used to be that bast-basket and alike formerly":
III: 13. tetewe qiyin bula toršayni äwäle "scutching /of the
wool/ used to be difficult once": V: 5.
Etym.: LB: äwül. EBD: äwwäl. SBD: Urta h: äwül /Pröhle/. Baḡhsä:
äwül. || LT: äwwäl || ← A. awwal. /Wehr 35/.

äwülge "old, ancient, descending from older times, traditi-
onal": äwülge bal "the traditional honey /i.e. one produced in
a forest-hive/": IV: 49. äwülge qlupiy wađittar "those stupid
old times!": IV: 25. bišbarmaq äwülge aš hanala "bišbarmaq is
considered a traditional dish": II: 1. Syn.: elekke, boronča.
Etym.: äwül "earlier" + suf. -či, -ge.

äđ — ađ

äđäm "man": äđämde /Acc./: XXVII: 182. äđämde /Gen./: XXVII:
178.
Etym.: LB: id. SBD: Urta h: äđäm, adam /Pröhle/. || LT: ädäm. ||
← A. adam /Wehr 10/.

äđer "ready": XII: 7. XXII: 43.
Etym.: LB: id. EBD: äđer/e "moment, time". || LT: id. || →
häđer, xäđer "now". The initial h- has disappeared in the VQch
languages.

äđeräk → ađ

äđerlä- "to get ready": äđerläy "/it/ is being got ready":
XXVII: 59. äđerläp quyila "/they/ are got ready": XIX: 7..
Etym.: Den.v. from äđer"ready", formed by adding suf. -la.

äđerlän- "to be finished, to be ready": äđerlängän qamirđi
yävübed "we roll out the ready paste": XVI: 5. älökkände
höyrärgä äđerlänep ultira "it is always ready to drag anything
what happens to cling to it": XXVII: 65.

Etym.: Refl.v. of äßerlä-, formed by adding suf. -n.

baba "circumciser": babayā ultirtiw "/the act of/ having /a boy/ circumcised": XXXVI: 9.

Etym.: → babay. Narrowing of the meaning.

- babay 1. "grandfather": XXII: 1.
2. "father-in-law": babayđin umartahi kübine "/my/ father-in-law had many hives": IV: 52.
3. /addres of and way of referring to a man, who is older, than the speaker's parents/: "uncle": XXII: 209. XXV: 16. XXVII: 54, 135. babayđin /Gen./: XXII: 208, 213. ul ber babayā tap buyan "he met an uncle": XXII: 206.

Etym.: LB: baba "circumciser". babay "old man; grandfather; elder brother of sb's father; father-in-law of the wife; an man, who is older, than the speaker's parents". || LT: baba "grandfather". babay as in LB. || OT: baba /DTS/. Children's lang.

bayana "column, pillar, pole": XXVII: 12=2, 15. bayanani /Acc./: XX: 9. bayanağa mengän kewek tüge bit inde "/it was/ not as if you climb a pole": IV: 25. bayanalar /Pl./: XX: 26. bayanalar ultirtila "pillars are driven into the earth": XX: 15. sul bayanalar arahina "into these pillars": XX: 9.

bayanalarđi /Acc. Pl./: XX: 3. bayanalarğa /Dat. Pl./: XX: 3, 16. sitänden bayanaları "the pillars of the wattle": XX: 21.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: id. /Pröhle/. Dim h: "stolb dlja lazan'ja vo vremja sabantuja". Böryän h., EjHh, Jurhsä: baqan as Dim h. || LT: id. || ← Mong. bagana.

bayaw "transversal hatched /instrument used by forest bee-keepers/": IV: 12, 14; 15a.

Etym.: LB: id. || LT: —. || ← ?

bayışlan- "to be devoted": bayışlanğan "devoted": XV: 8.

Etym.: LB: id. || LT: id. || ← p. baxs. "Anteil" + suf. -la/n/-. Clauson means that it survives /?/ only in SE Türki. /The?/" was put by Clauson./

bah-, bay- 1. "to press, to step onto sth; to full /felt/; to knead /bread/": şunan bayahin tegene "them you press that": V: 11. ayaq menün bayahinmi? "do you press it with leg?": V: 14a.

baṽabiḡ /vt./ "we soak": XVI: 4. baṽalar "they step onto it": XXVII: 142. baṽma 1. "don't step onto it!" 2. — baṽma: XXVII: 143. baṽqan "/it/ has stepped onto /sth./": XXVII: 26. baṽqandar "they fulled": XVIII: 6. baṽip: XVIII: 15. XXVII: 158. ikmāk baṽqandaḡi hīmaq toḡ halip taṡqaybiḡ "we put salt into it, like kneading bread, and /then/ we rinse it /out/": VIII: 27. keyeḡ baṽiw "felt-fulling": V: 19.

2. "to sit upon eggs, to hatch, to brood, to incubate": yomortqani baṽip utira "/the birds/ sit upon the eggs": XXXII: 71. baṽirḡa telāgändä qorqolday "when /a hen/ wants to brood, it gives a brooding voice": XXXII: 73.

3. "to mitigate /pain/": teṡ hiḡḡaḡandä la baha ul "it mitigates the throbbing tooth-pain, as well": VI: 22.

Etym.: LB: baṽ- SBD: Urta h.: baṽ-. /At Pröhle: bās-, bāṽ-/.
LT: bas-. || PVQch: *bas-. OT: bas-.

bay 1. "rich": bayiraq keṡelär "the richer people": XIV: 6.
2. /name and address of the youngest son in the family, given to make fun/: XVII: 18. XXIV: 5.

Etym.: LB: id. "rich". || LT: id. "rich" || PVQch: *bay. OT: ba:y.

bayaḡi "the previously mentioned": XXII: 69.
Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: bayaḡi. OT: baya:di < baya: "recently; in the immediate past" + suf. OT: -ki > PVQch: *-ḡi.

bayar "boyar/d/": bayarḡiḡ /Gen./: XXVII: 118.
Etym.: ← R. bojarin.

bayiḡ- — bayiq-.

bayiq- "to grow /get rich, to enrich oneself": bayiḡa töṡkäs "suddenly having enriched themselves": XXII: 6.

Etym.: LB: —. bayiqtir- "to make rich, to enrich". || LT: —.
|| Proto B: *bayiq-. Formed from the adj. bay by adding suf. -iq.

bayram "feast, festival": baṡqort xalḡiniḡ milli bayramḡariniḡ berehe "one of the national festivals of the Bashkir people": XIX: 1.

Etym.: LB: id. || LT: bäyräm. || ← P. bejräm. ← A.

baytaq "quite much/many, rather much/many" äle min baytaq buldim "at that time I often was there": IV: 56.

Etym.: LB: id. EBD: Äy h: maytaq. SBD: Qariḥ: maytaq. NWED: Töy h., Tanip h: maytaq. || LT: id. || PVQch: *baytaq. OT: -. Formed from the adj. bay.

baqir- 1. "to moo, to low /a cow/, to bleat /a sheep, a goat/": hariq, kaza baqira "a sheep, /and/ a goat bleat": XXXII: 79. hiyir baqira "a cow mooes": XXXII: 77.

2. "to yell": baqira "/he/ yells": XXVII: 1.

Etym.: LB: id. EBD: Qh.: id. "to tell the truth to sb's face." SBD: Urta h.: id. "to bleat". Dim h., Qariḥ, NWED: Töy h.: id. "to shout". || LT: id. || PVQch: *baqir-. OT: ba:qir- "to shout, to bellow".

baqsa "garden": XXXIII: 10. baqsaḡa /Dat./: baqsaḡa elep quyahiḡ "you hang it up in the garden": V: 22. siyarip baqsaḡa utirtip "they take it out and put it out into the garden": IV: 67. baqsala "in the garden": XXVII: 93. baqsahi "his garden": XXVII: 118. kartuk baqsahi "vegetable garden": XXXIII: 20. öy aldä baqsahi "front garden": XXXIII: 9. kartuk baqsahin da şulaytip kartülärgä mömkin "it is possible to fence the potatoes garden like this, too": XX: 6. qarayät baqsahi "garden for black currant": XXXIII: 21. baqsahinda "in his garden": XXVII: 118. yüşelsü baqsalarin /Acc./ "the kitchen gardens": XX: 18. öy aldä baqsalarin /Acc./ "the front gardens": XX: 18.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: baqsa /Pröhle/. Böryän h, Urta h: id. "buildings in the courtyard". Hürhsä: id. "flowers in the room". || LT: bačca. || ← P. bāgče.

bal "honey": XXII: 59. äwälge bal "the traditional honey": IV: 49. bal halḡas, bawirḡa buḡan yendewil "as /they drank it/ having put honey into it, it was for the liver, of course!": VI: 30. gaynatalar äremde, bal halip esälär "they boil the wormwood, put honey into it and drink it": VI: 30. ber soloqtan küpme bal siḡa "how much honey may be produced in one forest-hive?": IV: 34a. elekke bal "the earlier produced honey"; IV: 49a. xäḡerge bal "today's honey": IV: 48. balḡi /Acc./: XXII: 60,81. häḡerge baldan ayirilamı? "is it different from the sorts of honey which are produced nowadays?": IV: 47a. soloq balı, yä ni elekke bal xäḡerge baldan ayirilamı? "was the forest honey, I mean the earlier

honey different from the today's honey?": IV: 47a. baldarxi /Acc. pl./: XXII: 58. balin /Acc./ "its honey": IV: 4, 61. baldari "their honey": XXII: 57. bal qoy- "to make hydromel/mead": bal qoyalar "they put /some/ honey into fermentation": XXII: 62. bal joyop esäyek "let us make and drink mead": XXII: 61.
 Etym.: LB: id.. SBD: Urta h: bäl /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: *bal. OT: ba:l.

bala 1. "child": XXVII: 1. äle beş bala saqta "still in our childhood": VII: 13. ir balani /Acc./ "male child, boy, son": XVII: 18. balanın /Gen./: XVII: 17. hinün bälükäy ir balaya "to a boy, who is younger than thou": XVII: 23. balanan /Abl./: IV: 9. balalar /Pl./: XXVII: 92, 143, 144. balalar? "and the children?": II: 17a. balahi "his son": XXVII: 14. balahin /Acc./ "his son": XI: 3. beşben yete balabış bar "we have seven children": XVII: 8.
 2. "offspring of some animals /e.g. bees/; young of bird, nestling": ul eyün ayında tege qort ayıra bit balani "he - that bee - hives the offspring in June": IV: 8. qoştar bala sığara "birds hatch /their/ young/s/": XXXII: 69.
 Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: *bala. OT: bala: originally "a young bird, nestling".

balan /Viburnum/ "viburnum, snowball": XXXI: 4.
 Etym.: LB: id. || LT: id. || ← Mari: polan, palan /Räsänen 1920/.

balanon? "queen-bee": IV: 9.
 Etym.: LB: ? balapan "first nestling of an eagle". balapan is a reduplicated form of bala according to Cevortjan /Étimologičeskij slovar/.

bala-sağa "swarm of kids": III: 13. Exp. bala sağahı "swarm of kids /of the people/": XIX: 4.
 Etym.: LB: id. || LT: bala-çağa. || A jingle, spread in the Qipchaq branch of the Turkic languages.

balaş "carpet, rug": XVIII: 16. XXVII: 43. balaşti /Acc./: XVIII: 20, 32. bik şur itep balaştar huşabış "we weave great many carpets": XVIII: 14. balaştarxi ikense törşögön huşirğa öyrändek "recently, we have learned to weave another sort of carpets": XVIII: 28.
 Etym.: LB: id. EBD: Arşh.: palaş. SBD: Dim h: palaş. || LT: palas. Tob.: balas /Radl. IV: 1493/. || ← ?

baldırğan, baltırğan /Heracleum spondylium/ "pigweed":
baltırğan darıwmı? "is pigweed a medicine?": VI: 17a.
baldırğan biraway darıw bula "the pigweed is a first-class
medicine": VI: 18.

Etym.: LB: baltırğan. EBD: Qh, Kūbhsä: baltırğan. SBD:
baldırğan /Pröhle/. || LT: baltırğan. || PVQch: *baltırğan.
OT: -.

baldıñ "younger sister of one's wife": XVII: 7.

Etym.: LB: id. EBD: Mh, Äyh: id. "younger brother of sb's
husband". SBD: Dim: baldıñ. baldih, Urta, NWBD: Töy h:
baltız 1. "younger sister of one's wife". 2. "younger
brother of one's wife". || PVQch: *baldız. OT: baldız "a
man's wife's younger sister".

balıq "fish": XXII: 81,218,241,279. XXVII: 108,109,110,
177,251=2,253,259,261. balıqtı /Acc./: XXII: 85,214. balıqtar
/Pl./: XXII: 269. balıqtarđı /Acc.Pl./: XXII: 217. balıñımdı
/Acc./ "my fish": XXII: 280. balıñın /Acc./ "his fish": XXII:
213,231. balıqtarın /Acc.Pl./ "its fish": XXII: 216=2.
Etym.: LB, EBD, SBD: Urta h., Dim h, NWBD: Tanip h: id. || LT:
id. || PVQch: *balıq. OT: balıq.

balıqsılıq "fishing, fishery": XXXVI: 2?

Etym.: balıq "fish" + suf. -sı + suf. -lıq.

balnis "hospital": älmöröndö lä yıya bit balnistärđü
"they gather also the dog-rose in /i.e. for/ the hospitals":
VI: 16.

Etym.: LB: bol'nica. || ← R. bol'nica.

balta "ax": XXII: 73. XXVII: 62. baltañdı /Acc./ "your
ax": XXV: 4,12. baltahın /Acc./ "his ax": XXII: 44.

Etym.: LB, EBD, SBD Dim h., NWBD: füyne h.: id. Urta h.
balta. || LT: id. || PVQch: *balta. OT: baltu, balto: earlier
"a battle axe", later more generally.

baltahıñ "without an ax": XXVII: 112.

Etym.: balta "axe" + priv. suf. -hıñ.

baltır "arm of the horse-leg": XXXIV: 11.

Etym.: LB: id. EBD: Arñh.: id. "thigh, haunch". || LT: id. ||
PVQch: *baltır. OT: baltır "the calf of the leg".

baltırğan → baldırğan

bar 1. "there is, there are; to have": XXVII: 67,73,87, 95,96,98,109=2,136=2,137=2,139=2. awiđi yuq, tele. bar "/it/ hasn't a mouth, /but/ it has a tongue": XXVII: 40. bađi yuq, eđlöpähe bar "it hasn't a head, /but/ it has a hat": XXVII: 34. haqalı bar, bađi yuq "it has a beard, /but/ it hasn't a head": XXVII: 73. semeyälä küpme keşe bar, bötühe lä şulaytip asaymı? "does each of them eat like this, no matter how many persons are there in the family?": II: 15a. dürt solofo bar ine "he had four forest-hives": IV: 54. gırg umartahı bar ine "he had fourty hives": IV: 53. beđdeñ yete balabıđ bar "we have seven children": XVII: 8. tövö barđan tönölmä "don't be /afraid of being/ disappointed in a cow which has /good/ colour": X: 6.

2. "whole": XXVII: 145.

Etym.: LB: id. SBD: Urta h: bär /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: *bar. OT: ba:r.

bar- 1. "to go there": bar sıq "go, go out": XXV: 11,15. qayda barma "wherever you go": XXVII: 153. şunan baram "I am coming from there": XXII: 111. barahıñ "you go there": XXII: 250. qayda barañ? "where do you go?": XXII: 108. ana bara "there it is /going/": XXVII: 170. bara la bara "it keeps on going": XXVII: 168. arı bara, bire bara "it goes to and fro": XXVII: 100. han ul şulaytip bara inde "than he arrives like this": IV: 26. tege utirip bara bit "he goes sitting, you know": IV: 30. qayda barayıđ "where are you going?": XXII: 115. qayda barahıyıđ? "where are you going?": XXII: 124, 133,140,149. baralar "they come": XIX: 3. barmay "/it/ doesn't go": XXVII: 41. barhalar da "if they went": XXII: 9. bara torşas "as they have gone for a while": XXII: 114,122. barip /adv./ "coming /somewhere/": XXII: 257. XXVII: 44,122. barip soloqto eđlöp quyahıñmı? "you go in put the hieve to work, don't you?": IV: 6a. barip uq "coming on nearer": XXII: 68. bıl barip uq tıñday "he goes close there, and keeps listening": XXII: 68. köğölök yaqınsa nındäy ayda barip alalar? - sintübär ađaqtarında barip ala? "about in which month do they fetch it in the autumn? - he takes it in at the end of September": IV: 32. barip alıp kiler ine "he took it in": IV: 3. yetmeş töröggä barip yetäme, yuqmı "I

wonder, whether it is as many as seventy, or it is not": VI: 36. urmanğa barip yetkün "he reached a forest": XXII: 92. qırağay qort barip qoya "the wild-bees come there": IV: 22. üde barip quya üde yiya "/the bee/ goes itself and collects itself": IV: 51. barip quyip kiter ine "he put it out": IV: 3. ikense ber soloqqa barip quna "they settle into another hive over": IV: 58. barip quna inde "it goes and settles down": IV: 9. şunda qırağay qorttar barip qunamı? "do the wild bees go and settle there?": IV: 22a. barip töştö "it has fallen down": XXVII: 182. barğan hayin "gradually": XXII: 253. yulda barğanda "going on the road": XXII: 213. ber ni tiktem barğas "as it had already gone some": XXII: 107. bariw "the act of going": XXI: 10. alip bar- → al-. aparahıñ < alip barahıñ → al-. aparip < alip barip → al-. 2. /an aux.v., denoting the result of an action, expressed by the -p- Gerund of the main v./: hawılğan höttö höđöp qoyop barabiđ inde "we filtrate and then curdle the milked milk": I: 20. 3. /an aux.v., which connected with the -p- Gerund of the main v., emphasizes the continuity of the action/: kitep bara "they keep on going": XXII: 114=3. kitep baralar "they keep on going": XXII: 122=2, 155=2. kitep bara torğas "as it has been going for a while": XXII: 206. 4. /an aux.v., which connected with the a- Gerund of the main v., denotes a regularly repeated short action/: tege yağın haman baw taştap intıla bara yende "still throwing /the/ rope, he lifts that side of his": IV: 30. unı hawıttarğa yiyiştıra barabiđ "we /gradually/ gather it /i.e. the milk/ in dishes": VIII: 23. ikense ber hawıtqa qoya bara "he keeps on pouring /it/ into another utensil": XXII: 77. tege arqandı hatta äkrendäp şıldıra bara "and even he keeps moving that rope": IV: 29. Etym.: LB: id. SBD: Urta h: bar- /Pröhle/. || LT: id. || PVQch: *bar-. OT: bar- "to go; to go away".

bariber → baribir.

baribir/bariber "all the same, it makes no difference, nevertheless": bariber: XXVII: 79. anı la yiyalar, bariber "they gather it, too, likewise": VI: 19. bariber, indewil

"all the same, of course": IV: 47. häðer ðä şul tuqmastayaq belä eştäyheñ, bariber "one works with that /same/ felt-beater nowadays, as well, all the same": V: 18. mina 'iskapitarniy nas tip vörötübeş, bariber şul sayırğan siya bit inde "although this is what we call turpentine ointment, nevertheless it comes out of the /pine-/ resin": VI: 24.
Etym.: LB: bariber. || LT: bariber || Comp.w. of bari "all" /→ barihī/ + ber "one".

barihī "all of them": ey-y, üdegeş ney tüñgäktärðeñ barihina la sısip bötkanhegeş "enough of that, you have shitted on all of the stumps, yourselves /i.e. you haven't bother about them/": XIII: 54.

Etym.: LB: barihī, barliyi "althoether". bari 1. "only"; 2. "all".
CDB: Urta h: bar, bari, bari-da, nij barı, ni barı, barsa, barça, barsahı "all" /Pröhle/. LT: bari "only"; bari-yuxı "all". || bar "there is" + Poss.suf. 3rd p. -i/-hı twice.

bariw → bar-.

barliq "being, existence": barliqqa kil- "to come into being": bik matur yına balavtar barliqqa kilä "rather very beautiful carpets come into being": XVIII: 26. qaymaq häm borolğan höt barliqqa kilä "cream and skimmed milk come into being": VIII: 17.

Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: * barliq. OT: ba:rlıq. "rich".
The OT w. is formed in the same way OT: ba:r + suf. -lıq, nevertheless, they don't belong to the same category.

barmaq "finger": I: 14a. barmaqtar /Pl./: XXVII: 11.
baş barmaq "thumb": baş barmaqtarın /Acc./ "their thumbs": XXIII: 2.

Etym.: LB: id. || LT: id. || PVQch: * barmaq. OT: -.

barðahan "surely there is": ana şal buyağan baðıyan qalaqtar barðahan äle, sunı himaq "there are those spoons painted with oil-paint nowadays, well, they are like those": II: 8.

Etym.: LB: bar ðabaha. Comp.w. bar "there is" + daha, the first part of the second being the particle da, which a conditional suf. is added to.

baṣ- → bah-

baṣil- /speaking of felt/ "to be fulled": hariq yönönän baṣilyan keyeḡḡär menän "with /pieces of/ felts, fulled of sheep-wool": XIV: 20.

Etym.: Pass. of bah-, baṣ-.

baṣiw I. → bah-

baṣiw II. "plough-land": XXVII: 164,188.

Etym.: Verbal Noun of the v. bah-, baṣ-.

baṣma I. "planked footway": XXVII: 143 /in the key/.

Etym.: Formed from thev. v. bah- w. the suf. -ma, which is a Verbal Noun suf. in some B. dialects.

baṣma II. — bah-

baṣtir- 1. "to order to full": biyma baṣtirṣandar "they ordered to full felt-boots": XVIII: 6.

2. "to chase, to pursue": baṣtira baṣlay "/he/ begins to chase": XXIV: 7. baṣtira baṣtay "/he/ begins to chase": XXIV: 8.

Etym.: Caus. v. of the v. bah-, baṣ-.

baṣ 1. "head": XXVII: 4,12. baṣ osonan "at the head": XXI: 5. baṣqa siq- "to get into sb's head": baṣqa siṣip, ihertep tora torṣayni "it used to get into one's head; it used to intoxicate one imperceptibly": I: 52. ällä ni bulḡi baṣim "I wonder what has happened to me": XXVI: 22,23. xiyaliy bulḡi baṣim "I have become day-dreamer": XXVI: 24. baṣi "his /her/ its head": XXVII: 63,72,92,99. baṣi bar "it has a head": XXVII: 109. baṣi yuq "it hasn't a head": XXVII: 34,67. gapqa baṣi "entablature": XXXII: 27. keṣe baṣina "onto the head of a man": XXVII: 16. otolyan keṣeney baṣina dürt tapqir sirtälär "they flick four times on the head of the person, who has lost": XXIII: 20. attiq baṣina yügän keyḡerälär "they put a bridle onto the head of the horse": XII: 2. attiq baṣında "on the head of the horse": XIII: 1: Exp. 7. Aqbaṣ < aq baṣ → aq.
2. "surface, upper part": baṣ qalditip, siṣawil "it gets up, it rises": III: 17. baṣqa mendek "we went up": XXVII: 56.

başına "onto sth.": XXVII: 152. aşas başına "onto the tree": XXII: 94, 216, 217. kemden öyönön başına sisti? "onto the top of whose house have you shitted?": XXIII: 14. Fänistärşen öyönön başına "onto the top of the house of Fänis' family": XXIII: 17. tür başına yäveldem "I have stretched out onto the place of honour": XXVII: 55. başında "on sth.": XXVII: 27, 32, 150, 151. aşas başında "on the tree": XXII: 100. händerä başında "on the planking between the ceiling and the stove used as sleeping place": XXII: 67.

3. "most important, main, chief": \diamond baş barmaq "thumb": bas barmaqtärin /Acc./ "their thumbs, the thumbs of each other": XXII: 2.

4. "end, rim, edge, border, margin": štobi ike başi niq buhin "so that its both edges would be firm": V: 16.

5. "the beginning, spring of a brook or river": işel başi → işel. Üşün başi "the brook of river Üşün": XXIX: 1.

Etym.: LB: id. ED: id. "first". Qh, Äy h: id. "ferment". SBD: Urta h: baş "head, well". Dim h: id. "vykup za nevestu". Dim h, Böryän h: id. "ferment". || LT: id. || PVQch: * baş. OT: baş.